

**LOKALNY PROGRAM
REWITALIZACJI GMINY WYSZKÓW
NA LATA 2016-2023**

1. Wprowadzenie	3
1.1 Metodologia opracowania	4
1.2. Partycypacja społeczna	5
1.3 Powiązanie programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi	6
2. Diagnoza stanu	10
2.1. Metodyka delimitacji obszarów zdegradowanych i rewitalizacji	10
2.2. Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza gminy	12
2.3. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w gminie	20
2.3.1. Sfera społeczna	20
2.3.2. Sfera gospodarcza	30
2.3.3. Sfera środowiskowa	33
2.3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	38
2.4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w gminie	41
2.5. Identyfikacja obszarów zdegradowanych na terenie gminy	45
2.5.1. Obszary zdegradowane w sferze społecznej	45
2.5.2. Obszary zdegradowane w innych sferach	46
2.5.3. Obszary zdegradowane i rewitalizacji w gminie	49
2.5.4. Charakterystyka obszarów zdegradowanych i rewitalizacji w gminie	50
3. Wizja	52
3.1. Wizja rozwoju obszaru rewitalizacji	52
3.3. Cele rewitalizacji i kierunki działania	53
4. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne	58
4.1. Wykaz głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	58
Źródło: Opracowanie własne na podstawie złożonych „fiszek projektowych”	63
4.2. Przedsięwzięcia uzupełniające	64
4.3. Powiązanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z problemami i celami rewitalizacji	66
4.4. Mechanizmy zapewnienia komplementarności	67
5. Ramy finansowe realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji	71
5.1. Indykatywne ramy finansowe	71
6. System wdrażania lokalnego programu rewitalizacji	72
6.1. System realizacji	72
6.2. System monitorowania i oceny Lokalnego Programu Rewitalizacji	76
6.2.1. Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji	76
6.2.2. Ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji	77
6.3.3. Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji	78
6.3. Mechanizmy włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji	81
Spis Tabel	82
Spis rycin	83
Załącznik nr 1 Mapy	84

1. Wprowadzenie

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023 (LPR) stanowi istotny instrument wspierający zarządzanie rozwojem gminy w zakresie wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych i rewitalizacji poprzez powiązane ze sobą działania społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-funkcjonalne i techniczne. Pozwala on na realizację wieloletniego procesu rewitalizacji w sposób skoordynowany, zintegrowany, zgodny z potrzebami i oczekiwaniami interesariuszy. LPR został opracowany zgodnie z *Wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 3 lipca 2015 r.*¹ i „*Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego*”. W zakresie definicji związanych z rewitalizacją skorzystano również z *Ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji*². Dokument uwzględnia zasady partnerstwa i partycypacji na każdym etapie jego wdrażania oraz zapewnienia komplementarności pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami. Kompleksowość i spójność zaproponowanych kierunków działań koresponduje ze zdiagnozowanymi potrzebami rewitalizacyjnymi, umożliwiając optymalne wykorzystanie potencjału endogenicznego gminy na rzecz poprawy ładu i funkcjonalności przestrzeni publicznych i stanu środowiska naturalnego, podniesienia jakości życia mieszkańców i integracji społeczności lokalnej oraz rozwoju gospodarczego i poprawy dostępności komunikacyjnej. Programowanie działań rewitalizacyjnych uwzględniło również konieczność zapewnienia kompleksowości interwencji infrastrukturalnej (EFRR) ze wsparciem realizowanym w ramach funduszy ukierunkowanych na rozwój kapitału społecznego (EFS).

Zgodnie z zapisami w/w aktów prawnych LPR operuje następujący pojęciami:

- rewitalizacja – proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki;

¹MiR/H 2014-2020/20(01)/07/2015 (wraz ze zmianami).

²Dz. U. 2015 poz. 1777.

- obszar zdegradowany – przestrzeń, w której koncentrują się zjawiska negatywne (społeczne, gospodarcze, przestrzenne oraz problemy, które wpływają na pogorszenie jakości życia mieszkańców;
- obszar rewitalizacji – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, (...) na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się przeprowadzić rewitalizację; nie może on obejmować terenów większych niż 20% gminy oraz nie może być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

1.1 Metodologia opracowania

Na potrzeby przygotowania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszków na lata 2016-2023* przede wszystkim dokonano wyznaczenia obszarów zdegradowanych w gminie, co stanowi jeden z etapów realizacji opracowania - diagnozowanie. W diagnozie posłużono się następującymi pojęciami:

- **rewitalizacja** – proces wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki.
- **obszar zdegradowany** – przestrzeń, w której koncentrują się zjawiska negatywne (społeczne, gospodarcze, przestrzenne)³ oraz problemy, które wpływają na pogorszenie jakości życia mieszkańców.
- **obszar rewitalizacji** – obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, (...) na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się przeprowadzić rewitalizację⁴. Nie może on obejmować terenów większych niż 20% gminy oraz nie może być zamieszkiwany przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Prezentowana w niniejszym dokumencie diagnoza stanowi wypadkową zaleceń wskazanych zarówno w "Wytocznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020" Ministerstwa Rozwoju z dnia 2 sierpnia 2016 r., jak i w „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla

³ Zgodnie z *Ustawą o rewitalizacji* z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. 2015 poz. 1777) oraz „Wytocznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”.

⁴ „Wytoczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa, 2 sierpnia 2016 r., MR/H 2014-2020/20(2)/08/2016, Rozdział 3, pkt 4.

Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego” (zwane dalej **Wytycznymi Rewitalizacyjnymi**). Zgodnie z przytoczonymi wyżej dokumentami diagnoza opierać powinna się na mierzalnych wskaźnikach opisujących głównie zjawiska i problemy społeczne na danym terenie. Uwzględniając zalecenia, że obszar wymagający wsparcia stanowi jednostkę charakteryzującą się kumulacją negatywnych zjawisk i procesów oraz stanowi szczególne znaczenie dla rozwoju lokalnego, dokonano analizy podstawowych sfer funkcjonowania gminy.

Kolejnym etapem prac było programowanie (opisane w kolejnym podrozdziale) i opracowanie zasad wdrożenia i monitoringu.

1.2. Partycypacja społeczna

W Wytycznych w zakresie rewitalizacji wskazuje się potrzebę uwzględniania partycypacji społecznej na czterech etapach: diagnozowania, programowania, wdrażania oraz monitorowania. W toku powstawania niniejszego opracowania uwzględniono partycypację społeczną na wszystkich wymaganych etapach rewitalizacji.

W tym miejscu opisany zostanie sposób w jaki przeprowadzono proces uspołeczniania na etapach: diagnozowania oraz programowania. Kwestie dotyczące partycypacji na etapach wdrażania oraz monitoringu (i ewaluacji) zostały określone w rozdziałach dotyczących zarządzania rewitalizacją, monitoringu i oceny PR oraz mechanizmów włączania mieszkańców i innych podmiotów w proces rewitalizacji.

Główne działania jakie zostały podjęte w ramach etapu diagnozowania związane były z właściwym rozpoznaniem sytuacji problemowej, przyczyn wywołujących te problemy, występujących potrzeb oraz ich osadzeniem przestrzennym. Ten pakiet działań pozwolił dokonać właściwej delimitacji obszarów zdegradowanych oraz tych, które zostaną poddane rewitalizacji, tak aby interwencja publiczna była kierowana do właściwych środowisk, z uwzględnieniem ich rozmieszczenia przestrzennego. Na potrzeby przygotowania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023* zidentyfikowano interesariuszy rewitalizacji, wśród których znaleźli się: mieszkańcy, organizacje pozarządowe działające na terenie miasta, instytucje publiczne, zarządcy nieruchomości. W procesie identyfikacji właściwych podmiotów uwzględniono kryterium przedmiotowe – odnoszące się do obszaru oddziaływania

instytucji/organizacji bądź problemów dotyczących określonych kategorii społecznych. Interesariusze obszaru rewitalizacji (rozumiani zarówno jako podmioty/osoby realizujące w przyszłości przedsięwzięcia rewitalizacyjne, jak i jako beneficjenci tych przedsięwzięć). Przedstawicielem interesariuszy jest Zespół zadaniowy ds. rewitalizacji powołany Zarządzeniem Burmistrza Nr 73/2016 z dnia 29 marca 2016r wraz z późniejszymi zmianami. Zespół ten dokonywał opinii na każdym etapie procesu opracowania dokumentu.

- warsztacie konsultacyjnym (16.08.2016), dotyczącym wyznaczenia obszaru rewitalizacji i identyfikacji głównych problemów rewitalizacyjnych obszaru rewitalizacji,
- zgłaszanie uwag i opinii poprzez do diagnozy wyznaczającej obszar zdegradowany i rewitalizacji (wraz z załącznikami mapowymi) na terenie gminy (13.09-19.09.2016) w trakcie, których wpłynęły 3 opinie i uwagi dotyczące wyznaczonego obszaru rewitalizacji
- ankiecie potrzeb rewitalizacyjnych (26.09. – 03.10.2016) – tzw. fiszki projektowe, których zgłoszono 108, aktywnością wykazali się tutaj zarówno mieszkańcy organizacje pozarządowe, administracja gminna, powiatowa i inne podmioty (np. WTBS sp. z o. o., PEC sp. z o. o.);
- debacie dotyczącej *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023* (10.01.2017r.)
- składaniu opinii i uwag do projektu w okresie 22.12.2016-10.01.2017 w tym okresie interesariusze rewitalizacji oraz każdy zainteresowany miał okazję wypowiedzieć się na temat projektu.

Uczestnicy zaproponowanych form partycypacji społecznej współdecydowali o uwzględnionych w diagnozie i delimitacji problemach i potrzebach (**diagnozowanie**). Mieli także wpływ na kształt wizji i celów rewitalizacji, kierunków działania oraz projektów rewitalizacyjnych dzięki czemu włączyli się w etap **programowania** rewitalizacji. Materialnym efektem wskazanego pakietu działań jest niniejszy LPR.

1.3 Powiązanie programu rewitalizacji z dokumentami strategicznymi

Gmina Wyszków posiada szereg opracowań o wymiarze planistycznym/strategicznym, które są aktualne oraz bazują na diagnozie sytuacji. Poniżej przedstawiono powiązanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszków na lata 2016-2023 ze: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, Programem rozwoju gminy Wyszków na lata 2016-2020 oraz Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2020.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wyszków określa w swoich zapisach główne obszary rozwoju. Powiązanie planowanych działań rewitalizacyjnych dotyczy inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym, do których w Studium zaliczono: modernizację i rozbudowę targowiska, rozbudowa kompleksu sportowego, rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej czy stworzenie centrum miasta – jako miejsca koncentrowania się funkcji miejskich w tym budowa rynku miejskiego wraz ratuszem.

Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż Studium nie jest opracowaniem, które w swoich założeniach uwzględnia w sposób bezpośredni kwestie dotyczące polityki społecznej. Powiązanie z tym rodzajem polityki publicznej dotyczy rozwoju infrastruktury służącej realizacji zadań ze wskazanego zakresu.

Program Rozwoju Gminy Wyszków na lata 2016-2020 wyznacza główne kierunki rozwoju gminy w perspektywie najbliższych lat. W Programie wyznaczono cele strategiczne oraz kierunki działania. Celami strategicznymi nawiązującymi do zidentyfikowanych problemów i potrzeb w kontekście rewitalizacji są: Cel strategiczny Rozwój gospodarczy i podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej podstawą poprawy życia mieszkańców oraz Cel strategiczny Rozbudowa infrastruktury technicznej, ochrona środowiska naturalnego. Istotne z punktu widzenia realizacji celów rewitalizacji jest realizacja kierunków działań wskazanych w strategii. Kierunki działań, które należy uznać za silnie powiązane z planowaną rewitalizacją to:

- 1.2. Wspieranie rozwoju małych i średnich.
- 1.7. Aktywne gospodarowanie gminnym zasobem nieruchomości.
- 2.2. Działania na rzecz zagospodarowania centrum miasta oraz przestrzeni publicznych.
- 2.3. Rozwój infrastruktury proekologicznej.
- 2.6. Realizacja zadań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej.
- 3.2. Stworzenie centrum miasta – jako miejsca koncentrowania się funkcji miejskich – w tym budowa rynku miejskiego.
- 3.3. Rozwój infrastruktury z zakresu: szkolnictwa, kultury, sportu i rekreacji.

3.5. Zapobieganie wykluczeniu społecznemu.

3.6. Działania na rzecz bezpieczeństwa i porządku publicznego

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014 – 2020 to opracowanie, które obejmuje zarówno diagnozę zjawisk społecznych, jak i cele i powiązane z nimi działania. Strategia jest skorelowana z kompleksowym procesem rewitalizacji ponieważ większość z zasygnalizowanych w niej problemów społecznych znajduje swoje odzwierciedlenie na poziomie analizy społecznej LPR-u ze względu na koncentrację przestrzenną negatywnych zjawisk. Spójność opisywanego dokumentu z założeniami rewitalizacji występuje w następujących celach:

Cel nr 1: Zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Szczególnie istotne są tutaj Działania związane z dostosowaniem kierunków kształcenia do potrzeb lokalnego rynku pracy; opracowaniem programów i projektów promocji zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy; organizacją szkoleń przygotowujących merytorycznie osoby bezrobotne do prowadzenia własnej firmy;

Cel nr 2 - Zmniejszenie skali i natężenia problemów społecznych wśród rodzin ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, zwłaszcza Działanie - Współpraca ze szkołami w zakresie diagnozowania potrzeb dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją

Cel nr 3 - Zmniejszenie dysfunkcji rodzin poprzez rozwój zintegrowanego systemu przeciwdziałania uzależnieniom, będących jednym z powodów problemów społecznych gminy a zarazem obszaru rewitalizacji.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych to opracowanie, które na poziomie operacyjnym jest dodatkowo powiązana z takimi planami gminy jak: Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii czy Gminny Program Wspierania Rodziny. Założenia rewitalizacji wpisują się również we wskazane opracowania ze względu na analizę tych samych problemów oraz ich realizację przede wszystkim przez projekty główne zwłaszcza nr 3, 14, 16, które w zintegrowany sposób będą wykorzystywały zaplecze techniczne powstałe w wyniku realizacji LPR-u.

Dodatkowo za istotne należy uznać opracowania dotyczące ochrony środowiska, wśród których są: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wyszaków, Program Usuwania wyrobów zawierających Azbest

z terenu gminy Wyszaków, które określają skalę problemów i potrzeb w zakresie ochrony powietrza oraz występowania elementów azbestowych.

2. Diagnoza stanu

2.1. Metodyka delimitacji obszarów zdegradowanych i rewitalizacji

Dla potrzeb wyznaczenia obszarów zdegradowanych w gminie Wyszków określono zestaw wskaźników diagnozujących poszczególne sfery funkcjonowania gminy w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej (tab. 1). Starano się by przyjęte wskaźniki z jednej strony były zgodne z zapisami Wytycznych Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji, a także *Wytycznymi Rewitalizacyjnymi dla Województwa Mazowieckiego*, z drugiej miały charakter ilościowy i w możliwie najlepszy sposób pozwalały na identyfikację negatywnych zjawisk zachodzących w przestrzeni gminy.

Tab. 1. Wskaźniki wykorzystane do wyznaczenia obszarów zdegradowanych w gminie Wyszków

Sfera	Zjawisko	Wskaźnik	Rok
Sfera społeczna	Poziom bezrobocia	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	2013-15
	Poziom ubóstwa	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców [osoby]	2013-15
	Poziom przestępczości	Czyny karalne na 1000 mieszkańców [czyny karalne]	2013-15
	Poziom patologii społecznej	Liczba niebieskich kart oraz liczba osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanię na 1000 mieszkańców [niebieskie karty i osoby łącznie]	2013-15
	Poziom edukacji	Średni wynik sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej (język polski, matematyka) [%]	2015
		Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, historia i WOS, matematyka, przedmioty przyrodnicze) [%]	2015
	Poziom kapitału społecznego	Organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców [organizacje]	2015
	Poziom aktywności społecznej	Frekwencja w wyborach parlamentarnych [%]	2015
	Poziom kapitału ludzkiego	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem [%]	2013-15
Sfera gospodarcza	Poziom przedsiębiorczości	Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców [podmioty gospodarcze]	2015
	Poziom kondycji przedsiębiorstw	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych [%]	2014-15
Sfera środowiskowa		Natężenie ruchu kołowego na drogach [pojazdy / doba]	2015
		Obiekty budowlane pokryte/izolowane azbestem na 100 mieszkańców [obiekty]	2013-15
		Liczba dzikich wysypisk śmieci [wysypiska śmieci]	2013-15
Sfera przestrzenno-funkcjonalna		Długość sieci gazowej w stosunku do liczby mieszkańców [m]	2015
		Długość chodników na 1000 mieszkańców [km]	2015
		Oświetlenie uliczne na 100 mieszkańców [lampy]	2015

Sfera	Zjawisko	Wskaźnik	Rok
		Powierzchnia terenów zielonych na 1000 mieszkańców [ha]	2015
		Liczba mieszkań socjalnych i komunalnych [mieszkania]	2015
		Liczba obiektów zabytkowych [obiekty zabytkowe]	2015

Źródło: opracowanie własne

Starano się tak dobrać mierniki, aby każda ze sfer była opisana przez kilka wskaźników cząstkowych, obrazujących zróżnicowane zjawiska społeczno-gospodarcze, co umożliwiło dokładniejszą identyfikację obszarów zdegradowanych na terenie gminy. Dotyczyło to przede wszystkim zjawisk w zakresie sfery społecznej, która stanowi istotę działań rewitalizacyjnych (pozostałe sfery w myśl Wytocznych Ministerstwa Rozwoju w zakresie rewitalizacji traktowane są jako uzupełniające). W przypadku kilku wskaźników (w miarę dostępności danych) wykorzystano uśrednione dane dla lat 2013-2015, dzięki czemu możliwe było wyeliminowanie skokowych (często incydentalnych) wahań, wynikających ze specyfiki wielu zjawisk. Część z przyjętych wskaźników ma charakter stymulant, a pozostałe są destymulantami. Stymulanty to cechy, których wysoka wartość wskaźnika wyraża wysoki stopień rozwoju społeczno-gospodarczego, a niska degradację w tym zakresie. W przypadku destymulant sytuacja jest odwrotna. Wysokie wartości wskaźnika obrazują degradację społeczno-gospodarczą, a niskie wartości wysoki stopień rozwoju w tym zakresie.

Wartości wskaźnika dla każdej z analizowanych cech podzielono na pięć grup (klas), nadając im określone wartości punktowe:

- +2 dla wartości bardzo korzystnych;
- +1 dla wartości korzystnych;
- 0 dla wartości neutralnych;
- -1 dla wartości niekorzystnych;
- -2 dla wartości bardzo niekorzystnych.

Wartości korzystne i bardzo korzystne oznaczają rozwój społeczno-gospodarczy w zakresie analizowanego zjawiska, a wartości niekorzystne i bardzo niekorzystne degradację społeczno-gospodarczą. Wartości wskaźników dla poszczególnych sfer uśredniono uzyskując tym samym wskaźniki syntetyczne (agregatowe). Identyfikacji obszarów zdegradowanych na terenie gminy dokonano w oparciu o wartości wskaźników syntetycznych dla poszczególnych sfer, w szczególności uwzględniając obszary (miejscowości lub ich części), w których ma miejsce koncentracja negatywnych zjawisk w zakresie sfery społecznej.

W analizie wykorzystano głównie dane z zasobów Urzędu Miejskiego w Wyszkanie, a także dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Wyszkanie, Komendy Powiatowej Policji w Wyszkanie, Powiatowego Urzędu Pracy w Wyszkanie, Państwowej Komisji Wyborczej w Warszawie, Okręgowej Komisji Edukacyjnej w Warszawie, a także aktualne dokumenty planistyczne i strategiczne oraz dostępne materiały kartograficzne. Większość wskaźników opracowano dla danych z 2014 r.

2.2. Ogólna sytuacja społeczno-gospodarcza gminy

Gmina Wyszaków położona jest w południowej części powiatu wyszkowskiego w województwie mazowieckim. Sąsiaduje z gminami: Somianka w powiecie wyszkowskim (od zachodu), Rząśnik w powiecie wyszkowskim (od północnego-zachodu), Brańszczyk w powiecie wyszkowskim (od północnego-wschodu), Łochów w powiecie węgrowskim (od wschodu), Jadów w powiecie wołomińskim (od południowego-wschodu), Zabrodzie w powiecie wyszkowskim i Dąbrówka w powiecie wołomińskim (od południa). W sensie administracyjnym gmina Wyszaków jest gminą miejsko-wiejską. Jej siedzibą jest miasto Wyszaków (będące stolicą powiatu wyszkowskiego). W skład gminy wchodzi ponadto 27 sołectw oraz wieś Loretto. Gmina Wyszaków zajmuje powierzchnię 165,2 km² (miasto 20,8 km², a obszary wiejskie 144,4 km²), z czego 53% stanowią użytki rolne, a 29% grunty leśne. Według danych GUS z 2014 r. gminę Wyszaków zamieszkiwało 39172 osoby, z czego 27173 osób (69,4%) zamieszkuje miasto, a 11999 osoby (30,6%) obszary wiejskie. Gęstość zaludnienia w gminie wynosiła średnio 237,1 osób na km² (w mieście 1306 osób na km², a na obszarach wiejskich 83 osoby na km²). Według danych Urzędu Miejskiego w Wyszkanie z 2015 r. największymi miejscowościami wiejskimi na terenie gminy są (tab. 2): Leszczydół-Nowiny (1294 mieszkańców), Rybienko Nowe (951), Lucynów (904), Skuszew (772) i Drogoszewo (716), natomiast najmniejsze to: Loretto (12 mieszkańców), Puste Łąki (51), Świniotop (80) i Fidest (85).

Tab. 2. Liczba ludności w miejscowościach wiejskich w gminie Wyszaków

Miejscowość	Liczba ludności	Miejscowość	Liczba ludności
Deskurów	287	Łosinno	554
Drogoszewo	716	Natalin	346
Fidest	85	Olszanka	409
Gulczewo	520	Puste Łąki	51
Kamieńczyk	614	Rybienko Nowe	951
Kręgi Nowe	217	Rybienko Stare	340

Leszczydół Stary	611	Rybno	671
Leszczydół-Działki	131	Sitno	194
Leszczydół-Nowiny	1294	Skuszew	772
Leszczydół-Podwielątki	277	Ślubów	154
Leszczydół-Pustki	372	Świniotop	80
Loretto	12	Tulewo	159
Lucynów	904	Tulewo Górne	360
Lucynów Duży	526	Tumanek	399

Źródło: opracowanie własne

Analizując wybrane wskaźniki (tab. 3), należy ocenić sytuację społeczno-gospodarczą gminy Wyszków jako dość dobrą, co wynika głównie z korzystnego położenia i właściwego wykorzystania jej potencjału. W zakresie sfery społecznej gmina cechuje się dość niskim poziomem bezrobocia, niskim poziomem ubóstwa, niskim poziomem patologii społecznej, dość wysokim poziomem edukacji i aktywności społecznej oraz wysokim poziomem kapitału ludzkiego. Podobnie korzystna sytuacja występuje również w innych analizowanych sferach, zwłaszcza w zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej. Najważniejsze problemy społeczno-gospodarcze gminy to z kolei: dość niski poziom kapitału społecznego, przeciętny poziom przestępczości oraz dość wysoki poziom zagrożenia odpadami szkodliwymi.

Tab. 3. Wskaźniki obrazujące poszczególne sfery w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Wyszków⁵

Zjawisko	Wskaźnik	Gmina
Sfera społeczna		
Poziom bezrobocia	Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym [%]	6,8
Poziom ubóstwa	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców [osoby]	28,7
Poziom przestępczości	Czyny karalne na 1000 mieszkańców [czyny karalne]	33,6
Poziom patologii społecznej	Liczba niebieskich kart oraz liczba osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanie na 1000 mieszkańców [niebieskie karty i osoby łącznie]	6,4
Poziom edukacji	Średni wynik sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej (język polski, matematyka) [%]	71,0
	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, historia i WOS, matematyka, przedmioty przyrodnicze) [%]	57,5
Poziom kapitału społecznego	Organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców [organizacje]	2,3
Poziom aktywności społecznej	Frekwencja w wyborach parlamentarnych [%]	50,7
Poziom kapitału ludzkiego	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem [%]	12,3
Sfera gospodarcza		

⁵ W tabeli nie uwzględniono 4 cech o charakterze jakościowym lub wskaźników ilościowych bezwzględnych: Natężenie ruchu kołowego na drogach i Liczba dzikich wysypisk śmieci (sfera środowiskowa), Liczba mieszkań socjalnych i komunalnych oraz Liczba obiektów zabytkowych (sfera przestrzenno-funkcjonalna).

Poziom przedsiębiorczości	Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców [podmioty gospodarcze]	78,6
Poziom kondycji przedsiębiorstw	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych [%]	+6,0
Sfera środowiskowa		
	Obiekty budowlane pokryte/izolowane azbestem na 100 mieszkańców [obiekty]	12,8
Sfera przestrzenno-funkcjonalna		
	Tereny zielone na 1000 mieszkańców [ha]	4,1
	Długość chodników na 1000 mieszkańców [km]	1,55
	Oświetlenie uliczne na 100 mieszkańców [lampy]	15,2
	Długość sieci gazowej w stosunku do liczby mieszkańców [m]	4,5

Źródło: opracowanie własne

Gmina Wyszków cechuje się korzystną sytuacją na rynku pracy. Świadczy o tym niski udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (5,3% w 2015 r.) i znaczny spadek poziomu bezrobocia w ostatnich kilku latach (z 9,5% w 2011 r. do 5,3% w 2015 r.) (tab. 4). Obecnie poziom bezrobocia w gminie Wyszków jest nieco niższy niż średnia dla powiatu wyszkowskiego (5,4%) i znacznie niższy niż średnia dla województwa mazowieckiego (6,6%).

Tab. 4. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Wyszków w latach 2011-2014 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego

Jednostka	2011	2012	2013	2014	2015
Woj. Mazowieckie	7,4	8,2	8,5	7,6	6,6
Powiat Wyszkowski	9,3	9,4	9,0	6,8	5,4
Gmina Brańszczyk	9,8	10,5	9,0	6,5	5,3
Gmina Długosiodło	10,3	10,7	10,1	8,1	6,2
Gmina Rząśnik	8,9	9,4	8,2	6,3	5,3
Gmina Somianka	7,1	7,7	7,8	6,1	5,2
Gmina Wyszków	9,5	9,4	9,2	6,9	5,3
Gmina Zabrodzie	8,1	8,5	8,9	5,9	5,0

Źródło: opracowanie własne

Sytuacja na rynku pracy w dużym stopniu wpływa na poziom ubóstwa. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w latach 2011-15 w gminie Wyszków wahała się na poziomie 25,1-29,4, podczas gdy średnia dla powiatu wyszkowskiego w tym okresie wyniosła 31,9-34,2, a dla województwa mazowieckiego 24,4-26,7 (tab. 5). Z gmin powiatu wyszkowskiego równie korzystną sytuacją w zakresie poziomu

ubóstwa charakteryzowały się jedynie gminy Rząśnik i Zabrodzie, natomiast w pozostałych gminach poziom ubóstwa był znacznie wyższy.

Tab. 5. Gospodarstwa domowe korzystające ze świadczeń społecznych w gminie Wyszaków w latach 2011-2014 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego

Jednostka	2011	2012	2013	2014	2015
Woj. Mazowieckie	26,3	26,2	26,7	25,4	24,4
Powiat Wyszkowski	33,0	33,1	34,2	33,1	31,9
Gmina Brańszczyk	54,6	44,3	48,8	47,3	47,3
Gmina Długosiodło	54,3	51,3	52,6	53,1	51,9
Gmina Rząśnik	30,2	32,8	36,0	41,3	39,9
Gmina Somianka	24,8	27,4	26,6	28,6	29,5
Gmina Wyszaków	26,7	29,4	29,3	26,7	25,1
Gmina Zabrodzie	25,6	23,0	25,8	22,5	20,9

Źródło: opracowanie własne

Gmina Wyszaków charakteryzuje się dość wysokim poziomem edukacji. Świadczą o tym wyniki sprawdzianu po VI klasie szkoły podstawowej i egzaminu gimnazjalnego. W 2015 r. średni wynik sprawdzianu po VI klasie szkoły podstawowej wyniósł w gminie 69,0%, przy średniej dla powiatu wyszkowskiego 66,9% i średniej dla województwa mazowieckiego 72,4%, natomiast średni wynik egzaminu gimnazjalnego 58,2%, przy średniej dla powiatu wyszkowskiego 56,9% i średniej dla województwa mazowieckiego 60,5%. Z gmin powiatu wyszkowskiego równie wysoki poziom edukacji występuje jedynie w gminie Somianka, natomiast w pozostałych gminach edukacja jest na znacznie niższym poziomie. Wysoka frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w 2015 r. świadczy z kolei o wysokim poziomie aktywności społecznej w gminie Wyszaków (tab. 6). Na terenie gminy Wyszaków frekwencja wyborcza wyniosła bowiem 50,72% (najwyższa wartość spośród gmin powiatu wyszkowskiego), przy średniej dla powiatu 48,87% i średniej dla województwa mazowieckiego 58,71%.

Tab. 6. Poziom edukacji i frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w gminie Wyszaków w 2015 roku na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego

Jednostka	Średni wynik sprawdzianu po klasie VI [%]	Średni wynik egzamin gimnazjalnego [%]	Frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych [%]
Woj. Mazowieckie	72,39	60,51	58,71
Powiat Wyszkowski	66,90	56,89	48,87

Gmina Brańszczyk	62,20	54,57	45,43
Gmina Długosiodło	68,73	56,49	43,64
Gmina Rząśnik	60,44	48,83	50,49
Gmina Somianka	67,64	64,29	47,14
Gmina Wyszaków	69,04	58,23	50,72
Gmina Zabrodzie	64,88	54,49	48,37

Źródło: opracowanie własne

O wysokim poziomie kapitału ludzkiego w Gminie Wyszaków świadczy niski udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności (tab. 7). W ostatnich latach w gminie wystąpił jednak dość znaczny wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym (z 14,0% w 2011 r. do 16,1% w 2015 r.), świadczący o występowaniu, a jego skala o znacznym tempie (najwyższym w skali powiatu), procesów starzenia się społeczeństwa. W powiecie wyszkowskim niższym udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym charakteryzowały się jedynie gminy Rząśnik i Zabrodzie (po 15,9% w 2015 r.), podczas gdy średnia dla powiatu wynosiła 16,8%, a dla województwa mazowieckiego aż 20,0%.

Tab. 7. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem w gminie Wyszaków w latach 2011-2015 na tle danych dla Powiatu Wyszковского i województwa mazowieckiego

Jednostka	2011	2012	2013	2014	2015
Woj. Mazowieckie	18,1	18,6	19,0	19,5	20,0
Powiat Wyszkowski	15,2	15,6	16,0	16,3	16,8
Gmina Brańszczyk	18,7	18,7	19,1	19,2	19,2
Gmina Długosiodło	17,0	16,9	17,3	17,5	18,0
Gmina Rząśnik	14,8	15,2	15,4	15,6	15,9
Gmina Somianka	17,7	17,6	17,9	17,9	18,0
Gmina Wyszaków	14,0	14,5	15,0	15,5	16,1
Gmina Zabrodzie	14,7	14,9	15,3	15,5	15,9

Źródło: opracowanie własne

O dość korzystnej sytuacji gospodarczej gminy Wyszaków świadczy relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości w gminie (105,0 podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2015 r.) oraz dość znaczny wzrost wartości wskaźnika w latach 2011-15 (z poziomu 99,3). W 2015 r. poziom przedsiębiorczości w powiecie wyszkowskim wyniósł średnio 85,2, natomiast średnia dla województwa mazowieckiego wyniosła 143,2 (tab. 8), natomiast w pozostałych gminach powiatu wyszkowskiego poziom przedsiębiorczości wyniósł od 55,2 w gminie Długosiodło do 73,9 w gminie Zabrodzie.

Tab. 8. Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w gminie Wyszaków w latach 2011-2015 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego

Jednostka	2011	2012	2013	2014	2015
Woj. Mazowieckie	127,7	131,9	136,4	139,1	143,2
Powiat Wyszkowski	78,9	80,9	82,5	84,7	85,2
Gmina Brańszczyk	55,8	59,4	60,4	62,2	62,6
Gmina Długosiodło	51,3	53,5	55,3	55,5	55,2
Gmina Rząśnik	56,1	59,2	61,7	62,3	62,3
Gmina Somianka	55,5	60,1	61,7	64,2	63,0
Gmina Wyszaków	99,3	100,3	101,6	104,3	105,0
Gmina Zabrodzie	63,6	64,5	67,9	72,1	73,9

Źródło: opracowanie własne

W tekście *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020* zwrócono ponadto uwagę na następujące problemy społeczne gminy Wyszaków:

- Nominalna liczba bezrobotnych w gminie Wyszaków na przestrzeni lat 2010-2012 ulegała zmniejszeniu przy jednoczesnym wzroście stopy bezrobocia dla obszaru całego powiatu (o 0,2%). Oznacza to, że sytuacja na rynku pracy w gminie Wyszaków poprawia się na tle całego powiatu. W tej grupie obserwować można wzrost udziału osób bezrobotnych po 55 roku życia oraz osób niepełnosprawnych. Biorąc pod uwagę poziom wykształcenia osób bezrobotnych, w 2012 roku nastąpił wzrost liczby osób zarejestrowanych z wykształceniem wyższym w stosunku do 2010 r. i 2011r. Analizie poddane zostały również formy wsparcia osób bezrobotnych przez Powiatowy Urząd Pracy. Z danych statystycznych Powiatowego Urzędu Pracy w Wyszakowie na przełomie lat 2010 - 2012 wynika, że wzrasta liczba osób uczestniczących w aktywnych formach przeciwdziałania bezrobociu poza pracami interwencyjnymi i dodatkami aktywizacyjnymi.
- Bezrobocie w gminie Wyszaków jest wyższe niż w województwie mazowieckim i w kraju. Liczba bezrobotnych w stosunku do roku 2010 i 2011 uległa niewielkiemu zmniejszeniu. Dodatkowym problemem jest praca wielu osób „na czarno”, niedostrzeganie potrzeby zabezpieczenia emerytalno-rentowego w przyszłości oraz obawa przed utratą świadczeń socjalnych. Niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby osób bezrobotnych z wykształceniem wyższym i zawodowym co świadczyć może o nieadekwatnych kwalifikacjach do potrzeb rynku pracy. Wzrost zatrudnienia wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym bądź niższym stanowić może z kolei o podejmowaniu prac przez osoby bez kwalifikacji w ramach zatrudnienia subsydiowanego.

- Problem ubóstwa to najważniejsza kwestia społeczna w Gminie Wyszków z powodu której mieszkańcy korzystają z pomocy społecznej. Na 1 149 rodzin aż 747 rodzin korzysta z pomocy finansowej z powodu ubóstwa, co stanowi 49% ogółu rodzin korzystających z pomocy. Problem ubóstwa – to przyczyna niezaspokojenia wielu podstawowych potrzeb. Pomimo podejmowania dotychczasowych działań w zakresie prowadzenia aktywnej polityki społecznej (realizacja projektów z POKL, projektów partnerskich z organizacjami pozarządowymi, współpracy z instytucjami) – problem ubóstwa wzrasta. W stosunku do roku 2011 liczba osób korzystających z pomocy społecznej w 2012 roku z tego powodu wzrosła o 3%. Na rozwiązanie tej kwestii wpływa również sytuacja gospodarcza kraju, bariery w rozwoju drobnej przedsiębiorczości, niechęć do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej.
- Prawie 65% rodzin z ogółu rodzin korzystających z pomocy społecznej otrzymują wsparcie z powodu ubóstwa, co oznacza, że rodziny te nie przekraczają gwarantowanych dochodów uznawanych za wyznaczenie progu ubóstwa. Należy zauważyć, iż ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji finansowej rodzin, lecz zaczyna nabierać cech trwałości. Z roku na rok zauważalny jest wzrost beneficjentów pomocy społecznej, których główną dysfunkcją społeczną jest właśnie problem ubóstwa.
- Zestawienie rocznych informacji o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego w powiecie wyszkowskim pokazuje, że z roku na rok spada liczba przestępstw popełnianych ogółem. W 2012 r. w Komendzie Powiatowej Policji w Wyszkowie prowadzono 2000 postępowań przygotowawczych o przestępstwa i jest to spadek porównując do 2011 r. o 1,3%. Jednocześnie odnotowano wzrost wykrywalności z 64 % w 2011 roku do 66 % w roku 2012. W ramach działalności profilaktycznej policjanci uczestniczą w różnorodnych spotkaniach z przedstawicielami samorządów, instytucji i organizacji. Funkcjonariusze służb prewencyjnych, a przede wszystkim Zespołu ds. Nieletnich i Patologii prowadzą spotkania w szkołach, rozmowy z rodzicami, uczniami i pedagogami. Organizowane są działania profilaktyczno-represyjne wynikające z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Policjanci prowadzą szereg akcji profilaktycznych w tym m.in. „Wagarowicz”, „Nieletni”, „Bezpieczna szkoła”, „Bezpieczny Internet” „Bezpieczne ferie”, „Bezpieczne wakacje” oraz „Bezpieczna woda”. Policjanci odbywają wspólne patrole z funkcjonariuszami Straży Miejskiej w Wyszkowie, Straży Leśnej, Straży Rybackiej, Służby Ochrony Kolei oraz Żandarmerią Wojskową. We współpracy z gminą Wyszków obsługują

miejski monitoring wizyjny, w ramach którego w 2012 roku odnotowano 363 różnorodnych interwencji policyjnych.

- Zjawiska patologii społecznej silnie związane są z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami takimi jak: uzależnienie od środków psychoaktywnych, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych wyrażające się m. in. w postaci niedojrzałości emocjonalnej, problemach we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, problemach wychowawczych w środowisku rodzinnym, szkolnym. Ujawnia się ona w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież panujących obyczajów, norm, wartości. Kwestię bezradności opiekuńczo-wychowawczej należy również rozpatrywać w kontekście popełnianych przestępstw przez nieletnich. W roku 2011 liczba przestępstw odnotowanych przez policję wynosiła 166, w tym aż 149 rozboje dokonane na terenie szkoły. Młodzież pozbawiona wzorców i autorytetów często wchodzi w konflikt z prawem.
- Wśród rodzin korzystających z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej są rodziny niepełne i rodziny wielodzietne. To głównie do nich kierowane są świadczenia z pomocy społecznej.
- W strukturze demograficznej mieszkańców miasta widać systematyczny proces starzenia się społeczeństwa. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym maleje, zaś w wieku poprodukcyjnym rośnie. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszył się o 5%, o 3% zwiększyła się populacja osób w wieku produkcyjnym i o 3% wzrosła populacja osób w wieku poprodukcyjnym. W okresie realizacji strategii negatywne zjawisko starzenia się mieszkańców gminy będzie się utrzymywać. Wskaźnikami sytuacji demograficznej są różnice pomiędzy liczbą urodzeń żywych i liczbą zgonów oraz saldo migracji.

Na szczególną uwagę w Gminie Wyszaków zasługuje dostosowanie infrastruktury społecznej do potrzeb rosnącej populacji osób w wieku poprodukcyjnym poprzez rozwój wsparcia materialnego i rzeczowego, dostępności usług medycznych, opiekuńczych i rehabilitacyjnych, jak również aktywnych form spędzania czasu wolnego. Mimo pozytywnej oceny ogólnej sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Wyszaków należy stwierdzić, że jest ona

mocno zróżnicowana przestrzennie, na co wskazuje m.in. *Program Rozwoju Gminy Wyszków na lata 2016-2020* i *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wyszków z 2007 r.* W obu dokumentach wskazano na wyraźne dysproporcje w rozwoju społeczno-gospodarczym występujące między miastem Wyszków a miejscowościami wiejskimi wchodzącymi w skład gminy. Wydaje się zatem, że analiza sytuacji społeczno-gospodarczej powinna być rozpatrywana odrębnie dla miasta, jak i dla obszarów wiejskich wchodzących w skład gminy. Tylko w takim ujęciu możliwa będzie właściwa identyfikacja występujących zjawisk negatywnych, a także miejsc ich koncentracji, które są różne dla miasta i dla miejscowości wiejskich. Osobnym problemem gminy jest też koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w określonych strefach gminy (miejscowościach wiejskich lub ulicach miasta).

2.3. Charakterystyka negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w gminie

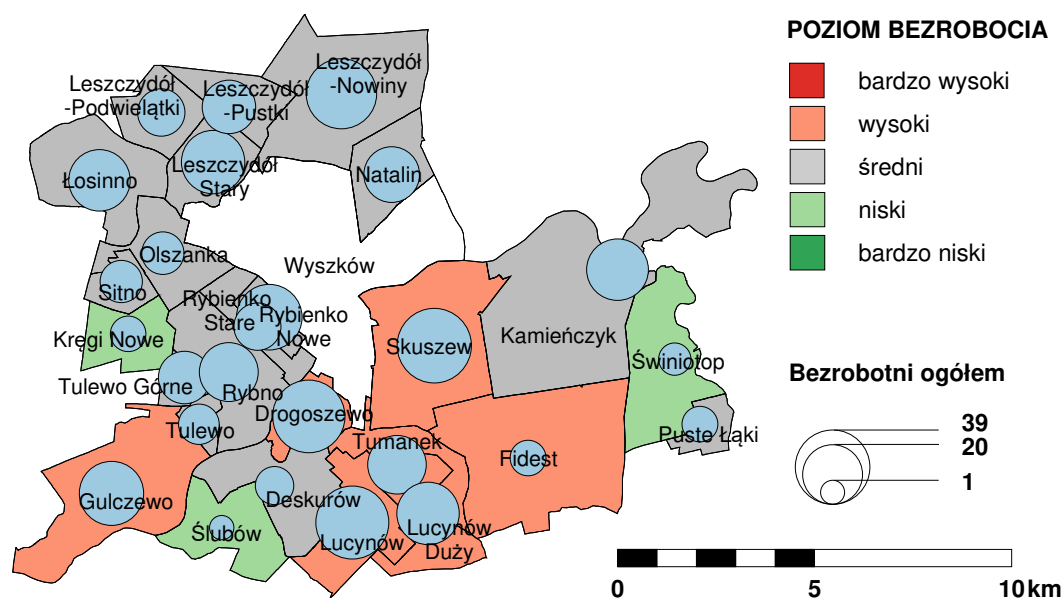
2.3.1. Sfera społeczna

Poziom bezrobocie

Gmina Wyszków charakteryzuje się niskim poziomem bezrobocia, o czym świadczy niski udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (6,8%)⁶. Wynika to ze znacznego (o ponad 3000 osób) wzrostu liczby pracujących na terenie gminy, jaki wystąpił w latach 2005-2013 (*Programu Rozwoju Gminy Wyszków na lata 2016-2020*). Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy dotyczyła zarówno miasta, jak i obszarów wiejskich w gminie, przez co w zakresie bezrobocia nie występuje problem dysproporcji między miejską a wiejską częścią gminy. W latach 2013-15 r. stopa bezrobocia w mieście Wyszków wynosiła średnio 6,6%, a w miejscowościach wiejskich gminy 7,4%. Znaczne dysproporcje w zakresie poziomu bezrobocia uwidaczniają się dopiero w trakcie analizy tego zjawiska w odniesieniu do poszczególnych miejscowości wiejskich lub ulic miasta Wyszków. W przypadku wiejskiej części gminy Wyszków wysokim poziomem bezrobocia (powyżej 8,5%) cechują się głównie wsie położone w południowej części gminy (ryc. 1) i to niezależnie od ich wielkości (np. Drogoszewo, Fidest, Lucynów Duży, Skuszew, Tumanek). Jeszcze większe dysproporcje w zakresie poziomu

⁶Wskaźnik ten dla województwa mazowieckiego wyniósł 7,6% (średnia dla lat 2013-15).

bezrobocia występują na terenie miasta Wyszków. Na niektórych ulicach miasta (np. Jodłowa, Komunalna, Łączna, Modra, Przechodnia, Romualda Traugutta, Wrzosowa) udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym przekracza 16,0% (tab. 9).

Ryc. 1. Poziom bezrobocia w miejscowościach wiejskich gminy Wyszów
Źródło: opracowanie własne

Tab. 9. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu bezrobocia

Wartości	Ulice
niekorzystne	Akacyjowa, Bohaterów Armii Krajowej, Boj. o Wolność i Demokrację, Chabrowa, Fryderyka Chopina, Dolna, Graniczna, Jutrzenki, Kameralna, Kasztanowa, Latoszek, Leśna, Aleja Marszałka J. Piłsudskiego, Plażowa, Prosta, Przemysłowa, Mikołaja Reja, Robotnicza, Serocka, Henryka Sienkiewicza, Sosnowa, Spokojna, Sybiraków, Truskawkowa, Wierzbowa, Wiklinowa, Wolności, Zaciszna, Żytunia
bardzo niekorzystne	Jodłowa, Komunalna, Łączna, Modra, Przechodnia, Romualda Traugutta, Wrzosowa

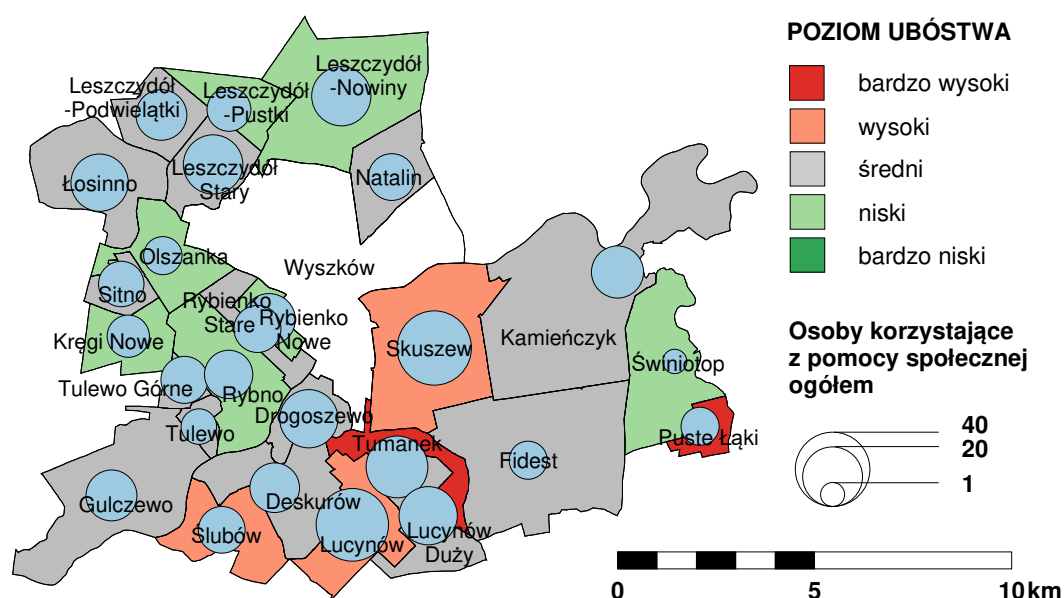
Źródło: opracowanie własne

Poziom ubóstwa

Na terenie gminy Wyszów równie korzystna sytuacja (jak w przypadku poziomu bezrobocia) występuje w zakresie poziomu ubóstwa. Świadczy o tym nieznaczna liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (28,7)⁷. Nieco ponad połowa osób

⁷Wskaźnik ten dla województwa mazowieckiego wyniósł 51,6 (średnia dla lat 2013-15).

otrzymujących świadczenia społeczne (53%) korzysta z pomocy z uwagi na ubóstwo, 36% z uwagi na bezrobocie, a 41% z uwagi na niepełnosprawność. Także i w tym przypadku w zasadzie nie występują istotne różnice między miejską a wiejską częścią gminy. Poziom ubóstwa na terenie miasta Wyszaków w latach 2013-2015 r. wynosił średnio 28,0, a w miejscowościach wiejskich gminy średnio 30,3. Szczegółowa analiza przestrzenna poziomu ubóstwa na terenie gminy wykazała koncentrację negatywnych zjawisk w określonych strefach. W przypadku miasta Wyszaków (tab. 10) szczególnie wysokim poziomem ubóstwa (powyżej 80,0 osób korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców) charakteryzują się ulice: Tadeusza Czackiego, Jodłowa, Komunalna, Łabędzia, Łączna, Meliorantów, Ogrodowa, Przechodnia, Serocka, Stawowa i Wiklinowa, a w przypadku miejscowości wiejskich w gminie bardzo wysoki poziom ubóstwa występuje na terenie wsi: Puste Łąki i Tumanek, a wysoki (powyżej 45) we wsiach: Lucynów, Skuszew i Ślubów (ryc. 2).

Ryc. 2. Poziom ubóstwa w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków

Źródło: opracowanie własne

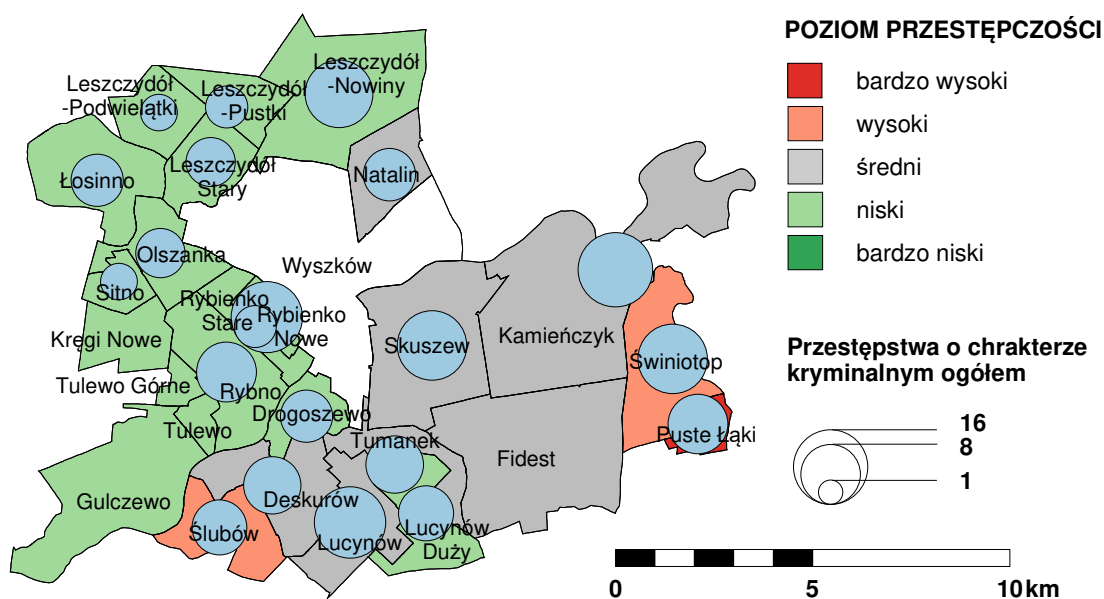
Tab. 10. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu ubóstwa

Wartości	Ulice
niekorzystne	Stefana Batorego, Bławatkowa, Browarna, Ignacego Daszyńskiego, Dolna, Graniczna, Jagiellońska, Jeziorna, Jordanowska, Kameralna, Kolejowa, Kwiatowa, Latoszek, Leśna, Emilii Plater, Prosta, Ruczajowa, Sosnowa, Słoneczna, Spokojna, Romualda Traugutta, Wąska, al. Wolności, Wrzosowa, Wspólna
bardzo niekorzystne	Tadeusza Czackiego, Jodłowa, Komunalna, Łabędzia, Łączna, Meliorantów, Ogrodowa, Przechodnia, Serocka, Stawowa, Wiklinowa

Źródło: opracowanie własne

Poziom przestępczości

Jednym z najważniejszych problemów społecznych gminy Wyszków jest przestępczość. Wskaźnik przestępczości, mierzony liczbą czynów karalnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, wyniósł w gminie 33,6. Wynika to głównie z koncentracji zjawisk negatywnych na terenie miasta Wyszków, które charakteryzuje się dużo wyższym wskaźnikiem przestępczości niż obszary wiejskie w gminie (w mieście wynosi on 39,8, a w wiejskiej części gminy 19,4). Na terenie Wyszkowa zdarzenia o charakterze kryminalnym koncentrują się na ulicach (tab. 11): I Armii Wojska Polskiego, Bursztynowej, Dworcowej, Kameralnej, Komunalnej, Łabędziej, Makowej, Meliorantów, Nadgórskiej, Aleja Marszałka J. Piłsudskiego, Strażackiej, Strumykowej, św. Rodziny, Warszawskiej, ppor. Antoniego Wołowskiego i Zakolejowej oraz na ulicach, którymi prowadzą główne ciągi komunikacyjne przechodzące przez miasto (tzn. Białostocka, Tadeusza Kościuszki, Serocka i Pułtуска). W przypadku miejscowości wiejskich w gminie zjawiskiem przestępczości zagrożone są wsie (ryc. 3): Puste Łąki, a także Ślubów i Świniotop.

Ryc. 3. Poziom przestępczości w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków

Źródło: opracowanie własne

Tab. 11. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu przestępczości

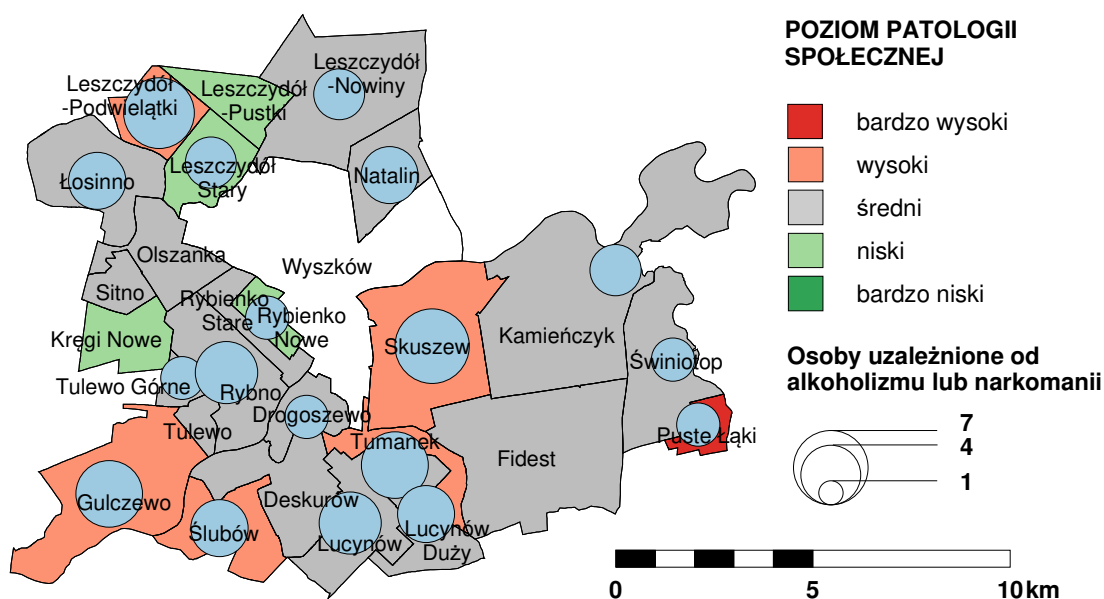
Wartości	Ulice
niekorzystne	Stefana Batorego, Białostocka, Fryderyka Chopina, Ignacego Daszyńskiego, Tadeusza Kościuszki, Leśna, Łączna, Pułtuska, Serocka, Wąska
bardzo niekorzystne	I Armii Wojska Polskiego, Bursztynowa, Dworcowa, Kameralna, Komunalna, Łabędzia, Makowa, Meliorantów, Nadgórska, Aleja Marszałka J. Piłsudskiego, Strażacka, Strumykowa, św. Rodziny, Warszawska, ppor. Antoniego Wołowskiego, Zakolejowa

Źródło: opracowanie własne

Poziom patologii społecznej

Gmina Wyszków charakteryzuje się przeciętnym poziomem patologii społecznej. Na 1000 mieszkańców gminy przypada średnio 6,4 niebieskich kart i osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanię⁸. Wartość wskaźnika patologii społecznej jest ponadto zbliżona zarówno dla miasta Wyszków (6,4), jak i wiejskiej części gminy (6,3), co potwierdza dobrą sytuację gminy w tym zakresie. Pomimo ogólnie dość korzystnej sytuacji gminy Wyszków można wskazać pewne strefy w jej granicach szczególnie narażone na problem patologii społecznej. Na ich terenie liczba niebieskich kart i osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanię na 1000 mieszkańców przekracza nawet 25. W przypadku miasta Wyszków są to ulice (tab. 12): Jodłowa, Komunalna, Łączna, Mała, Orla, Serocka, Słoneczna, Stawowa i św. Anny, natomiast w przypadku miejscowości wiejskich w gminie wieś: Puste Łąki (ryc. 4). Dość wysokim poziomem patologii społecznej (powyżej 9,0) cechują się ponadto wsie: Gulczewo, Leszczydół-Podwielątki, Skuszew, Ślubów i Tumanek, a także kilkanaście ulic w granicach miasta Wyszków (jak np. Jana Matejki, Na Skarpie, Prosta, Strażacka, Szkolna czy Wspólna).

⁸Wskaźnik ten dla województwa mazowieckiego wyniósł 5,2 (dane dla 2014 r.).

Ryc. 4. Poziom patologii społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków
Źródło: opracowanie własne

Tab. 12. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu patologii społecznej

Wartości	Ulice
niekorzystne	Browarna, Fryderyka Chopina, Dolna, Jasna, Jordanowska, Kwiatowa, Jana Matejki, Miła, Na Skarpie, Powstańców, Prosta, Przechodnia, Strażacka, Tadeusza Strusia, Szkolna, Targowa, Wierzbowa, Willowa, Wiśniowa, al. Wolności, Wspólna, Zakręcie
bardzo niekorzystne	Jodłowa, Komunalna, Łączna, Mała, Orla, Serocka, Słoneczna, Stawowa, św. Anny

Źródło: opracowanie własne

Poziom edukacji

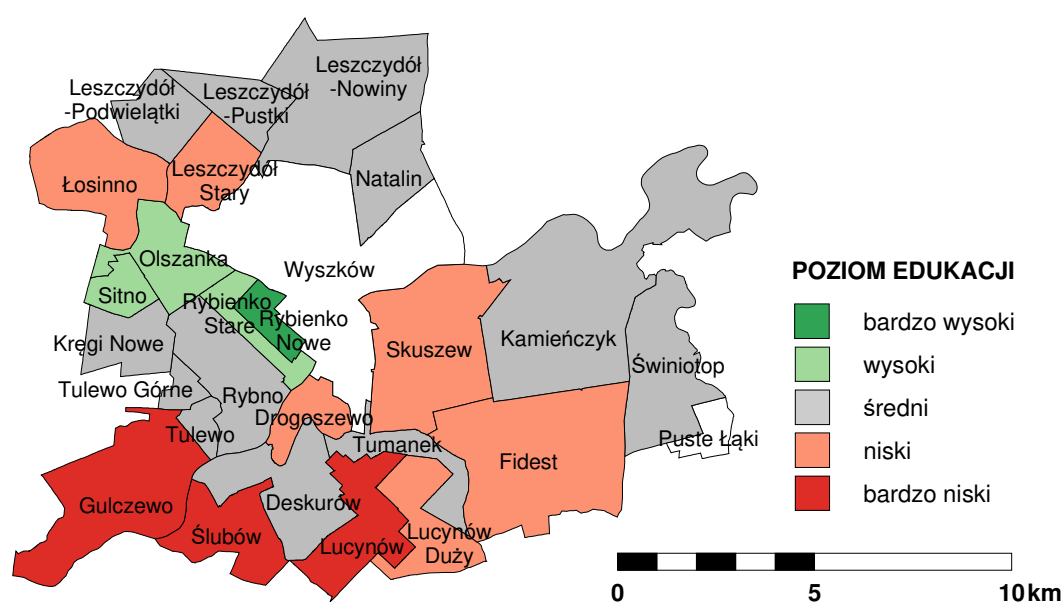
Na korzystną sytuację społeczną gminy Wyszaków wpływa także dość wysoki poziom edukacji, generowany głównie poprzez przeciętny średni wynik sprawdzianu po VI szkoły podstawowej (71,0%)⁹ oraz przeciętny średni wynik egzaminu gimnazjalnego (57,5%)¹⁰. W przypadku średniego wyniku sprawdzianu po VI szkoły podstawowej nie występuje jakaś zasadnicza różnica między miastem, a wiejską częścią gminy (wynosi od odpowiednio 71,3% dla miasta i 70,1 dla miejscowości wiejskich w gminie). Problem ten uwiadamia się jednak w przypadku średniego wyniku egzaminu gimnazjalnego. Wartość analizowanego wskaźnika wyniosła odpowiednio 62,0% dla miasta Wyszaków i 53,9% dla miejscowości wiejskich, co

⁹Średni wynik dla województwa mazowieckiego wyniósł 73,2%.

¹⁰Średni wynik dla województwa mazowieckiego wyniósł 60,7%.

świadczy o nieco niższym niż w mieście poziomie edukacji na obszarach wiejskich gminy. Problem ten dotyczy w szczególności wsi: Gulczewo, Lucynów i Ślubów, a w mniejszym stopniu także miejscowości: Drogoszewo, Fidest, Leszczydół Stary, Leszczydół-Działki, Lucynów Duży, Łosinno i Skuszew (ryc. 5). Z kolei na terenie miasta Wyszków niekorzystna sytuacja w zakresie poziomu edukacji występuje jedynie na niektórych ulicach (np. Ignacego Daszyńskiego, Leśna, Prosta, Warszawska).

W ramach analizowanego zjawiska nie odnotowano natomiast jednostek terytorialnych (ulic) charakteryzujących się bardzo niekorzystnymi wartościami wskaźnika (tab. 13).

Ryc. 5. Poziom edukacji w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków
Źródło: opracowanie własne

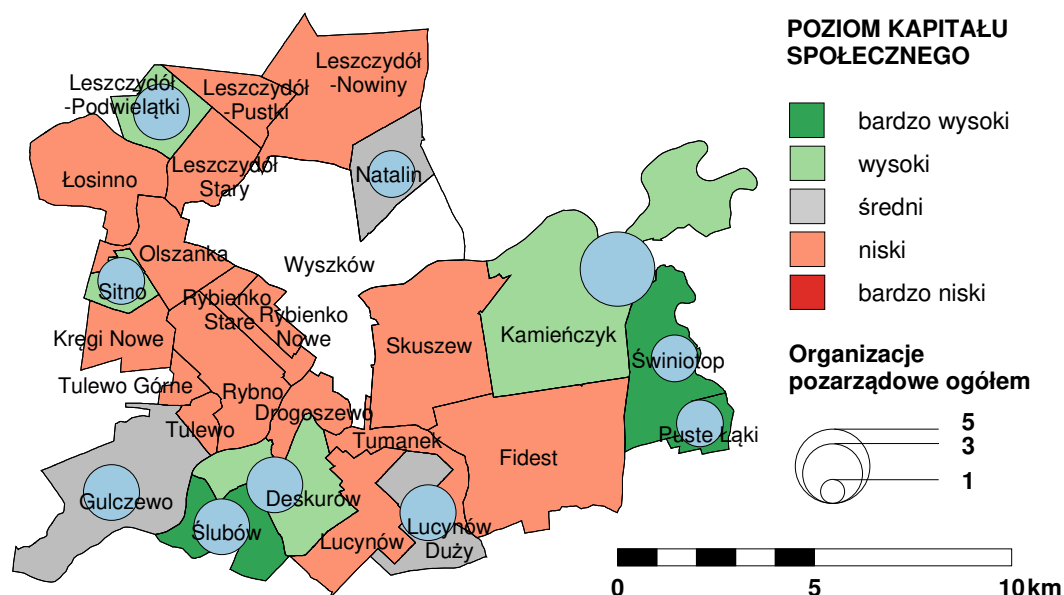
Tab. 13. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu edukacji

Wartości	Ulice
niekorzystne	11 Listopada, Ignacego Daszyńskiego, Graniczna, Jagiellońska, Kasztanowa, Klonowa, Kolonijna, Kolorowa, Latoszek, Leśna, Makowa, Miodowa, Nadgórze, Odnowy, Ogrodowa, Prosta, Radosna, Robotnicza, Henryka Sienkiewicza, Warszawska, Willowa, Wolności, ppor. Antoniego Wołowskiego

Źródło: opracowanie własne

Poziom kapitału społecznego

Jednym z najważniejszych problemów społecznych gminy Wyszków jest bardzo niski poziom kapitału społecznego. Na terenie gminy działa tylko 90 organizacji pozarządowych. Składa się to na niską wartość wskaźnika kapitału społecznego, który wynosi 2,3 organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców¹¹. Na terenie miasta jego wartość jest nieco wyższa niż na terenach wiejskich gminy (jego wartość wynosi odpowiednio 2,6 dla miasta i 1,7 dla wiejskiej części gminy). Z uwagi na brak szczegółowych danych wartość wskaźnika dla miasta została uśredniona (niemożliwa jest zatem analiza przestrzenna zjawiska), natomiast w przypadku wiejskiej części gminy niskim poziomem kapitału społecznego cechuje się większość wsi, jak np. Drogoszewo, Fidest, Lucynów, Łosinno, Skuszew i Tumanek (ryc. 6).

Ryc. 6. Poziom kapitału społecznego w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków

Źródło: opracowanie własne

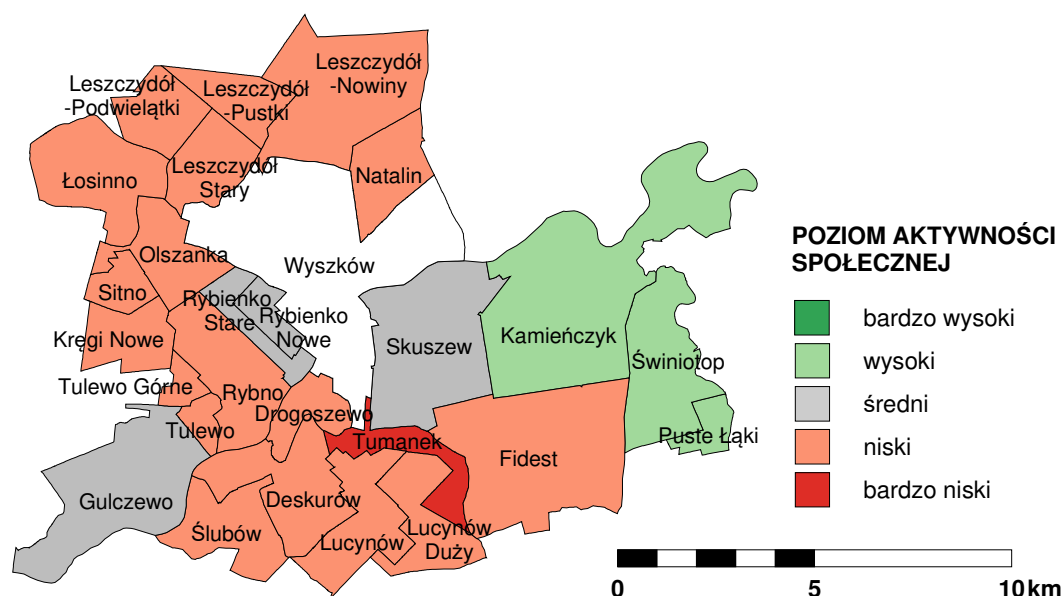
Poziom aktywności społecznej

W przypadku gminy Wyszków równie niekorzystnie przedstawia się sytuacja z poziomem aktywności społecznej mieszkańców. Wpływa na to dość niska frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2015 r., która wyniosła 50,7%¹². Co ciekawe frekwencja w czasie wyborów była zdecydowanie wyższa na terenie miasta Wyszków (53,1%) niż na obszarach wiejskich gminy

¹¹Wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego wyniosła 2,7.

¹²Średnia frekwencja dla województwa mazowieckiego wyniosła 58,7%

(45,4%). Na terenie miasta Wyszaków niska frekwencja (45,8%) wyborcza wystąpiła tylko w jednym okręgu wyborczym (OKW nr 5 mieszczącym się w Przedszkolu nr 9 przy ul. Pułtuskiej), obejmującym m.in. ulice: Leszczynową, Leśną, Prosta, Przemysłową, Sosnową, Włociańską i Wspólną. W ramach analizowanego zjawiska nie zarejestrowano natomiast jednostek terytorialnych (ulic) charakteryzujących się bardzo niekorzystnymi wartościami wskaźnika (tab. 14). W wiejskiej części gminy frekwencja wyborcza była znacznie niższa. W większości miejscowości wiejskich w gminie nie przekroczyła ona 47%, miejscowości te cechują się niskim lub bardzo niskim poziomem aktywności społecznej (ryc. 7). Bardzo niska frekwencja wyborcza (30,1%) wystąpiła we wsi Tumanek, natomiast w wielu miejscowościach gminy (np. Leszczydół Stary, Leszczydół-Działki, Leszczydół-Podwielątki czy Łosinno) nie przekroczyła 45%.

Ryc. 7. Poziom aktywności społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków
Źródło: opracowanie własne

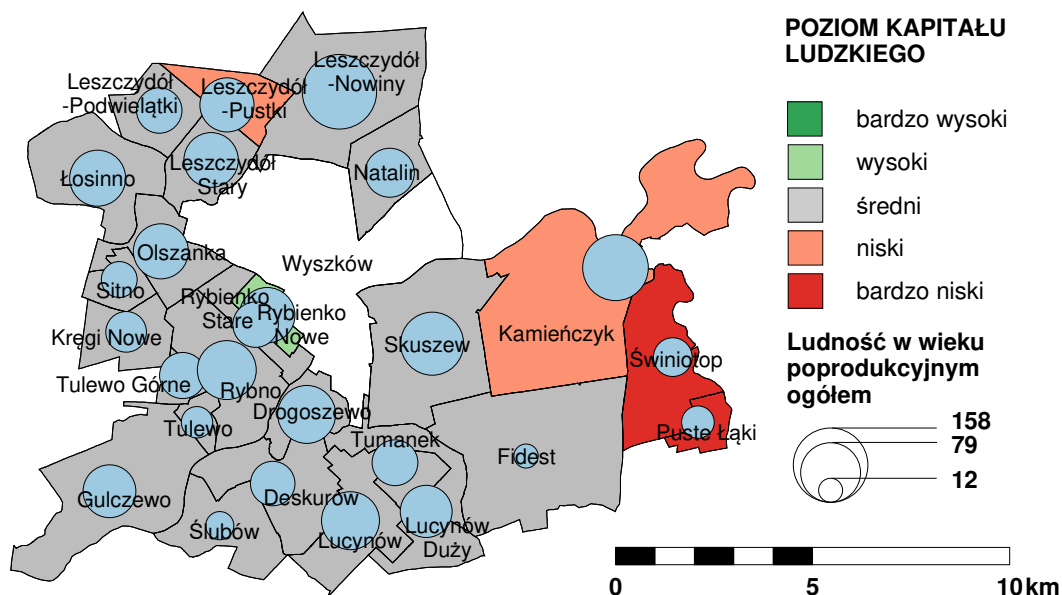
Tab. 14. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu aktywności społecznej

Wartości	Ulice
niekorzystne	Leszczynowa, Leśna, Prosta, Przemysłowa, Sosnowa, Włociańska, Wspólna

Źródło: opracowanie własne

Poziom kapitału ludzkiego

O dobrej sytuacji społecznej gminy Wyszaków świadczy m.in. wysoki poziom kapitału ludzkiego. Gmina cechuje się niskim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym (12,3%)¹³. Nieco wyższym poziomem kapitału ludzkiego cechują się obszary wiejskie gminy (12,0%), natomiast w mieście wskaźnik ten w latach 2013-15 r. wynosił średnio 12,4%. Na terenie Wyszkowa bardzo wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym (powyżej 25,0%) charakteryzują się ulice: Browarna, Jordanowska, Komunalna, Kazimierza Skarżyńskiego i św. Idziego (tab. 15), natomiast niskim poziomem kapitału ludzkiego (powyżej 15,5%) cechują się np. ulice: I Armii Wojska Polskiego, Dworcowa, Prosta, Generała Józefa Sowińskiego, Strażacka, Warszawska czy al. Wolności. Znacznie bardziej korzystna sytuacja w zakresie poziomu kapitału ludzkiego występuje natomiast w wiejskiej części gminy Wyszaków. Spośród miejscowości wiejskich w gminie relatywnie wysokim lub bardzo wysokim udziałem ludności w wieku poprodukcyjnym cechują się głównie wsie położone we wschodniej części gminy (ryc. 8), czyli Kamieńczyk, Świniotop i Puste Łąki, a z pozostałych miejscowości wieś Leszczydół-Pustki.

Ryc. 8. Poziom kapitału ludzkiego w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków

Źródło: opracowanie własne

13Wskaźnik ten dla województwa mazowieckiego wyniósł 19,5% (średnia dla lat 2013-15).

Tab. 15. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu kapitału ludzkiego

Wartości	Ulice
niekorzystne	I Armii Wojska Polskiego, Stefana Batorego, Dworcowa, Klonowa, Mikołaja Kopernika, Ignacego Krasickiego, Letnia, Mazowiecka, Adama Mickiewicza, Stanisława Moniuszki, Obwodowa, Ignacego Jana Paderewskiego, Partyzantów, Powstańców, Prosta, Przelotowa, Generała Kazimierza Pułaskiego, Henryka Sienkiewicza, Generała Józefa Sowińskiego, Spokojna, Strażacka, Warszawska, Wierzbowa, Wiśniowa, al. Wolności, Zapole, Zielona, Stefana Żeromskiego
bardzo niekorzystne	Browarna, Jordanowska, Komunalna, Kazimierza Skarżyńskiego, św. Idziego

Źródło: opracowanie własne

2.3.2. Sfera gospodarcza

Poziom przedsiębiorczości

Gmina Wyszków charakteryzuje się dość wysokim poziomem przedsiębiorczości, o czym świadczy znaczna liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (78,6)¹⁴. Sytuacja gminy w zakresie poziomu przedsiębiorczości jest jednak bardzo zróżnicowana i to zarówno w układzie miasto – obszary wiejskie, jak i w obrębie poszczególnych części gminy. Miasto Wyszków cechuje się dużo wyższym poziomem przedsiębiorczości niż miejscowości wiejskie w gminie (wartość wskaźnika wynosi odpowiednio 89,0 dla miasta i 55,5 dla wiejskiej części gminy), co wynika z pełnienia przez miasto określonych funkcji oraz jego rangi w systemie osadniczym (jako ośrodka powiatowego). Zróżnicowanie przestrzenne wartości wskaźnika w przestrzeni miasta Wyszków wynika z kolei z nierównomiernego rozmieszczenia podmiotów gospodarczych na jego terenie. Niskim i bardzo niskim poziomem przedsiębiorczości cechują się w szczególności krótkie ulice, zamieszkałe przez niewielką liczbę ludności, które pełnią głównie funkcje mieszkaniowe – stąd brak lub nieznaczna liczba podmiotów gospodarczych (tab. 16). Z bardziej znaczących ulic niskim poziomem przedsiębiorczości charakteryzują się ulice: Białostocka, Boj. o Wolność i Demokrację, Kolonijna, Ignacego Krasickiego, Robotnicza, Łączna, Gen. Władysława Sikorskiego i Sosnowa. Spośród miejscowości wiejskich w gminie Wyszków bardzo niskim poziomem przedsiębiorczości (poniżej 40,0 podmiotów na 1000 mieszkańców)

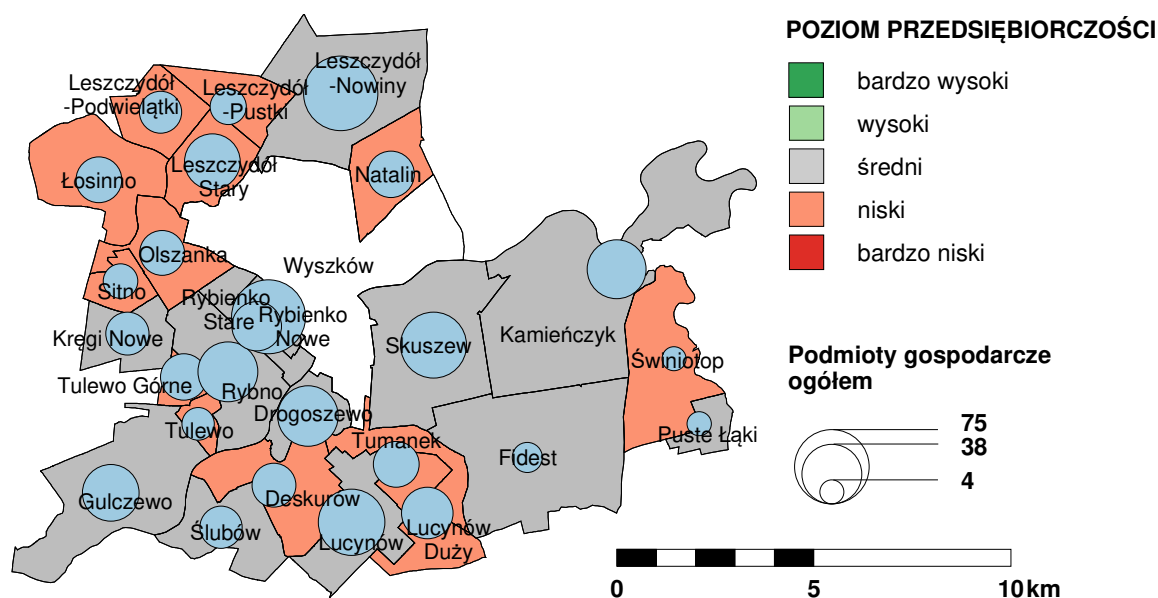
¹⁴Wg danych GUS poziom przedsiębiorczości w gminie Wyszków wyniósł w 2015 r. 105,1, podczas gdy w województwie mazowieckim średnio 143,2. Wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego jest jednak zawyżona przez Warszawę. Średnia wartość dla Polski wynosi 108,9, co potwierdza dość wysoki poziom przedsiębiorczości w gminie.

cechują się wsie (ryc. 9): Leszczydół-Działki, Leszczydół-Pustki, Łosinno, Olszanka, Sitno i Tulewo.

Tab. 16. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu przedsiębiorczości

Wartości	Ulice
niekorzystne	Generała Władysława Andersa, Białostocka, Boj. o Wolność i Demokrację, Bohaterów Armii Krajowej, Chmielna, Dolna, Jarzębinowa, Jordanowska, Kolejowa, Kolonijna, Mikołaja Kopernika, Ignacego Krasickiego, Latoszek, Łączna, Modrzewiowa, Osiedlowa, Pałacowa, Polna, Robotnicza, Gen. Władysława Sikorskiego, Sosnowa, Spokojna, Wierzbowa, Wiśniowa, Włociańska, Wolności
bardzo niekorzystne	Bławatkowa, Jagodowa, ks. Jerzego Popiełuszki, Leszczynowa, Łabędzia, Nadgórska, Adama Mickiewicza, Emilii Orzeszkowej, Płazowa, Poziomkowa, Przechodnia, Pszeniczna, Mikołaja Reja, Rumiankowa, Słonecznikowa, Stawowa, św. Jana, Wiklinowa

Źródło: opracowanie własne

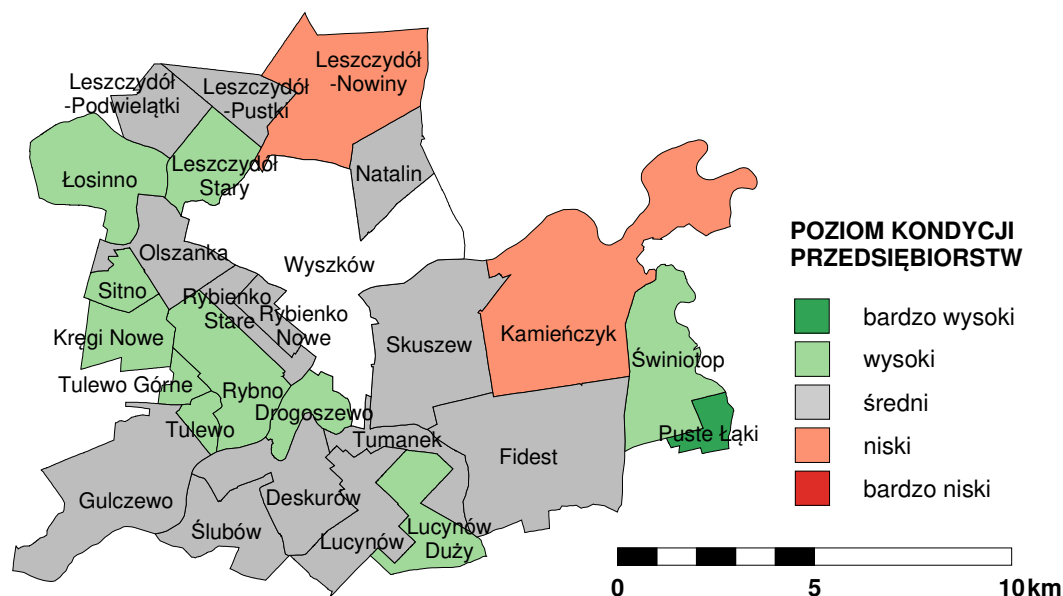
Ryc. 9. Poziom przedsiębiorczości w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków

Źródło: opracowanie własne

Poziom kondycji przedsiębiorstw

O korzystnej sytuacji gospodarczej gminy Wyszków świadczy również dość wysoki poziom kondycji przedsiębiorstw. W latach 2014-2015 liczba podmiotów gospodarczych na terenie gminy wzrosła o 6,0%. Co ciekawe wzrost liczby podmiotów gospodarczych był nieco wyższy w wiejskiej części gminy niż na terenie miasta Wyszków (wyniósł on odpowiednio 5,3% w mieście i 8,9% na obszarach wiejskich). Spośród miejscowości wiejskich w gminie spadek

liczby podmiotów gospodarczych wystąpił jedynie we wsiach: Leszczydół-Nowiny i Kamieńczyk (ryc. 10). Z kolei na terenie miasta Wyszków sytuacja w zakresie poziomu przedsiębiorczości jest jeszcze bardziej złożona. Na wielu ulicach wystąpił spadek liczby podmiotów gospodarczych (tab. 17), a na niektórych (Białostocka, Jagiellońska, Mikołaja Kopernika, Gen. Wincentego Kowalskiego, Łączna, Ruczajowa, Jana Sobieskiego, Warszawska, Wierzbowa) spadek wynosił nawet ponad 50%.

Ryc. 10. Poziom kondycji przedsiębiorstw w miejscowościach wiejskich gminy Wyszków
Źródło: opracowanie własne

Tab. 17. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu kondycji przedsiębiorstw

Wartości	Ulice
niekorzystne	Bławatkowa, Boczna, Władysława Broniewskiego, Centralna, Cicha, Jagodowa, Jeziorna, Jana Kochanowskiego, Janusza Korczaka, ks. Jerzego Popiełuszki, Leszczynowa, Letniskowa, Leśna, Łabędzia, Adama Mickiewicza, Nadgórska, Stefana Okrzei, Orzeszkowej, Piaskowa, Płażowa, Poziomkowa, Prosta, Przechodnia, Pszeniczna, Radosna, Mikołaja Reja, Rumiankowa, Ireneusza Składanowskiego, Słonecznikowa, Juliusza Słowackiego, Sosnowa, Stanisława Staszica, Stawowa, Szkolna, św. Jana, Wąska, Wiklinowa, Zakolejowa
bardzo niekorzystne	Białostocka, Jagiellońska, Mikołaja Kopernika, Gen. Wincentego Kowalskiego, Łączna, Ruczajowa, Jana Sobieskiego, Warszawska, Wierzbowa

Źródło: opracowanie własne

Blisko połowa firm funkcjonujących w Wyszkanie tj. 47,3% ma zasięg ponad lokalny, w tym teren województwa 19,9% ankietyowanych firm. Zasięg krajowy –21,9%, zagraniczny – 5,5% firm. Zasięg lokalny głównego rynku działalności (miasto i okolice) ma 52,7% firm. Spośród badanych firm w Wyszkanie rozwój i poszerzenie działalności planuje w ciągu najbliższego roku 21,3% firm, a zmianę profilu 5,3% firm. Nie planuje zmian profilu działania 62,8% firm, a brak zdecydowania w tym zakresie podało 10,6% firm. Wzrost zatrudnienia

w najbliższym roku planuje 17,5% firm w Wyszkowie (*Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020*).

2.3.3. Sfera środowiskowa

Sferę środowiskową można scharakteryzować używając różnorodnych zjawisk, w szczególności wyrażając poziom jakości środowiska czy też poziom zagrożenia odpadami uciążliwymi. Ze względu na ograniczone zasoby danych statystycznych w dokumencie wykorzystano 3 reprezentatywne mierniki, służące opisowi sfery środowiskowej (tab. 1).

Gmina Wyszków cechuje się zróżnicowaną sytuacją w zakresie jakości środowiska. Na stan aerosanitarny gminy rzutuje emisja z zakładów przemysłowych, ruch komunikacyjny (gdzie ze spalania paliw płynnych i gazowych uwalniane są zanieczyszczenia gazowe i pyłowe. Główne zanieczyszczenia to: węglowodory, tlenki azotu, tlenek węgla, pyły, związki ołowiu, tlenki siarki), ewentualne emisje zanieczyszczeń z terenów sąsiednich oraz niskie emitery okolicznych palenisk domowych w których nadal głównym źródłem energii cieplnej jest węgiel, drewno, a często nawet palne odpady. W zależności od chwilowych i lokalnych warunków meteorologicznych można zaobserwować pogorszenie bądź poprawę warunków aerosanitarnych w gminie. Emisja ze źródeł liniowych, czyli związana z komunikacją wraz z postępującym zwiększaniem się ilości pojazdów, wykazuje tendencję wzrostową. Liniowymi źródłami zanieczyszczenia powietrza są szlaki komunikacyjne o znacznym natężeniu ruchu. Z powodu transportu tranzytowego ruch kołowy na terenie gminy jest bardzo duży. Największy zasięg uciążliwości (do 100 m) i negatywne oddziaływanie w postaci hałasu i zanieczyszczeń komunikacyjnych, będą występowały wzdłuż dróg krajowych nr 8, 62 i wojewódzkiej 618. Okresowe uciążliwości wywołane skumulowaną emisją z terenów sąsiednich oraz z palenisk gospodarstw domowych i pogorszenie standardów aerosanitarnych mogą wystąpić w rejonach mało otwartych na przewietrzanie, w sytuacji niekorzystnych warunków pogodowych (słabe wiatry lub cisze, inwersje termiczne) (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszków na lata 2015-2018*).

Według Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Wyszaków zanieczyszczenia atmosfery w gminie, związane z działalnością człowieka, obejmują kilka typów źródeł:

1. Źródła ciepła indywidualnej i wielorodzinnej zabudowy mieszkaniowej

Zanieczyszczenia są wprowadzane do powietrza głównie w wyniku spalania niskiej jakości paliwa, w tym także odpadów, w paleniskach domowych, często o niskiej sprawności. Emisji ze źródeł indywidualnych (tzw. niska emisja) charakteryzuje się wprowadzaniem do powietrza niewielkich ilości substancji z bardzo licznych źródeł (w dużej mierze węglowych) o niewielkiej wysokości. Emisja niska jest niezwykle uciążliwa, ponieważ często występuje gromadzenie się zanieczyszczeń wokół miejsca powstania, a są to zazwyczaj obszary o zwartej zabudowie mieszkaniowej. Substancje zawarte w emitowanych do powietrza spalinach (tlenki węgla, siarki i azotu, związki chloru, fluoru i metali ciężkich oraz pyły wraz z smołowymi aerozolami) są odpowiedzialne za liczne przypadki schorzeń. Wpływ źródeł niskiej emisji na organizm ludzki może powodować choroby układu krążenia wywołane niedotlenieniem, zmniejszenie odporności układu oddechowego i zwiększona jego zachorowalność, alergie, bóle głowy, bezsenność, ryzyko nowotworów. Na otoczenie wpływa natomiast poprzez wtórne zanieczyszczenie gleby, niszczenie roślinności, zwiększenie ilości trujących substancji w warzywach i owocach, niszczenie warstw zewnętrznych budynków.

Na obszarze miasta Wyszaków zaopatrzenie w energię ciepłą, poza ogrzewaniem indywidualnym, realizowane jest przede wszystkim przez miejską sieć ciepłowniczą zasilaną przez PEC Sp. z o.o. w Wyszkanie. Czynnikiem negatywnym jest stosowanie paliwa stałego jako źródła energii (niekorzystny wpływ na stan aerosanitarny miasta i mała efektywność), chociaż, dzięki stosowaniu sprawnych systemów redukcji zanieczyszczeń, energetyczne spalanie paliw w kotłowni miejskiej nie jest problemem dominującym w odniesieniu do poziomu stężeń zanieczyszczeń. Na obszarach wiejskich mieszkańcy zaopatrują się w ciepło z indywidualnych źródeł, wykorzystując różnego typu paliwa.

2. Źródła energetyczne

Emisja zanieczyszczeń ze źródeł energetycznych należących do PEC Sp. z o.o. w Wyszkanie jest znaczna. Emitory energetyczne (zawodowe) charakteryzują się jednak dużą wysokością, z czym związane jest rozprzestrzenianie i transport zanieczyszczeń na znaczne odległości (emisja pyłu, tlenków siarki, tlenków azotu, tlenków węgla). W energetyce zawodowej (w dużych i średnich elektrociepłowniach i elektrowniach), gdzie spalanie odbywa się w bardzo wysokich

temperaturach, a sprawność urządzeń redukujących emisję pyłów dochodzi do 99% emisja pyłów oraz benzo(a)pirenu niesionego w pyłe jest minimalna.

3. Źródła emisji obiektów przemysłowych

Na przestrzeni kilkunastu lat obserwuje się wyraźny spadek wielkości emisji substancji ze źródeł przemysłowych, znaczny wpływ na to ma stosowanie nowoczesnych systemów redukcji zanieczyszczeń oraz zmiany technologii produkcji. Ponadto parametry największych źródeł emisji (znaczne wysokości kominów) powodują, że zanieczyszczenia są transportowane na znaczne odległości od źródeł i nie wpływają na pogorszenie się jakości powietrza w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Największym emitentem zanieczyszczeń jest Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Wyszkanie.

4. Komunikacja

Źródłem zanieczyszczeń komunikacyjnych jest przede wszystkim eksploatacja dróg kołowych, w tym tranzytowych (krajowych nr 8 i nr 62 oraz wojewódzkiej nr 618) oraz pozostałej sieci dróg w mieście i linii kolejowej. Znaczny wpływ na stan aerosanitarny gminy ma komunikacja samochodowa. Jej uciążliwość związana jest przede wszystkim z natężeniem ruchu pojazdów, zwłaszcza w mieście Wyszkanie, ich charakterem (pojazdy osobowe, ciężarowe, autobusy) oraz z charakterem przejazdów. Źródłem szkodliwych substancji wprowadzanych do powietrza jest spalanie paliw w silnikach, wtórny unos pyłu w wyniku ruchu pojazdów oraz ścieranie się okładzin hamulcowych, opon i powierzchni jezdni w wyniku tarcia. Skład (węglowodory, tlenek węgla, pyły, związki ołowiu, tlenki azotu, tlenki siarki) oraz ilość emitowanych zanieczyszczeń zależą między innymi od stanu technicznego pojazdów, prędkości i płynności ruchu.

Największe natężenie ruchu kołowego występuje wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych przechodzących przez obszar gminy, tzn. drogi ekspresowej S8, drogi krajowej DK62 i drogi wojewódzkiej DW618, które krzyżują się na terenie miasta. Droga ekspresowa S8 przechodzi w sąsiedztwie wsi Deskurów, Lucynów, Tumanek, Skuszew i Natalin oraz przez wschodnią część miasta Wyszkanie. Droga krajowa DK62 przechodzi przez wsie: Kręgi Nowe, Rybienko Nowe, Skuszew i Puste Łąki, a w granicach miasta prowadzi ulicami: Serocką, Tadeusza Kościuszki, i Warszawską. Droga wojewódzka DW618 przechodzi przez wieś Łosinno, a w granicach miasta Wyszkanie prowadzi ulicami: Pułtuską i Generała Józefa Sowińskiego. Większe natężenie ruchu kołowego występuje też na innych ulicach miasta (3 Maja, Białostocka, Ignacego Daszyńskiego, Graficzna, Leśna, Aleja Marszałka J. Piłsudskiego, Henryka

Sienkiewicza, al. Wolności, Zakręcie), które stanowią główne osie komunikacyjne w poszczególnych częściach Wyszkowa. Na pozostałych ulicach miasta i w pozostałych wsiach gminy natężenie ruchu kołowego jest znacznie mniejsze.

Udział transportu ciężkiego w ogólnej liczbie pojazdów w mieście wynosi 30% na drodze DK62, na obwodnicy S8 kształtuje się w granicach 13-17%, na drodze DW618 wynosi 10%.

5. Inne źródła emisji

Pozostałe źródła emisji obejmują: emisję niezorganizowaną pyłu z terenów pozbawionych roślinności i z terenów o utwardzonej nawierzchni, emisję odorów z oczyszczalni ścieków w Rybieniu Starym oraz napływ mas zanieczyszczonego powietrza spoza terenu miasta, zgodnie z dominującym kierunkiem wiatru, w tym także napływ zanieczyszczeń z terenu aglomeracji warszawskiej.

Na poziom zagrożenia odpadami uciążliwymi w przypadku gminy Wyszków składa się duża liczba obiektów budowlanych pokrytych/izolowanych azbestem na 100 mieszkańców (12,8) i dość znaczna liczba dzikich wysypisk śmieci (na terenie gminy identyfikowanych jest średnio 10 dzikich wysypisk rocznie). Dzikie wysypiska na terenie gminy najczęściej spotykane są na terenie wsi: Fidest, Kamieńczyk i Rybienko Nowe, natomiast na terenie Wyszkowa na ulicach: Akacjowej, Kameralnej, ks. Jerzego Popiełuszki, Jana Matejki, Gen. Władysława Sikorskiego i Zielonej. Na terenie gminy nie są zlokalizowane czynne składowiska odpadów innych niż niebezpieczne (komunalne). W celu składowania odpadów komunalnych wytwarzanych przez mieszkańców Gmina Wyszków korzysta z usług składowisk zewnętrznych. Na terenie gminy nie występują nielegalne wysypiska odpadów, problemem są jednak wyrzucane przez mieszkańców, na teren lasów, w wyrobiska i na nieużytki odpady. Daje się zauważyć problem nielegalnego pozbywania się odpadów z gospodarstw domowych. Pomimo tego, że odpady te nie stanowią większego zagrożenia dla środowiska i są systematycznie likwidowane znacząco wpływają na obniżenie walorów estetycznych gminy. Oprócz dzikich składowisk odpadów na terenach wiejskich problemem jest spalanie odpadów w piecach centralnego ogrzewania. Głównie są to różnego rodzaju tworzywa sztuczne, folie, PET, opakowania papierowe itp. Jest to bardzo niekorzystne zjawisko powodujące znaczne pogorszenie się stanu aerosanitarnego na danym terenie (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszków na lata 2015-2018*).

Liczba obiektów budowlanych pokrytych/izolowanych azbestem na 100 mieszkańców jest znacznie niższa na terenie miasta niż w wiejskiej części gminy (wartość wskaźnika wynosi odpowiednio 3,7 dla miasta i 33,1 dla terenów wiejskich). Szczególnie niekorzystna sytuacja w tym zakresie (powyżej 40 obiektów) występuje we wsiach: Deskurów, Gulczewo, Kamieńczyk, Olszanka, Leszczydół-Działki, Leszczydół-Podwielątki, Leszczydół-Pustki, Łosinno, Puste Łąki, Sitno, Ślubów i Świniotop, a na terenie miasta na ulicach: Komunalnej, Nadgórskiej i św. Idziego.

Do podstawowych zagrożeń jakości wód powierzchniowych na terenie gminy należą (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018*):

- nieuporządkowana gospodarka ściekowa, oparta przede wszystkim na nieszczelnych szambach, z których, poprzez piaszczysto- żwirowe gleby, dostają się do wód substancje biogenne,
- procesy mineralizacji gleb murszowych i torfowych, prowadzące do uwalniania do wód wielu składników mineralnych, w tym substancji biogennych i selenu,
- wypas bydła na pastwiskach, położonych w większości w pobliżu cieków
- nawożenie użytków rolnych nawozami mineralnymi i organicznymi.

Nieracjonalna gospodarka zasobami wodnymi oraz wykorzystywanie cieków wodnych jako odbiorników ścieków powoduje, że wody powierzchniowe są najsilniej przekształconym i zdegradowanym elementem środowiska naturalnego. Rzeka Bug, według danych Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, należy do najbardziej zanieczyszczonych rzek na terenie województwa mazowieckiego (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018*).

Na terenie miasta i gminy Wyszaków prowadzono badania w ramach monitoringu jakości wód podziemnych w roku 2012, w jednym punkcie pomiarowo-kontrolnym. W badanym otworze stwierdzono wodę II klasy jakości - wody dobrej jakości, w których wartości elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych lub słabego wpływu działalności człowieka. Na terenie gminy Wyszaków źródłem zanieczyszczenia wód gruntowych oraz podziemnych mogą być: depozycja zanieczyszczeń z powietrza na powierzchni terenu oraz naturalne procesy biologiczno-chemiczne, zachodzące w powierzchniowej warstwie profilu glebowego. Ponadto zagrożeniem są przekształcenia powierzchni terenu i niekontrolowana produkcja rolnicza i hodowlana. Należy pamiętać, że jakość wód gruntowych, a przez to pośrednio poziomów podziemnych, może być zagrożona poprzez:

- nieprawidłową gospodarkę wodno-ściekową,

- braki w sieci kanalizacyjnej,
- niezabezpieczone studnie kopane,
- nieszczelne zbiorniki bezodpływowe,
- składowiska odpadów komunalnych i przemysłowych niezabezpieczone przed przesiekami lub urządzane nielegalnie,
- spływy powierzchniowe z tras komunikacyjnych i z dróg zawierające m.in. związki ropopochodne, chlorki, metale ciężkie (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszków na lata 2015-2018*).

2.3.4. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Rozwój sfery przestrzenno-funkcjonalnej jest zagadnieniem złożonym, które można wyrazić za pomocą różnorodnych zjawisk m.in. poziomu infrastruktury techniczno-społecznej, poziomu dostępu do usług podstawowych i komunikacji, poziomu dostępu do terenów rekreacyjnych i terenów zielonych, poziomu stanu technicznego obiektów budowlanych, poziomu dziedzictwa kulturowego. Wobec ograniczonych zasobów statystyki publicznej, w analizie do charakterystyki sfery przestrzenno-funkcjonalnej użyto łącznie 6 wskaźników (tab. 1). W gminie wskaźnik długości sieci gazowej w stosunku do liczby ludności wynosi średnio 4,5 m na mieszkańca, przy czym na terenie miasta jego wartość wynosi 4,9 m, a w wiejskiej części gminy 3,4 m. Na taki stan wpływa brak sieci gazowej na niektórych ulicach Wyszkowa (Fryderyka Chopina, Jana Pawła II, Komunalna, Konwaliowa, Gen. Wincentego Kowalskiego, Leszczynowa, Nadgórska, Elizy Orzeszkowej, Perłowa, Plażowa, Przechodnia, Mikołaja Reja, Sasankowa, Sosnowa, Szkolna, św. Idziego, Włociańska czy ppor. Antoniego Wołowskiego), a także w ponad połowie miejscowości wiejskich na terenie gminy (Fidest, Gulczewo, Kamieńczyk, Kręgi Nowe, Leszczydół Stary, Leszczydół-Działki, Leszczydół-Podwielątki, Leszczydół-Pustki, Łosinno, Olszanka, Puste Łąki, Sitno, Ślubów, Świniotop i Tulewo Górne). Ponadto w wielu częściach gminy stopień gazyfikacji jest bardzo niski (poniżej 2,5 m na mieszkańca). Zabezpieczenie potrzeb cieplnych w gospodarce komunalnej (ogrzewanie budynków, ciepła woda użytkowa) zapewniają: ciepłownia miejska (tereny miasta Wyszkowa) oraz indywidualne systemy grzewcze na pozostałych terenach gminy (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszków na lata 2015-2018*).

System zaopatrzenia w wodę miasta i gminy Wyszaków oparty jest o wodociąg miejski. Dodatkowymi źródłami wody są nieliczne studnie wiercone na terenie zakładów produkcyjnych, płytkie studnie wiercone oraz studnie kopane, zlokalizowane w obrębie poszczególnych gospodarstw. W przypadku większości ujęć warstwa wodonośna pokryta jest nadkładem utworów nieprzepuszczalnych (gliny), a więc izolowana od ujemnych wpływów z powierzchni terenu. Miasto i gmina Wyszaków zaopatrywane są w wodę z ujęcia miejskiego należącego do Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w Wyszakowie. Ujmowane studniami głębinowymi wody pochodzą z naturalnych zasobów podziemnych. Posiadają one stabilną jakość pod względem bakteriologicznym. Charakteryzują się jednak podwyższoną barwą, mętnością oraz nadmierną ilością związków żelaza i manganu. Woda jest uzdatniana na stacji uzdatniania wody w Wyszakowie (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018*).

Odprowadzanie ścieków na terenie miasta Wyszaków oraz wsi: Leszczydół Nowiny, Rybienko Nowe, Rybienko Stare, Tulewo Górne, Skuszew, Rybno Drogoszewo (1 ulica) odbywa się w sposób zorganizowany, tj. przy pomocy miejskiej sieci kanalizacyjnej. Ścieki sanitarne z pozostałych terenów gminy Wyszaków odprowadzane są do szczelnych przydomowych osadników gnilnych (szamb), skąd okresowo usuwane są przy pomocy wozów asenizacyjnych i wywożone do najbliższego punktu zlewczego oczyszczalni ścieków. Ścieki z terenu miasta Wyszaków odprowadzane są systemem kanalizacji rozdzielczej, sanitarnej i deszczowej (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018*).

W gminie Wyszaków długość chodników na 1000 mieszkańców wynosi 1,55 km, a wskaźnik dotyczący oświetlenia ulicznego na 100 mieszkańców zarejestrował wartość 15,2 lamp). Wartości te nie obrazują jednak znacznego zróżnicowania przestrzennego wartości obu wskaźników, bowiem na wielu obszarach gminy Wyszaków brak jest zarówno chodników, jak i oświetlenia ulicznego. Na terenie miasta są to ulice: Bankowa, Fryderyka Chopina, Teofila Lenartowicza, Łączna, Słoneczna, św. Idziego, św. Jana, Wiklinowa, Zaciszna oraz Złotych Kłosów. Problem braku chodników dotyczy w większym stopniu wiejskiej części gminy (wartość wskaźnika wynosi odpowiednio 1,7 dla miasta i 1,2 dla obszarów wiejskich), natomiast brak oświetlenia ulicznego peryferyjnych ulic miasta Wyszaków.

Układ ulic miejskich obsługujących centralne rejony miasta, ważniejsze ulice na terenie gminy posiadają nawierzchnie utwardzone. Niestety nie wszystkie drogi na terenie gminy posiadają dostosowane parametry techniczne do normatywu szerokości i korony drogi. Zasadniczym problemem wszystkich dróg jest ich niedostateczna nośność oraz zły stan

nawierzchni lub podbudowy, wymagający ciągłej modernizacji. Rozwiązania wymaga również problem komunikacji rowerowej głównie w relacjach dojazdów do pracy, szkoły oraz turystyki rowerowej (*Program Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018*).

Gmina Wyszaków cechuje się ponadto dość niskim poziomem dostępu do terenów rekreacyjnych i terenów zielonych i to mimo iż powierzchnia terenów zielonych na 1000 mieszkańców w gminie wynosi 4,1 ha na 1000 mieszkańców. Jednak większość ulic miasta i większość miejscowości wiejskich w gminie nie ma lub ma ograniczony dostęp do terenów zielonych i terenów rekreacji. Sytuację w tym zakresie nieznacznie poprawia dość wysoki poziom lesistości gminy (29%). Ze zwartymi kompleksami leśnymi sąsiadują wsie: Natalin, Leszczydół-Nowiny, Leszczydół-Pustki w północnej części gminy, Ślubów, Fidest, Lucynów, Lucynów Duży, Tumanek, Deskurów, Drogoszewo, Skuszew, Kamieńczyk, Puste Łąki i Świniotop w południowej części gminy. Dużo terenów zielonych występuje również w południowej części miasta (Rybieńko Leśne i Rybieńko Łochowskie).

Gmina Wyszaków cechuje się dość wysokim poziomem stanu technicznego obiektów budowlanych, na co wpływa nieznaczna liczba mieszkań socjalnych i komunalnych na terenie gminy (357), przy czym większość z nich koncentruje się na kilku ulicach w granicach miasta Wyszaków (3 Maja, Tadeusza Kościuszki, Łączna, Prosta, Serocka, Gen. Władysława Sikorskiego i Generała Józefa Sowińskiego).

Gmina Wyszaków charakteryzuje się dość niskim poziomem dziedzictwa kulturowego. Na terenie gminy znajdują się jedynie 264 obiekty zabytkowe, przy czym większość z nich zlokalizowana jest w miejscowościach wiejskich (219, czyli 83,0%). Największe skupiska obiektów zabytkowych znajdują się we wsiach: Deskurów, Gulczewo i Kamieńczyk. Ponadto dość wysokim poziomem dziedzictwa kulturowego cechują się wsie: Drogoszewo, Olszanka, Skuszew i Ślubów. Na terenie miasta Wyszaków większość obiektów zabytkowych położona jest przy ulicach: 3 Maja, Białostockiej, Latoszek, Ogrodowej, Pułtuskiej i al. Wolności. W dodatku stan zachowania obiektów zabytkowych w gminie Wyszaków pozostawia wiele do życzenia. Oprócz zabytków od lat będących pod opieką konserwatora, na ochronę zasługują cenne zespoły urbanistyczne, które do tej pory nie były uwzględnione jako posiadające wartość historyczną (*Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wyszaków*).

2.4. Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych w gminie

Główne problemy rozwojowe wskazane w *Programie Rozwoju Gminy Wyszków na lata 2016-2020*to:

1. W okresie, który obejmuje program, przewidywane jest utrzymywanie się liczby mieszkańców Wyszkowa na stabilnym poziomie. Proces ten będzie jednak szedł w parze z dość niekorzystną zmianą struktury wiekowej ludności. Nastąpi spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym i proporcjonalny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym.
2. Pomimo znacznych nakładów w ostatnich latach za duży problem w rozwoju Gminy Wyszków należy uznać stan infrastruktury technicznej. Dotyczy to przede wszystkim infrastruktury drogowej i proekologicznej – choć stan tej infrastruktury uległ w ostatnich latach znaczącej poprawie. Problemem są również ograniczone zasoby energii elektrycznej dla potencjalnych odbiorców gospodarczych. Stan infrastruktury technicznej może stanowić barierę w pozyskiwaniu niektórych rodzajów inwestycji zewnętrznych a także ograniczać możliwość rozwoju budownictwa mieszkaniowego.
3. W Wyszkowie nadal odczuwalny jest brak przestrzeni miejskich służących integracji i rekreacji oraz koncentracji funkcji miejskich, w szczególności brak rynku oraz nie zagospodarowane centrum miasta.
4. Występowanie na obszarze miasta obszarów zdegradowanych wymagających przywrócenia im odpowiednich standardów.

Wśród słabych stron Gminy wskazanych w analizie SWOT zawartej w *Programie Rozwoju Gminy Wyszków na lata 2016-2020* wymieniono z kolei:

- Wciąż zdecydowanie niewystarczająco rozwinięta infrastruktura techniczna, ze szczególnym uwzględnieniem braków w sieci drogowej, kanalizacji sanitarnej - stanowi jedną z barier rozwoju gminy.
- Ograniczona oferta jednolitych pod względem prawa własności i uzbrojonych w infrastrukturę techniczną stref inwestycji, tak budowlanych, jak i przemysłowo-gospodarczych.

- Niewystarczająca liczba gruntów będących własnością gminy, mogących stanowić atrakcyjną ofertę inwestycyjną.
- Braki w układzie urbanistycznym, w szczególności nie ukształtowane centrum miasta, co ogranicza m.in. funkcje społeczne miasta.
- Funkcjonujący w chwili obecnej układ komunikacyjny w mieście, z jednej strony paraliżuje okresowo ruch na drodze krajowej i w mieście, z drugiej stanowi element zniechęcający do inwestowania. Istniejący układ komunikacyjny dzieli miasto na części.
- Występujące bezrobocie i duża liczba mieszkańców o niskich dochodach.
- Brak mieszkań socjalnych i niewystarczające zasoby mieszkań komunalnych.
- Niewystarczająca ilość miejsc pracy co zmusza mieszkańców gminy do dojeżdżania do Warszawy do pracy.
- Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa.
- Znaczne zanieczyszczenie powietrza w mieście.
- Niewystarczająca aktywność społeczna obywateli.
- Zbyt mała ilość ogólnodostępnej przestrzeni publicznej.
- Niski poziom rozwoju niskotowarowego rozdrobnionego rolnictwa,
- Słaba integracja społeczna i tożsamość lokalna – problem z budowaniem kapitału społecznego miasta.
- Brak bezprzesiadkowego kolejowego pasażerskiego połączenia z Warszawą.

Główne zagrożenia rozwoju to m.in.:

- Zmiana struktury demograficznej społeczeństwa – starzenie się społeczeństwa.
- Emigracja i migracja do większych miast młodych mieszkańców – co zmniejsza potencjał osobowy gminy (głównie w wieku produkcyjnym).
- Niekorzystne tendencje w zakresie zachowania młodzieży – zwiększone korzystanie przez młodzież z „używek”.
- Szeroko rozumiane zagrożenie dysfunkcją podstawowej komórki społecznej (rodziny).

W ramach prac nad *Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020* przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców gminy Wyszaków. Jak wynika z analizy ankiet, do najważniejszych problemów społecznych rodzin widzianych oczami mieszkańców Gminy Wyszaków zalicza się bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, niepełnosprawność, przemoc w rodzinie, długotrwała choroba i bezradność w sprawach opiekuńczo –

wychowawczych. Dla potrzeb niniejszej strategii uwzględniono skumulowane problemy społeczne, które są ze sobą powiązane np. ubóstwo i bezrobocie, długotrwała choroba i niepełnosprawność.

Bezrobocie jest jednym z głównych problemów społecznych zarówno w skali kraju jak i w gminie. Bezrobocie jest jedną z przyczyn pogarszania się stanu rodziny. Długi okres pozostawania bez pracy w efekcie może powodować problemy opiekuńczo-wychowawcze, rodzenie się przemocy, zanikanie autorytetu rodzicielskiego i prowadzi do ubóstwa. Istnieje także duże prawdopodobieństwo przyjmowania przez dzieci negatywnych wzorców osobowościowych, co w konsekwencji może doprowadzić do dziedziczenia status bezrobotnego. Kolejnym bardzo ważnym problemem rodzin jest alkoholizm.

Dostrzegane problemy społeczne wymagają podejmowania wszechstronnych działań w celu przeciwdziałania sytuacjom krytycznym w życiu jednostek i zbiorowości, poprawy ich warunków bytowych oraz wyrównywania różnic socjalnych w wielu obszarach aktywności społecznej.

Istniejące problemy ochrony środowiska na terenie gminy Wyszaków wymienione w *Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszaków na lata 2015-2018* to:

- W zakresie ochrony wód powierzchniowych:
 - zanieczyszczenia pochodzące spoza terenu gminy, brak dostatecznego skanalizowania gminy
- W zakresie ochrony wód podziemnych:
 - indywidualne, niekontrolowane ujęcia wód podziemnych, niewłaściwa gospodarka nawozowa w rolnictwie, niewłaściwe przechowywanie odchodów zwierzęcych, nieszczelne szamba, dzikie wysypiska odpadów
- W zakresie ochrony przed hałasem:
 - komunikacja kołowa i kolejowa
- W zakresie ochrony powietrza:
 - napływ zanieczyszczeń spoza terenu gminy, kotłownie indywidualne oparte o wysokoemisyjne paliwa (węgiel), niewielki udział w stosowanych paliwach paliw niskoemisyjnych tj. gazu, oleju opałowego, pellet itp., niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, spalanie odpadów, głównie z tworzyw sztucznych w kotłowniach indywidualnych, wysoki poziom natężenia ruchu samochodowego związanego z tranzytem, zanieczyszczenia przemysłowe.
- W zakresie gospodarki odpadami:
 - niski poziom odzysku surowców wtórnych, dzikie wysypiska odpadów

- W zakresie ochrony przyrody:

- niska świadomość ekologiczna społeczności gminy, brak aktualnej inwentaryzacji przyrodniczo cennych walorów środowiska i oceny ich wartości przyrodniczej, niski poziom wiedzy nt. korzyści ekologicznych w obszarze gminy.

W *Programie Ochrony Środowiska dla Gminy Wyszków na lata 2015-2018* wymieniono szereg działań mających poprawić sytuację społeczno-gospodarczą w gminie. Zaliczono do nich m.in.:

- budowę zakładu przetwarzania odpadów komunalnych zlokalizowanego na działce o nr ew. 5586 w Wyszkanie.
- rozbudowę układu drogowego jest budowa i modernizacja dróg gminnych. W pierwszej kolejności należy zmodernizować centrum Wyszkania, tak by poprawić przejezdność, jakość ciągów pieszych i pieszko-rowerowych oraz podnieść standard zieleni miejskiej. Nie mniej ważne jest udrożnienie dzielnicy przemysłowej – tak, by nie wprowadzać ciężkiego ruchu do centrum miasta. W tym celu niezbędne jest zakończenie budowy obwodnicy śródmiejskiej i jak wspomniano wcześniej rozpoczęcie budowy obwodnicy północno-zachodniej.
- modernizacja nawierzchni wszystkich głównych dróg gminnych polegająca na zmianie nawierzchni z gruntowych na utwardzone (bitumiczne lub z kostki drogowej) – w szczególności z wykorzystaniem środków zewnętrznych.

W ramach prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Wyszków zostały przeprowadzone konsultacje społeczne, w których mieszkańcy zostali poproszeni o wskazanie głównym problemów społeczno-gospodarczych obszarów zwłaszcza rewitalizacji. Wśród wymienianych problemów były:

W zakresie sfery społecznej

- brak zaplecza edukacyjnego dla uczniów (zajęcia pozalekcyjne), brak form wsparcia dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, niedostateczna ilość miejsc integracji mieszkańców, brak zorganizowanych zajęć dla dzieci i młodzieży (np. siłownie), uzależnienia różnego rodzaju, występowanie obszarów zagrożonych przestępczością (ul. Serocka, wzdłuż linii kolejowej, osiedla blokowe, tzw. dzielnica przemysłowa), problemy opiekuńczo-wychowawcze, niewystarczający dostęp do kultury, mała aktywność mieszkańców, niedostateczna infrastruktura na potrzeby osób niepełnosprawnych i niewidomych,

W zakresie sfery gospodarczej

- niedostatecznie zagospodarowana i wykorzystana tzw. dzielnica przemysłowa, brak zachęt dla potencjalnych przedsiębiorców, brak wykwalifikowanych kadr do pracy

W zakresie sfery środowiskowej

- duże natężenie ruchu kołowego, hałas i spaliny wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, spalanie odpadów w piecach, dzikie wysypiska śmieci, niedobór terenów zielonych

W zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej

- brak zidentyfikowanego „centrum” miasta, zdewastowany dworzec kolejowy, brak ciekawego, rozbudowanego obiektu sportowego, brak terenów rekreacyjnych na terenie miasta, brak ścieżek rowerowych, niedobór lub niskiej jakości place dzieci dla zabaw, niedobór elementów infrastruktury technicznej, niedobór oświetlenia ulicznego, degradacja budynków wielorodzinnych i przestrzeni międzyblokowych, brak parkingów

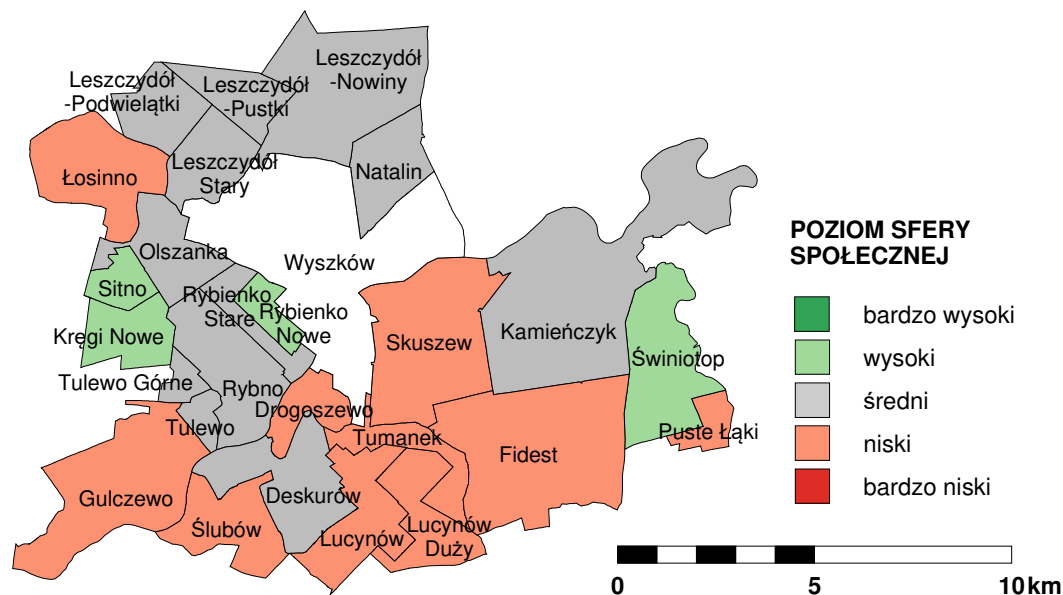
2.5. Identyfikacja obszarów zdegradowanych na terenie gminy

Do identyfikacji obszarów zdegradowanych na terenie gminy Wyszków wykorzystane zostały wskaźniki syntetyczne skonstruowane dla poszczególnych sfer funkcjonowania gminy (społeczna, gospodarcza, środowiskowa i przestrzenno-funkcjonalna). Wskaźniki te mają charakter wskaźników agregatowych.

2.5.1. Obszary zdegradowane w sferze społecznej

W myśl *Wytycznych w zakresie rewitalizacji* istotę podjęcia działań rewitalizacyjnych na jakimś obszarze jest kumulacja negatywnych zjawisk w sferze społecznej. Analiza negatywnych zjawisk społecznych na terenie gminy Wyszków wykazała ich koncentrację w określonych miejscowościach wiejskich gminy i częściach (ulicach) miasta. W przypadku miejscowości wiejskich w gminie na procesy degradacji w zakresie sfery społecznej najbardziej narażone są wsie w południowej części gminy (ryc. 11), tzn. Gulczewo, Lucynów, Lucynów Duży, Puste Łąki, Ślubów i Tumanek, a także wieś Łosinno leżąca w północnej części gminy. Szczególnie niekorzystna sytuacja występuje na terenie miejscowości: Lucynów, Skuszew i Tumanek, które cechują się najniższym poziomem rozwoju w zakresie sfery społecznej. Na terenie miasta Wyszków negatywne zjawiska społeczne koncentrują się na ulicach: Komunalnej, Łącznej i Prostej, a także Serockiej, Jodłowej, Ignacego Daszyńskiego, Leśnej, Wspólnej, Łabędziej,

Przechodniej, Strażackiej, Sosnowej i al. Wolności (tab. 18). Ponadto na kilku innych ulicach miasta zjawiska niekorzystne nieznacznie przeważają nad pozytywnymi.

Ryc. 11. Poziom rozwoju sfery społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków
Źródło: opracowanie własne

Tab. 18. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery społecznej

Wartości	Średnie oceny	Ulice
średnie	od -0,25 do 0,00	Browarna, Dolna, Białostocka, Latoszek, Ogrodowa, Pułtуска, Generała Józefa Sowińskiego, Warszawska, Wąska, Wierzbowa
niskie	od -0,75 do -0,25	Serocka, Jodłowa, Ignacego Daszyńskiego, Leśna, Wspólna, Łąbędzia, Przechodnia, Strażacka, Sosnowa, al. Wolności
bardzo niskie	od -2,00 do -0,75	Komunalna, Łączna, Prosta

Źródło: opracowanie własne

2.5.2. Obszary zdegradowane w innych sferach

Przeprowadzone analizy wykazały degradację określonych stref w gminie Wyszaków (tzn. ulic w granicach miasta i miejscowości wiejskich) w zakresie pozostałych sfer, czyli gospodarczej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. Dzięki zastosowaniu metody bonitacyjnej zidentyfikowano miejscowości wiejskie oraz ulice w przestrzeni miasta Wyszaków, w których ma miejsce koncentracja negatywnych zjawisk w poszczególnych sferach.

W zakresie sfery gospodarczej niekorzystna sytuacja występuje we wsiach: Deskurów, Kamieńczyk, Leszczydół-Działki, Leszczydół-Nowiny, Leszczydół-Podwielątki, Leszczydół-Pustki, Natalin, Olszanka, Tumanek (tab. 19), zaś na terenie miasta Wyszaków na ulicach:

Białostockiej, Bławatkowej, Władysława Broniewskiego, Jagodowej, Kopernika, Łabędziej, Łącznej, ks. Jerzego Popiełuszki, Leszczynowej, Adama Mickiewicza, Nadgórskiej, Plażowej, Elizy Orzeszkowej, Poziomkowej, Przechodniej, Pszenicznej, Mikołaja Reja, Rumiankowej, Słonecznikowej, Stawowej, św. Jana, Wierzbowej, Wiklinowej (tab. 20).

Tab. 19. Miejscowości wiejskiej w gminie Wyszków wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery gospodarczej

Wartości	Miejscowości
niekorzystne	Deskurów, Kamieńczyk, Leszczydół-Działki, Leszczydół-Nowiny, Leszczydół-Podwielutki, Leszczydół-Pustki, Natalin, Olszanka, Tumanek
bardzo niekorzystne	

Źródło: opracowanie własne

Tab. 20. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery gospodarczej

Wartości	Ulice
niekorzystne	Sosnowa, Boczna, Bohaterów Armii Krajowej, Chmielna, Cicha, Dolna, Jarzębinowa, Jeziorna, Jana Kochanowskiego, Kolonijna, Janusza Korczaka, Ignacego Krasickiego, Letniskowa, Modrzewiowa, Stefana Okrzei, Pałacowa, Polna, Prosta, Radosna, Robotnicza, Gen. Władysława Sikorskiego, Ireneusza Składanowskiego, Spokojna, Wiśniowa
bardzo niekorzystne	Białostocka, Bławatkowa, Władysława Broniewskiego, Jagodowa, Mikołaja Kopernika, Łabędzia, Łączna, ks. Jerzego Popiełuszki, Leszczynowa, Adama Mickiewicza, Nadgórka, Plażowa, Elizy Orzeszkowej, Poziomkowa, Przechodnia, Pszeniczna, Mikołaja Reja, Rumiankowa, Słonecznikowa, Stawowa, św. Jana, Wierzbowa, Wiklinowa

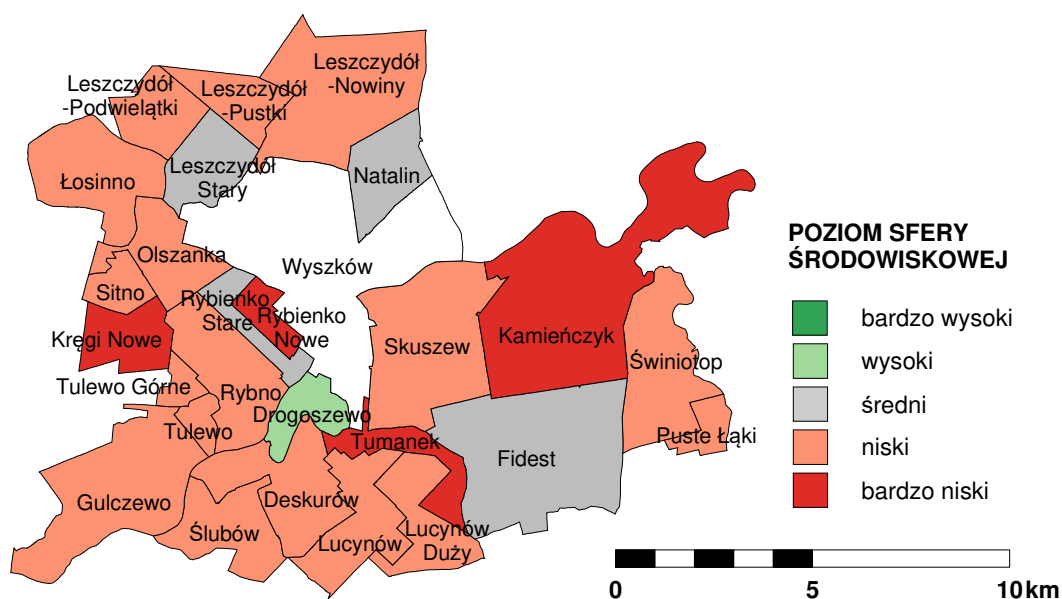
Źródło: opracowanie własne

W zakresie sfery środowiskowej szczególnie niekorzystna sytuacja występuje we wsiach Kamieńczyk, Kręgi Nowe, Rybienko Nowe i Tumanek (ryc. 12), zaś na terenie miasta Wyszków na ulicy Graficznej, a w mniejszym stopniu także na ulicach położonych w innych częściach miasta (tab. 21).

Tab.21. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery środowiskowej

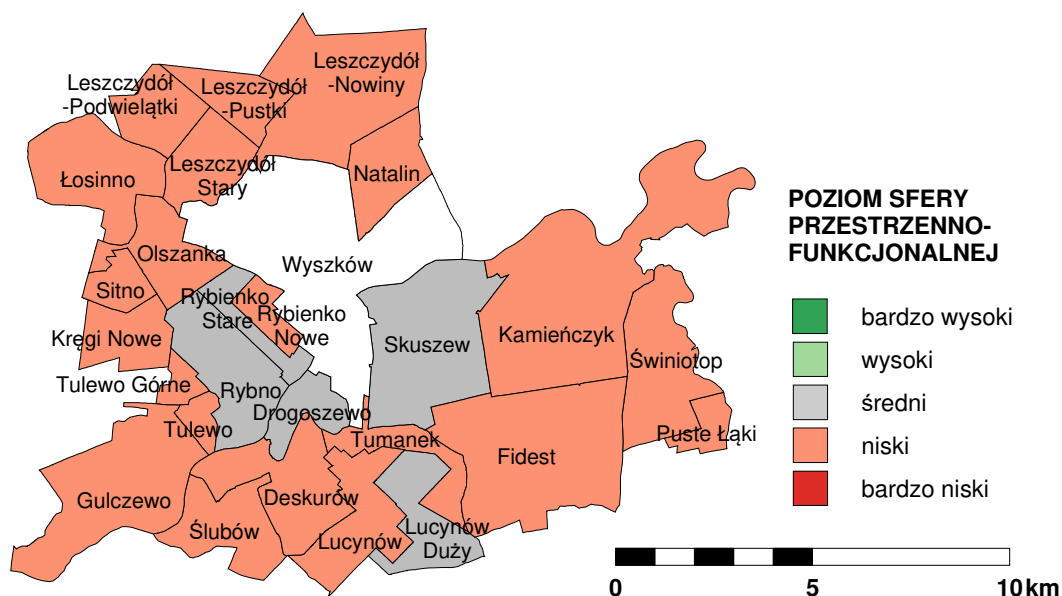
Wartości	Ulice
niekorzystne	Komunalna, Leśna, Nadgórka, św. Idziego, Warszawska, Zakręcie, Akacyjowa, Białostocka, Jana Matejki, Zielona, Józefa Chełmońskiego, Ignacego Daszyńskiego, Jarzębinowa, Jordanowska, Konwaliowa, Leszczynowa, Aleja Marszałka J. Piłsudskiego, Plażowa, Serocka, Henryka Sienkiewicza, Sosnowa, Strumykowa, Wiosenna, Zakolejowa
bardzo niekorzystne	Graficzna

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 12. Poziom rozwoju sfery środowiskowej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków
Źródło: opracowanie własne

W zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej niekorzystna sytuacja występuje w większości wsi w gminie (ryc. 13), z kolei na terenie miasta Wyszaków na ulicach: Fryderyka Chopina, św. Idziego, Generała Józefa Sowińskiego i Tadeusza Kościuszki. Warto jednak zauważyć, że w większości miejscowości wiejskich gminy i na wielu ulicach miasta Wyszaków sytuacja w zakresie tej sfery jest niekorzystna (tab. 22).

Ryc. 13. Poziom rozwoju sfery przestrzenno-funkcjonalnej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków
Źródło: opracowanie własne

Tab. 22. Ulice Wyszkowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej

Wartości	Ulice
niekorzystne	Bankowa, Prosta, Słonecznikowa, Wiklinowa, Włociańska, Stefana Okrzei, 3 Maja, Geodetów, Na Skarpie, Serocka, Gen. Władysława Sikorskiego, Generała Władysława Andersa, Gwardii Ludowej, Hugona Kołłątaja, Sosnowa, Wincentego Witosa, Złotych Kłosów, 1 Maja, 11 Listopada, Cicha, Przemysłowa, Henryka Drzewieckiego, Dworcowa, Kolorowa, Konwaliowa, Mikołaja Reja, Mikołaja Kopernika, Gen. Wincentego Kowalskiego, Młodzieżowa, Osiedlowa, Ignacego Jana Paderewskiego, Perłowa, Plażowa, Radosna, Różana, Słoneczna, Stawowa, Szkolna, Wesola, Willowa, Wspólna, Zuchów, Ignacego Daszyńskiego, Nadgórze, Ogrodowa, Pułtуска, Kolonijna, Nadgórska, Targowa, Baśniowa, Boczna, Józefa Chelmońskiego, Jana Pawła II, Fabryczna, Boj. o Wolność i Demokrację, Jasna, Jaśminowa, Jodłowa, Klonowa, Jana Kochanowskiego, Komunalna, Janusza Korczaka, Kwiatowa, Makowa, Lenartowicza, Leszczynowa, Jana Matejki, Mazowiecka, Miła, Elizy Orzeszkowej, Miodowa, Odnowy, Piaskowa, Emilii Plater, Pogodna, Polna, Przelotowa, Tadeusza Strusia, Robotnicza, Sasankowa, Słowicza, Spokojna, Sybiraków, św. Jana, Romualda Traugutta, Wiosenna, Zaciszna, Zakręzie, Łączna, I Armii Wojska Polskiego, Juliusza Słowackiego
bardzo niekorzystne	Fryderyka Chopina, św. Idziego, Generała Józefa Sowińskiego, Tadeusza Kościuszki

Źródło: opracowanie własne

2.5.3. Obszary zdegradowane i rewitalizacji w gminie

Diagnoza społeczno-gospodarcza przeprowadzona na potrzeby wyznaczenia obszarów zdegradowanych w gminie Wyszków wykazała kumulację negatywnych zjawisk w określonych strefach (w tym w sferze społecznej), a więc należy je traktować jako obszary zdegradowane w myśl wytycznych Ministerstwa Rozwoju i *Wytycznych Rewitalizacyjnych dla Województwa Mazowieckiego*. W przypadku miejscowości wiejskich są to: Drogoszewo, Fidest, Gulczewo, Lucynów, Lucynów Duży, Łosinno, Puste Łąki, Skuszew, Ślubów i Tumanek, natomiast w przypadku miasta Wyszków trzy obszary, których granice określają:

- dolina rzeki Bug – ul. Pałacowa – ul. 3 Maja – ul. Szpitalna – ul. Serocka – linia kolejowa – obszar na północ od stadionu WOSiR – ul. 11 Listopada – ul. Tadeusz Kościuszki – ul. Białostocka – ul. Łączna – do rzeki Bug;
- linia kolejowa – ul. Prosta – ul. Jana Matejki – ul. Dworcowa;
- linia kolejowa – ul. Pułtуска – ul. Włociańska – granica miasta – ul. Leśna – bocznica kolejowa – linia kolejowa.

Na szczególną uwagę z punktu widzenia działań rewitalizacyjnych zasługują jednak **obszary rewitalizacji**, w których zdiagnozowano stan kryzysowy, spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych i negatywną sytuację w jednej ze sfer (tzn. gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej). Obszar rewitalizacji powinien być także obszarem

istotnym z punktu widzenia rozwoju lokalnego, a w przypadku obszarów miejskich powinien być zwarty przestrzennie. Wychodząc z powyższych założeń uznano, że w przypadku gminy Wyszków rewitalizacji poddane powinny zostać: obszary zdegradowane położone w granicach miasta, a także wsie Lucynów, Skuszew i Tumanek, gdzie ma miejsce szczególna koncentracja negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych. Z kolei pozostałe obszary cechujące się niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą z uwagi na mniejsze znaczenie dla rozwoju lokalnego powinny być zaklasyfikowane jako obszary zdegradowane (tab. 23).

Tab. 23. Obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji w gminie Wyszków

Obszary	Zakres przestrzenny
Zdegradowane	<u>miejsowości:</u> Drogoszewo, Fidest, Gulczewo, Lucynów Duży, Łosinno, Puste Łąki, Ślubów <u>ulice w granicach miasta Wyszków:</u> Ignacego Daszyńskiego, Jodłowa, Komunalna, Przechodnia, Sosnowa, al. Wolności
Rewitalizacji	<u>Obszar rewitalizacji 1:</u> obszar miasta Wyszków, którego granice stanowią: dolina rzeki Bug – ul. Szlachecka – ul. 3 Maja – ul. Szpitalna – ul. Serocka – linia kolejowa – obszar na północ od stadionu WOSiR – ul. 11 Listopada – ul. Tadeusza Kościuszki – ul. Białostocka – ul. Łączna – do rzeki Bug. <u>Obszar rewitalizacji 2:</u> obszar miasta Wyszków, którego granice stanowią: linia kolejowa – ul. Prosta – ul. Jana Matejki – ul. Dworcowa. <u>Obszar rewitalizacji 3:</u> siedlisko wsi Tumanek wraz z byłym wysypiskiem śmieci <u>Obszar rewitalizacji 4:</u> Obszar miasta Wyszków, którego granice stanowią: linia kolejowa – ul. Pułtуска – ul. Włociańska – granica miasta – ul. Leśna – bocznica kolejowa – linia kolejowa. <u>Obszar rewitalizacji 5:</u> siedlisko wsi Lucynów <u>Obszar rewitalizacji 6:</u> siedlisko wsi Skuszew

Źródło: opracowanie własne

2.5.4. Charakterystyka obszarów zdegradowanych i rewitalizacji w gminie

Na wyznaczonych w trakcie analizy obszarach zdegradowanych leżących w granicach gminy Wyszków mieszka w sumie 10864 osób, co stanowi 28,0% całkowitej liczby ludności w gminie. Natomiast na obszarach **rewitalizacji**, które zajmują 4,7% całkowitej powierzchni gminy, mieszka 6825 osób (17,6% ogólnej liczby ludności w gminie). Na wskazanych w analizie obszarach zdiagnozowano stan kryzysowy, spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności w zakresie wysokiego poziomu ubóstwa, wysokiego poziomu przestępczości oraz wysokiego poziomu patologii społecznej, a w mniejszym stopniu w zakresie wysokiego poziomu bezrobocia, niskiego poziomu aktywności społecznej, kapitału ludzkiego i społecznego oraz edukacji, których wartości są mniej korzystne niż średnio w gminie (tab. 24).

Obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji wykazują ponadto negatywną sytuację przede wszystkim w sferze gospodarczej, a w pewnym zakresie również sfery środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. Spełniają zatem warunki obszarów zdegradowanych czy obszarów rewitalizacji w myśl Wytycznych Ministerstwa Rozwoju, „Instrukcji dotyczącej przygotowania projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 oraz preferencji dla projektów mających na celu przywrócenia ładu przestrzennego” (zwane dalej **Wytycznymi Rewitalizacyjnymi**).

Tab.24. Charakterystyka obszarów zdegradowanych (OZ) i obszarów rewitalizacji (OR) w gminie Wyszaków

Zjawisko	Wskaźnik	Gmina	OZ	OR
	Ludność ogółem	38738	10864	7597
	Udział ludności w liczbie ludności ogółem [%]	100,0	28,0	19,6
Sfera społeczna				
Bezrobocie	Udział bezrobotnych w liczbie ludności ogółem [%]	6,8	8,3	8,1
Ubóstwo	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców [osoby]	28,7	44,8	46,6
Przestępczość	Czyny karalne na 1000 mieszkańców [czyny karalne]	33,6	41,6	48,9
Patologia społeczna	Liczba niebieskich kart oraz liczba osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanię na 1000 mieszkańców [niebieskie karty i osoby łącznie]	6,4	9,9	9,8
Edukacja	Średni wynik sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej (język polski, matematyka) [%]	71,0	67,8	69,8
	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, historia i WOS, matematyka, przedmioty przyrodnicze) [%]	57,5	53,5	56,2
Kapitał społeczny	Organizacje pozarządowe na 1000 mieszkańców [organizacje]	2,3	2,2	2,1
Aktywność społeczna	Frekwencja w wyborach parlamentarnych [%]	50,7	46,9	45,7
Kapitał ludzki	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem [%]	12,3	12,4	12,5
Sfera gospodarcza				
Przedsiębiorczość	Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców [podmioty gospodarcze]	78,6	71,5	74,0
Kondycja przedsiębiorstw	Zmiana liczby podmiotów gospodarczych [%]	+6,0	+5,0	+2,9
Sfera środowiskowa				
	Obiekty budowlane pokryte/izolowane azbestem na 100 mieszkańców [obiekty]	12,8	16,0	9,3
Sfera przestrzenno-funkcjonalna				
	Tereny zielone na 1000 mieszkańców [ha]	4,1	8,6	9,3
	Długość chodników na 1000 mieszkańców [km]	1,55	1,49	1,19
	Oświetlenie uliczne na 100 mieszkańców [lampy]	15,2	13,8	10,7
	Długość sieci gazowej w stosunku do liczby mieszkańców [km]	4,5	4,9	5,8

Źródło: opracowanie własne

3. Wizja

3.1. Wizja rozwoju obszaru rewitalizacji

Obszary rewitalizacji wytyczone w Mieście Wyszkowie charakteryzują się podobnymi problemami społecznymi. W perspektywie najbliższych siedmiu lat tereny rewitalizacji osiągną znaczną poprawę w zakresie parametrów społecznych jak i infrastrukturalnych.

W sferze społecznej nastąpi poprawa obejmująca ograniczenie bezrobocia oraz jego negatywnych skutków związanych z niską stopą życiową mieszkańców. Dzięki działaniom zmierzającym do aktywizacji społecznej i (komplementarnie) zawodowej nastąpi zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz ograniczenie występujących na tych terenach problemów związanych z przestępczością czy nadużywaniem alkoholu. Działania ukierunkowane na wzmocnienie tkanki społecznej obszarów rewitalizacji wiązały się będą zarówno z kompleksowym wsparciem potrzebujących w sferze zawodowej (poprzez stymulowanie rozwoju gospodarczego oraz przedsiębiorczości), jak i w sferze otwarcia społecznego – poprzez ofertę działań samopomocowych oraz aktywizację na poziomie integracji. Działania podejmowane w warstwie społecznej dotyczyły będą także najmłodszych oraz najstarszych mieszkańców obszarów rewitalizacji. Uczniowie z obszarów rewitalizacji wymagają pomocy przy osiąganiu lepszych wyników w szkołach, natomiast seniorzy to kategoria społeczna, potrzebująca właściwej organizacji usług dopasowanych do wieku oraz zdolności fizycznych.

Istotnym aspektem wsparcia na poziomie społecznym będzie likwidacja barier rozwoju zidentyfikowanych w odniesieniu do czynników infrastrukturalnych, które ograniczają godne oraz aktywne funkcjonowanie w społeczeństwie. Poprawa jest tym samym wymagana pod względem poprawy warunków życia, jak i uzupełnienia infrastruktury społecznej. Ten pierwszy element będzie się wiązał z modernizacją tkanki mieszkaniowej na obszarach rewitalizacji. Prace przeprowadzone w tym zakresie, poza poprawą warunków zamieszkania, przyniosą także pozytywny skutek zmniejszenia negatywnego oddziaływania człowieka na środowisko (poprzez ograniczenie zużycia energii). Infrastruktura społeczna zostanie wzmocniona dzięki modernizacji obiektów, w których organizowane jest życie społeczne mieszkańców (np. szkoła, stadion, obiekty WOSiR) oraz dzięki poprawie zagospodarowania (w tym bezpieczeństwa) otwartych przestrzeni publicznych, gdzie możliwe będzie organizowanie na większą skalę życia zbiorowego sprzyjającego aktywności społecznej (integracji, tożsamości). Na poprawie infrastruktury technicznej zyska zarówno środowisko naturalne, jak i sfera społeczna.

Obszary rewitalizacji w Mieście i Gminie Wyszaków to po 2023 roku tereny aktywności społecznej i zawodowej (gospodarczej), gdzie ograniczona zostanie skala potrzeb w zakresie pomocy społecznej. Obszary rewitalizacji charakteryzowały się będą atrakcyjnością przestrzenną, wysokim poziomem bezpieczeństwa (społecznego oraz w odniesieniu do środowiska naturalnego) oraz wzrostem standardów zamieszkania.

3.3. Cele rewitalizacji i kierunki działania

Zarysowana powyżej wizja obszarów rewitalizacji, prezentująca ich stan docelowy, który planuje się osiągnąć w roku 2023, będzie realizowana poprzez ukierunkowane działania ujęte w formie celów strategicznych oraz kierunków działania. W niniejszym Programie Rewitalizacji przyjęto dwa cele strategiczne odnoszące się do głównych problemów zidentyfikowanych na etapie diagnozowania sytuacji w mieście i gminie oraz delimitacji obszarów zdegradowanych i obszarów rewitalizacji. Cele te będą wdrażane poprzez realizację czterech kierunków działania. Przyjętym celom strategicznym nadano następujące brzmienie:

1. Rozwój potencjału gospodarczego i społecznego na obszarach rewitalizacji
 2. Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz funkcjonalności przestrzeni publicznych
- Równoległa implementacja celów doprowadzi do kompleksowego oraz zrównoważonego wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego

Cel Strategiczny 1

ROZWÓJ POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO I SPOŁECZNEGO NA OBSZARACH REWITALIZACJI

Rozwój potencjału gospodarczego i społecznego na obszarach rewitalizacji jest ukierunkowany na zaspokajanie potrzeb i niwelowanie problemów wskazanych w sferze społecznej, gospodarczej i pośrednio w przestrzenno-funkcjonalnej. Szczególnie dotkliwym problemem, wymagającym rozwiązania w procesie rewitalizacji będą kwestie społeczne tj. ubóstwo, bezrobocie, patologie społeczne i przestępczość. Wskazana problematyka jest silnie powiązana z niedostatecznym poziomem kapitału ludzkiego oraz rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji. Główne akcenty realizacji tego celu dotyczą wspierania rozwoju społecznego

poprzez wzmocnienie szeroko rozumianej infrastruktury społecznej oraz poprawy sytuacji gospodarczej na obszarze rewitalizacji.

W ramach niniejszego celu strategicznego realizowane będą następujące kierunki działania:

1.1. Poprawa sytuacji gospodarczej obszaru rewitalizacji

1.2. Rozwój infrastruktury społecznej oraz oferty wsparcia mieszkańców zagrożonych marginalizacją

Kierunki działań

1.1 Poprawa sytuacji gospodarczej obszaru rewitalizacji

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wskazanego kierunku działania koncentrowały się będą na podejmowaniu inwestycji oraz realizacji projektów zmierzających do generowania nowych miejsc pracy oraz aktywizacji zawodowej osób pozostających poza rynkiem pracy. Planowane projekty są silnie skorelowane z problemami społecznymi takimi jak bezrobocie, ubóstwo czy patologie społeczne. Poprawa sytuacji poprzez tworzenie nowych przestrzeni aktywności gospodarczej, wsparcie przedsiębiorczości indywidualnej czy wzmocnienie zawodowe funkcjonujących na obszarze rewitalizacji zasobów ludzkich, przyczynią się do ograniczenia deficytów i problemów społecznych. Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne nakierowane będą na tworzenie nowych miejsc pracy, promocję samozatrudnienia (uruchomienie mechanizmów wsparcia w tym zakresie) czy stworzenie centrum aktywizacji zawodowej. Rezultatem przedsięwzięć podejmowanych w ramach niniejszego kierunku działania będzie zmniejszenie poziomu bezrobocia oraz ograniczenie ubóstwa i negatywnych zjawisk społecznych (ubóstwa, przestępczości, itp.)

1.2 Rozwój infrastruktury społecznej oraz oferty wsparcia mieszkańców zagrożonych marginalizacją

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wskazanego kierunku działania będą komplementarne względem siebie – będą polegały zarówno na realizacji projektów inwestycyjnych, jak i tzw. „miękkich”. Wdrażane przedsięwzięcia pozwolą stworzyć/udoskonalić infrastrukturę niezbędną do aktywności i integracji mieszkańców obszarów rewitalizacji, co pozwoli rozwijać ofertę aktywizacji społecznej środowisk zagrożonych marginalizacją. W ramach wskazanego kierunku działań planowana jest modernizacja obiektów sportowych (stadion miejski, WOSiR) oraz

kulturowych (WOK „Hutnik). Ponadto realizowane będą inwestycje wzmacniające potencjał bazy oświatowej zarówno poziomu gminnego, jak również ponadgminnego i kształcenia ustawicznego (modernizacja bazy CAZiU „Kopernik”). Wzmocnienie bazy infrastruktury społecznej stworzy nowe możliwości dla realizacji większej ilości i/lub lepszej jakości oferty z zakresu sportu, kultury, rozwoju kompetencji społecznych oraz zawodowych (np. stworzenie „społecznego centrum spotkań”). Rezultatem przedsięwzięć realizowanych w ramach opisywanego kierunku działania będzie zwiększenie kompetencji społecznych osób zagrożonych marginalizacją ze względu na możliwość korzystania przez nie z rozwiniętej oferty wsparcia. Planowane przedsięwzięcia przyczynią się do ograniczenia zjawisk kryzysowych identyfikowanych w sferze społecznej, takich jak niski poziom edukacji, przestępczość, słabo rozwinięta aktywność społeczna.

Cel strategiczny 2

POPRAWA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO ORAZ FUNKCJONALNOŚCI PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

Cel strategiczny nr 2 Poprawa stanu środowiska naturalnego oraz funkcjonalności przestrzeni publicznych wiąże się z polepszeniem jakości życia na terenach zidentyfikowanych jako zdegradowane oraz wyznaczonych do rewitalizacji, w aspektach dotyczących jakości przestrzeni publicznych oraz stanu środowiska naturalnego, w którym przychodzi żyć człowiekowi. Aby osiągnąć taki efekt konieczne jest przeprowadzenie modernizacji przestrzeni publicznych - ich uporządkowanie oraz zwiększenie funkcjonalności, a niejednokrotnie nadanie tym przestrzeniom nowych funkcji, odpowiadających potrzebom mieszkańców. Poprawa parametrów środowiska wiązała się będzie z różnego rodzaju inwestycjami zmierzającymi do zmniejszenia negatywnego oddziaływania człowieka na poszczególne komponenty środowiska naturalnego.

W ramach niniejszego celu strategicznego realizowane będą następujące kierunki działania:

2.1. Poprawa jakości środowiska naturalnego.

2.2. Podniesienie standardu przestrzeni publicznych służących aktywizacji i integracji mieszkańców.

Kierunek działań

2.1 Poprawa jakości środowiska naturalnego

Przedsięwzięcia realizowane w ramach tego kierunku działania koncentrowały się będą na podejmowaniu inwestycji zmniejszających presję człowieka na środowisko. Będą to w głównej mierze działania polegające na modernizacji budynków mieszkalnych oraz obiektów użyteczności publicznej przyczyniającej się do zmniejszenia zużycia energii. W tym aspekcie osiągnięty zostanie zarówno efekt energetyczny, jak i zmniejszona zostanie presja na środowisko w postaci obniżenia emisji CO₂ oraz PM₁₀. Istotnie oddziałującym działaniem będzie dodatkowo wdrożenie pakietu rozwiązań komunikacyjnych ograniczających kumulację negatywnego wpływu transportu samochodowego na codzienne funkcjonowanie na obszarach rewitalizacji. Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą dotyczyły modernizacji budynków komunalnych (ul. Serocka, Łączna, Daszyńskiego), termomodernizacji obiektów Powiatu Wyszowskiego, poprawy efektywności energetycznej obiektów SP ZOZ w Wyszowie. Ponadto przewiduje się realizację szerokiego pakietu przedsięwzięć uzupełniających, które obejmowały będą projekty nastawione na modernizację/tworzenie obiektów i/lub infrastruktury służących efektywności energetycznej (np. Gmina Wyszów, PEC Sp z o.o., TBS Sp z o.o.), jak i innych działań o wymiarze prośrodowiskowym (np. budowa sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej). Rezultatem przedsięwzięć podejmowanych w ramach niniejszego kierunku działania będzie ograniczenie presji na środowisko, poprzez zmniejszenie zużycia energii oraz obniżenie poziomu emisji substancji szkodliwych. Wartością dodaną realizacji kierunku działania będzie poprawa standardów zamieszkania (a tym samym jakości życia) oraz świadczonych usług, jak również zwiększenie estetyki obszaru rewitalizacji (ze względu na podejmowane prace termomodernizacyjne).

2.2 Podniesienie standardu przestrzeni publicznych służących aktywizacji i integracji mieszkańców.

Realizacja wskazanego kierunku działania obejmowała będzie przedsięwzięcia zmierzające do poprawy atrakcyjności oraz funkcjonalności zdegradowanych przestrzeni publicznych, których natężenie na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji jest wysokie. Przestrzenie te wymagają uporządkowania terenów zieleni, poprawy zagospodarowania we właściwą infrastrukturę,

poprawy oświetlenia, itp. Chodzi o stworzenie miejsc przyjaznych i bezpiecznych sprzyjających aktywności i integracji mieszkańców.

Realizacja tego kierunku działania pozwoli zaspokajać potrzeby i niwelować problemy wskazane przede wszystkim w sferze przestrzenno-funkcjonalnej. Działania podejmowane w tym zakresie przyczynią się również do poprawy w zakresie sfery społecznej, gdyż przestrzenie publiczne podwyższą komfort życia mieszkańcom. Współtworzenie przestrzeni publicznych i jej użytkowania wiąże się ze zmianą stylu życia - zwiększeniu możliwości rozwoju osobistego poprzez sport, wspólne wydarzenia, imprezy plenerowe. Na nowo zagospodarowane przestrzenie pozwolą również podnieść walory miasta, co w konsekwencji może przyciągnąć nowych mieszkańców i inwestorów. Kluczowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne będą związane z inwestycjami planowanymi do przeprowadzenia przy nabrzeżu rzeki Bug, Parku im. K.F. Wazy, Placu Miejskim, ul. Pułtuskiej 12 a (tereny poprzemysłowe). Prowadzone prace przyczynią się do podniesienia estetyki wskazanych miejsc, wzmocnienia walorów przyrodniczych obszarów rewitalizacji, poprawy bezpieczeństwa - powstaną miejsca/przestrzeń służąca aktywizacji i integracji mieszkańców. Lista projektów uzupełniających również zawiera propozycje dotyczące poprawy jakości przestrzeni gminnych oraz zwiększenia ład przestrzennego, zarówno w odniesieniu do terenów zieleni miejskiej (zagospodarowania tych obszarów), jak i terenów w znajdujących się w kompleksach zabudowy mieszkalno - usługowej. Rezultatem przedsięwzięć podejmowanych w ramach niniejszego kierunku działania będzie zwiększenie ład przestrzennego oraz poprawa estetyki i bezpieczeństwa na obszarach rewitalizacji.

4. Przedsięwzięcia rewitalizacyjne

4.1. Wykaz głównych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które zostały uwzględnione w wykazie jako główne stanowią wyraz oddolnej aktywności wnioskodawców. Nabór projektów, w postaci ankiety potrzeb rewitalizacyjnych – tzw. fiszek projektowych trwał od 26.09.2016 do 03.10.2016r. Ogółem zgłoszono 108 propozycji. Zaproponowane przedsięwzięcia zostały uwzględniane, jeżeli spełniały następujące kryteria: 1) lokalizacja projektu na obszarze rewitalizacji; 2) komplementarność projektu z celami rewitalizacji i kierunkami działania.

Charakterystykę pozostałych przedsięwzięć, które powinny być realizowane jako rewitalizacyjne – ukierunkowane podmiotowo (na grupy docelowe rewitalizacji) oraz przedmiotowo (zgodnie ze zidentyfikowanymi problemami) - ujęto na liście przedsięwzięć uzupełniających. Będą to działania podejmowane zgodnie z wytyczonymi celami oraz przez wskazane podmioty.

Każde zamieszczone przedsięwzięcie główne w swoim opisie uwzględnia następujące elementy (m.in. wynikające z Wytycznych): 1) numer porządkowy; 2) nazwę projektu; 3) wnioskodawcę; 4) lokalizację projektu; 5) zakres realizowanych zadań; 6) szacowaną wartość projektu wraz z podziałem na: środki własne (z uwzględnieniem poziomu wkładu własnego), środki UE, oraz inne źródła; 7) szacowany okres realizacji projektu; 8) prognozowane produkty (z uwzględnieniem jednostki miary oraz wartością docelową), które zostaną wytworzone w wyniku realizacji projektu; 9) prognozowane rezultaty (jednostka miary oraz wartość docelowa), które zostaną osiągnięte w wyniku realizacji projektu.

Wartość zaproponowanych wskaźników produktu oraz rezultatu została określona przez wnioskodawców, którzy posiadają najlepszą orientację odnośnie skali realizowanych projektów. Wskaźniki będą oceniane i mierzone na podstawie danych pozyskiwanych od realizatorów przedsięwzięć rewitalizacyjnych np. w ramach przeprowadzanej ankietyzacji interesariuszy rewitalizacji (por. system wdrażania programu rewitalizacji). Zaproponowane przedsięwzięcia, ze względu na fakt, iż są powiązane z celami rewitalizacji oraz kierunkami działania wpisują się zakresem produktów i rezultatów w ich realizację.

Tab. 25 Lista przedsięwzięć głównych

L.P	Wnioskodawca	Nazwa projektu	Szacowana wartość projektu [PLN]			Szacowany okres realizacji	Lokalizacja projektu	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane produkty	Prognozowane rezultaty
			Źródła publiczne [%]	Środki UE [%]	Pozostałe środki [%]					
1	Wyszowskie TBS sp. z o.o.	Modernizacja budynków komunalnych stanowiących własność Gminy Wyszów	1 249 000,00			2017-2023	Ul. Serocka, Łączna, Daszyńskiego Wyszów	Zakres zadania dotyczy wykonania pełnej termomodernizacji budynków wraz ze zmianą sposobu ogrzewania co pozwoli na obniżeniu zużycia paliw kopalnych, podniesie estetykę i zmniejszy presji na środowisko naturalne.	Liczba odnowionych budynków mieszkalnych 6 [szt.]	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 980 [GJ/m ² /rok]
			10	85	5					
2	QUAD Graphics	Zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjno – sportowe	1 100 000,00			2017-2018	Pułtńska 12a, Wyszów	Rewitalizacja terenów przemysłowych na obszarze rewitalizacji poprzez budowę boiska wielofunkcyjnego wraz zagospodarowaniem terenu.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 0,5 [ha]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 6000 [os./rok]
			10	80	5					
3	OPS Wyszów	Spółeczne centrum spotkań	100 000,00			2019-2020	Wyszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji	W ramach przedsięwzięcia planuje się pracę w ramach grup wsparcia psychologicznego, działania	Liczba zorganizowanych wydarzeń/ inicjatyw	Ilość osób korzystających z projektu 200 [os/rok]

			80	10	10		ul. Kościuszki 54 Wyszaków	edukacyjne. Działania te obejmą pracę z beneficjentami prowadzone przez wykwalifikowaną kadrę jak również działania prowadzone przez wolontariuszy. W ramach projektu planuje się uruchomić bank czasu – czyli nieformalną instytucję samopomocową, opierającą się na bezpłatnej wymianie usług pomiędzy uczestnikami projektu	10 [rok]	
4	Gmina Wyszaków	Modernizacja i adaptacja budynku oświatowego przy ul. Sowińskiego 55	1 600 000,00			2017-2023	Wyszaków ul. Gen. Józefa Sowińskiego 55	Zakres inwestycji obejmuje przebudowę pomieszczeń budynku szkoły wraz z zakupem wyposażenia w celu przystosowania obiektu do nowych zadań stawianych placówkom oświatowym	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich 1 [szt.]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 515 [os./rok]
			15	85	0					
5	Gmina Wyszaków	Modernizacja stadionu	18 000 000,00			2017-2023	Ul. Kościuszki 54, Wyszaków	Realizacja zadania będzie dotyczyła: budowy boiska bocznego dla piłki nożnej i futbolu amerykańskiego wraz z przynależną infrastrukturą techniczną, przesunięcie boiska głównego oraz bocznego, zmiana osi dwóch kortów tenisowych, trybuna z funkcją obsługi obu boisk, infrastruktura towarzysząca	Liczba obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewital. obszarach 1 [szt.]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 100 000 [os./rok]
			15	85	0					
6	Gmina Wyszaków	Przebudowa budynku WOSiR	6 000 000,00			2017-2023	ul. Kościuszki 54, Wyszaków	Kompleksowe prace remontowe, dostosowanie budynku do nowych funkcji oraz prace termomodernizacyjne	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich 1 [szt.]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 90 000 [os./rok]
			10	85	5					

L.P	Wnioskodawca	Nawa projektu	Szacowana wartość projektu [PLN]			Szacowany okres realizacji	Lokalizacja projektu	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane produkty	Prognozowane produkty
			Źródła publiczne [%]	Środki UE [%]	Pozostałe środki [%]					
7	Gmina Wyszków	Rewitalizacja nabrzeża rzeki Bug	2000000,00			2017-2023	Nabrzeże rzeki Bug (po stronie Wyszkowa)	Zagospodarowanie i uporządkowanie terenu, wprowadzenie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 6,76 [ha]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 2400 [os./rok]
			10	85	5					
8	Gmina Wyszków	Rewitalizacja Parku im. K.F. Wazy w Wyszkowie	10000000,00			2017-2023		Przedsięwzięcie będzie obejmowało budowę ścieżki edukacyjno-informacyjnej prowadzącej od parku przez bulwar im. K. Deptuły do kościoła pw. św. Idziego. Ponadto zostaną podświetlenie pomników przyrody w parku, wykonane nasadzenia. Ponadto zostanie wykonana rewitalizacja istniejącego boiska, oświetlenia parkowego i powstanie nowy plac zabaw	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 7 [ha]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 36 000 [os./rok]
			15	85	0					
9	Gmina Wyszków	Wdrożenie pakietu rozwiązań komunikacyjnych mających	40000000,00			2017-2023	Obszar rewitalizacji w	Budowa parkingu typu P&R Budowa ścieżek rowerowych	Długość wybudowanych lub	Liczba samochodów korzystających z miejsc

		na celu ograniczenie emisji co2 w Wyszowie	15	85	0		mieście Wyszowie	na terenie miasta (wraz z przejściem przez rzekę) Budowa/wymiana przystanków autobusowych Budowa przystanków/ wiat rowerowych	przebudowanych drog dla rowerów 10 [km] Liczba wybudowanych lub przebudowanych obiektów "parkuj i jedź" 2 [szt.] Liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź” 154 [szt.]	postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź” 154 [szt.]
10	Gmina Wyszków	Poprawa bezpieczeństwa poprzez modernizację i budowę oświetlenia ulicznego	8000000,00			2017-2023	Plac Miejski (między ul. 11 Listopada a ul. Gen. J. Sowińskiego), Wyszków	Modernizacja i budowa nowych lamp oświetleniowych w technologii LED.	Liczba wymienionych i powstałych punktów oświetlenia ulicznego 803 [szt.]	Spadek rocznej liczby przestępstw w obszarze rewitalizowanym [%] 10
			10	85	5					
11	Gmina Wyszków	Zagospodarowanie terenu Placu Miejskiego	5000000,00			2017-2023		Zagospodarowanie terenu Placu Miejskiego poprzez zmianę sposobu użytkowania wspólnych przestrzeni, wokół których koncentrować się będzie działalność gospodarcza szczególnie o charakterze usługowo- handlowym wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 1,2 [ha]	Liczby użytkowników korzystających z obiektu 25 000 [os./rok]
			15	85	0					

L.P	Wnioskodawca	Nazwa projektu	Szacowana wartość projektu			Szacowany okres realizacji	Lokalizacja projektu	Zakres realizowanych zadań	Prognozowane produkty	Prognozowane rezultaty
			Źródła publiczne [%]	Środki UE [%]	Pozostałe środki [%]					
12	Gmina Wyszów	Zagospodarowanie terenu i modernizacja budynku PKP	3300000,00			2017-2023	Dworzec PKP przy ul. Okrzei, Wyszów	Projekt będzie polegał na przebudowie budynków PKP wraz z nadaniem mu dodatkowych nowych funkcji oraz zagospodarowanie przestrzeni przylegającej wykonaniu małej architektury, przebudowy istniejącej infrastruktury towarzyszącej (drogi, ciągi pieszo – jezdne).	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją 0,10 [ha]	Liczba przedsiębiorstw ułożonych na zrewital. obszarach 2 [szt.]
			15	85	0					
13	Powiat Wyszowski	Zwiększenie możliwości zatrudnienia, samozatrudnienia osób pozostających bez pracy	4500000,00			2017-2023	Obszar rewitalizacji	Zakres projektu obejmie przyznawanie jednorazowych środków na podjęcie i założenie działalności gospodarczej	Liczba osób bezrobotnych objętych wsparciem w programie 200 [os.]	Wskaźnik efektywności zatrudnieniowej 80% [beneficjentów projektu]
			15	85	0					
14	Powiat Wyszowski	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Powiatu Wyszowskiego – etap II i etap III	10000000,00			2017-2023	ul. I Armii Wojska Polskiego 82 i 89, Wyszów	Zakres prac obejmie wykonanie pełnej termomodernizacji obiektów Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej „Kopernik” i Budynku Zespołu Szkół Nr 1 wraz z wymianą źródła ciepła	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich 2 [szt.]	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej 12745,00 [GJ/rok]
			10	85	5					
15	Powiat Wyszowski	Termomodernizacja budynków SPZZOZ w Wyszowie	4500000,00			2017-2018	ul. K.E.N. 1, Wyszów ,	Zakres prac obejmie wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach SP ZOZ w Wyszowie	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich 4 [szt.]	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych 49412,00 [kWh/rok]
			10	85	5					
16	Powiat Wyszowski	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności i jakości świadczonych usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowotnej.	94650000,00			2017-2023	ul. K.E.N. 1, Wyszów	Zakres prac obejmuje kompleksową modernizację SP ZOZ w Wyszowie. Obok prac dotyczących remontu pomieszczeń, planuje się dobudowanie części obiektów szpitalnych, wyposażenie sal i pracowni w szpitalu oraz zagospodarowanie przestani na terenie SP ZOZ.	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich 1 [szt.]	Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia 19914 [osób/rok]
			10	80	10					

Źródło: Opracowanie własne na podstawie złożonych „fiszek projektowych”

4.2. Przedsięwzięcia uzupełniające

Pozostałe rodzaje przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących określone w LPR cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań, mające na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową, ujęto w formule przedsięwzięć uzupełniających. Obejmują one kategorie projektów, które zgłoszono do realizacji w ramach procesu przygotowania rewitalizacji (włączanie na etapie opracowania LPR) oraz nie zostały uznane przez Zespół ds. rewitalizacji za zadania kluczowe. Ich oddziaływanie obejmuje cztery obszary tematyczne, istotne z punktu widzenia rewitalizacji. Są to: „Środowisko”, „Kapitał społeczny”, „Przestrzeń publiczna” i „Jakość infrastruktury społecznej”.

Obszar tematyczny „Środowisko” koncentruje się na przedsięwzięciach skupionych wokół poprawy stanu środowiska naturalnego ze szczególnym uwzględnieniem jakości powietrza na terenie rewitalizowanym. Poprawa ma nastąpić dzięki kompleksowym działaniom związanym z modernizacją i rozbudową sieci przesyłowych, termomodernizacją obiektów użyteczności publicznej oraz nieruchomości prywatnych.

Obszar tematyczny „Kapitał społeczny” ma na celu poprawę istotnej z punktu widzenia rewitalizacji sfery społecznej. Koncentruje się na działaniach związanych z pracą z młodzieżą (poprawa jakości nauczania), pracy z osobami w trudnej sytuacji życiowej spowodowanej bezrobociem, ubóstwem, uzależnieniami.

Obszar tematyczny „Przestrzeń publiczna” realizują zadania związane z poprawą ładu przestrzennego na terenie rewitalizacji. Przede wszystkim te, które koncentrują się na powstaniu nowych obszarów rekreacji czy działalności gospodarczej.

Ostatni z obszarów dotyczy „Jakości infrastruktury społecznej”, skupia przedsięwzięcia związane z budową lub poprawą obiektów, które służyć będą realizacji przedsięwzięć społecznych skierowanych do osób w trudnej sytuacji społecznej lub zadań mających bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy na obszarze rewitalizowanym.

Tab. 26 Lista przedsięwzięć uzupełniających

L.P	Projekty możliwe do realizacji	Wnioskodawca	Obszar tematyczny
1	Wymiana transformatorów i silników na energooszczędne	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
2	Przebudowa źródła ciepła PEC Wyszków spełniającego wymagania rynku ciepła i ochrony środowiska z perspektywą do 2040 r.	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
3	Modernizacja węzłów cieplnych	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
4	Modernizacja (remont)sieci przesyłowej i przyłączy ciepłowniczych	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
5	Wykonanie remontu bocznicy kolejowej	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko Przestrzeń publiczna
6	Wykonanie pokrycia dachowego z jednoczesną termomodernizacją dachu	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
7	Budowa sieci ciepłowniczej i przyłączy	PEC Sp. z o.o.,	Środowisko
8	Zagospodarowanie terenu po byłym wysypisku odpadów komunalnych	Gmina Wyszków	Przestrzeń publiczna Środowisko
9	Modernizacja budynków wspólnot mieszkaniowych	TBS Sp. z o.o.,	Środowisko
10	Rozbudowa i doposażenie obiektu WOK "Hutnik"	Wyszkowski Ośrodek Kultury „Hutnik”	Jakość infrastruktury społecznej Kapitał społeczny
11	Popularyzacja różnych form kulturalnych	Wyszkowski Ośrodek Kultury „Hutnik”	Kapitał społeczny
12	Budowa sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej	PWiK	Środowisko
13	Budowa obiektu z przeznaczeniem na pracę z dziećmi, młodzieżą, osobami w podeszłym wieku, chorymi itp.	Parafia pw. Świętej Rodziny	Jakość infrastruktury społecznej Przestrzeń publiczna Kapitał społeczny
14	Wszechstronna pomoc rodzinom w trudnej sytuacji	Parafia pw. Świętej Rodziny	Kapitał społeczny
15	Termomodernizacja budynku kościoła	Parafia pw. Świętej Rodziny	Środowisko
16	Teatr na dworcu. Scena Wyszków - przeprowadzenie akcji, eventów, performance i spotkań dla lokalnej społeczności	Róża Gruzji	Kapitał społeczny
17	Lepsze dziś, lepsze jutro (os. Serocka, Prosta. Sowińskiego, Okrzei, Łączna)	OPS Wyszków	Kapitał społeczny
18	Przyjaciół osiedla Serocka	OPS Wyszków	Kapitał społeczny
19	Modernizacja wraz z termomodernizacją oraz wyposażenie bazy oświatowej Szkoły Podstawowej nr 1 w Wyszowie	Szkoła Podstawowa Nr 1 w Wyszowie	Środowisko Przestrzeń publiczna Kapitał społeczny
20	Remont i modernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 2	Szkoła Podstawowa Nr 2 w Wyszowie	Jakość infrastruktury społecznej Przestrzeń publiczna Kapitał społeczny
21	Modernizacja i rozbudowa bazy oświatowej w Zespole Szkół nr 1 w Wyszowie	Zespół Szkół w Wyszowie	Jakość infrastruktury społecznej Kapitał społeczny
22	Modernizacja targowiska miejskiego w Wyszowie	Gmina Wyszków	Przestrzeń publiczna Kapitał społeczny
23	Opracowanie i wdrożenie programów zapobiegających chorobom cywilizacyjnym i upowszechniającym aktywny i zdrowy tryb życia	Gmina Wyszków	Kapitał społeczny
24	Organizacja cyklicznych imprez dla mieszkańców.	Gmina Wyszków	Kapitał społeczny
25	Organizacja cyklicznych imprez regionalnych związanych z historią miasta, rozwojem przemysłu przy współpracy z organizacjami PP.	Gmina Wyszków	Kapitał społeczny
26	Poprawa jakości kształcenia poprzez podniesienie kwalifikacji zawodowych nauczycieli oraz umiejętności wychowawczych rodziców.	Gmina Wyszków	Kapitał społeczny
27	Poprawa jakości kształcenia poprzez opracowanie i wdrożenie kompleksowej oferty zajęć pozalekcyjnych rozwijających kluczowe	Gmina Wyszków	Kapitał społeczny

	kompetencje oraz wyposażenie szkół w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne.		
28	Rewaloryzacja Obelisku Wazów	Gmina Wyszaków	Przestrzeń publiczna
29	Rewitalizacja wsi Lucynów oraz Skuszew	Gmina Wyszaków	Przestrzeń publiczna Środowisko
30	Stworzenie systemu stypendialnego dla uczniów z ponadprzeciętnymi wynikami w nauce i sporcie	Gmina Wyszaków	Kapitał społeczny
31	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Gmina Wyszaków	Środowisko
32	Uzupełnienie infrastruktury technicznej na terenie dzielnicy przemysłowej	Gmina Wyszaków	Jakość infrastruktury społecznej Środowisko Kapitał społeczny
33	Zagospodarowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poprzez stwarzanie zaplecza infrastrukturalnego w postaci siłowni, placów zabaw itp.	Gmina Wyszaków	Przestrzeń publiczna
34	Zagospodarowanie sieci nowych terenów zieleni w Wyszakowie	Gmina Wyszaków	Przestrzeń publiczna Środowisko
35	Zagospodarowanie terenu wraz z infrastrukturą techniczną na obszarach rewitalizowanych	Gmina Wyszaków	Przestrzeń publiczna Środowisko
36	Poprawa ładu przestrzennego terenów miejskich w kompleksie zabudowy mieszkalno-usługowej – plac przy skrzyżowaniu ul. Daszyńskiego i Białostockiej nadanie nowej funkcji bulwaru spacerowego do rzeki Bug	Powiat Wyszakowski	Przestrzeń publiczna Kapitał społeczny
37	Modernizacja bazy Centrum Aktywizacji Zawodowej i Ustawicznej "Kopernik" w Wyszakowie	Powiat Wyszakowski	Jakość infrastruktury społecznej
38	Utworzenie Zakładu Aktywności Zawodowej	Powiat Wyszakowski	Jakość infrastruktury społecznej Kapitał społeczny
39	Utworzenie Domu Dziennego Pobytu	Powiat Wyszakowski	Jakość infrastruktury społecznej
40	Utrzymanie i prowadzenie Ośrodka Interwencji Kryzysowej	Powiat Wyszakowski	Jakość infrastruktury społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie złożonych „fizek projektowych”

4.3. Powiązanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z problemami i celami rewitalizacji

Każde przewidziane w LPR przedsięwzięcie główne lub uzupełniające ma swoje odniesienie do właściwego celu rewitalizacji oraz kierunku działania. Warto również zwrócić uwagę, że niemal każdy przewidziany do implementacji projekt będzie realizował kilka potrzeb, a tym samym wpisywał się będzie jako pakiet działań wdrażania kilku kierunków działania oraz celów rewitalizacji – taki wymiar zaplanowanej w LPR rewitalizacji świadczy o jej zintegrowanym charakterze.

Tab. 27 Matryca powiązań projektów rewitalizacyjnych oraz pakietów przedsięwzięć z potrzebami rewitalizacyjnymi i z wyznaczonymi celami i kierunkami działania

L.P	Nazwa projektu	Potrzeby rewitalizacyjne	Powiązanie z celem rewitalizacji
1	Modernizacja budynków komunalnych stanowiących własność Gminy Wyszków	Podjęcie działań ograniczających zużycie energii (np. wymiana źródeł ciepła, termomodernizacja)	Cel 1 Kier. 1.2
2	Zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjno - sportowe	Uporządkowanie terenów publicznych Zagospodarowanie terenów przestrzeni publicznych na cele odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu	Cel 1 Kier. 1.1
3	Spółeczne centrum spotkań	Rozwój systemu wsparcia psychologicznego, Rozwój oferty spędzania wolnego czasu	Cel 2 Kier. 2.2
4	Modernizacja i adaptacja budynku oświatowego przy ul. Sowińskiego 55	Organizacja zajęć rozwijających kreatywność i talenty. Uatrakcyjnienie istniejącej oferty, Wzmocnienie systemu edukacji	Cel 2 Kier. 2.1
5	Modernizacja stadionu	Uporządkowanie terenów publicznych Zagospodarowanie terenów przestrzeni publicznych na cele odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu	Cel 2 Kier. 2.1
6	Przebudowa budynku WOSiR	Podjęcie działań ograniczających zużycie energii (np. wymiana źródeł ciepła, termomodernizacja), Likwidacja źródeł ciepła wykorzystujących paliwa stałe	Cel 2 Kier. 2.1
7	Rewitalizacja nabrzeża rzeki Bug	Uporządkowanie terenów publicznych Zagospodarowanie terenów przestrzeni publicznych na cele odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu	Cel 1 Kier. 1.1
8	Rewitalizacja Parku im. K.F. Wazy w Wyszkowie	Uporządkowanie terenów publicznych Zagospodarowanie terenów przestrzeni publicznych na cele odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu	Cel 1 Kier. 1.1
9	Wdrożenie pakietu rozwiązań komunikacyjnych mających na celu ograniczenie emisji CO ₂ w Wyszkowie	podjęcie działań ograniczające zużycie energii, zwiększenie poziomu bezpieczeństwa, stworzenie przyjaznych przestrzeni publicznych	Cel 1 Kier. 1.2
10	Modernizacja oświetlenia ulicznego	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa, podjęcie działań ograniczających zużycie energii	Cel 1 Kier. 1.2
11	Zagospodarowanie terenu Placu Miejskiego	Uporządkowanie terenów publicznych Zagospodarowanie terenów przestrzeni publicznych na cele odpowiadające zapotrzebowaniu społecznemu	Cel 1 Kier. 1.2
12	Zagospodarowanie terenu i modernizacja budynku PKP	Uporządkowanie terenów publicznych, możliwość rozwoju gospodarczego	Cel 1 Kier. 1.2
13	Zwiększenie możliwości zatrudnienia, samozatrudnienia osób pozostających bez pracy	Rozwój systemu wsparcia zawodowego (zintegrowanego ze społecznym) osób pozostających poza rynkiem pracy	Cel 2 Kier. 2.2
14	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Powiatu Wyszkowskiego – etap II i etap III	Podjęcie działań ograniczających zużycie energii (np. wymiana źródeł ciepła, termomodernizacja), Likwidacja źródeł ciepła wykorzystujących paliwa stałe	Cel 1 Kier. 1.2
15	Termomodernizacja budynków SPZZOZ w Wyszkowie	Podjęcie działań ograniczających zużycie energii (np. wymiana źródeł ciepła, termomodernizacja), Likwidacja źródeł ciepła wykorzystujących paliwa stałe	Cel 1 Kier. 1.2
16	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności i jakości świadczonych usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowotnej	Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa zdrowotnego, podjęcie działań ograniczających zużycie energii	Cel 2 Kier. 2.2

Źródło: Opracowanie własne

4.4. Mechanizmy zapewnienia komplementarności

Zapewnienie komplementarności procesu rewitalizacji określono, w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 opracowanych przez

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, jako wymóg konieczny przy opracowaniu programów rewitalizacji. Komplementarność, oznaczająca wzajemne uzupełnianie się, dopełnianie powinna mieć zarówno wymiar podmiotowy, jak i przedmiotowy. Wytyczne określają pięć wymiarów komplementarności: przestrzenny, problemowy, proceduralno-instytucjonalny, międzyokresowy oraz odnoszący się do źródeł finansowania.

Komplementarność przestrzenna w niniejszym LPR znajduje swój wyraz w koncentracji projektów planowanych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone po przeprowadzeniu analizy istotnych dla rozwoju gminy problemów oraz z uwzględnieniem opinii przedstawicieli zainteresowanych środowisk i mieszkańców. Uwzględnienie zarówno danych obiektywnych, jak i opinii społeczeństwa świadczy o trafności przestrzennej zaplanowanej w ramach rewitalizacji interwencji. Wszystkie główne przedsięwzięcia rewitalizacyjne skupiają się na obszarach rewitalizacji i są z nimi ściśle powiązane – przyczynią się do uzupełnienia brakującej infrastruktury (społecznej), poprawy stanu środowiska, zwiększenia oferty działań skierowanych na rozwiązywanie problemów. Stanowią odzwierciedlenie głównych problemów skłaniających do podjęcia rewitalizacji. Realizacja zaplanowanych przedsięwzięć przyczyni się do ograniczenia rozprzestrzeniania się zidentyfikowanych problemów na dalsze obszary gminy. Wzajemne powiązanie między projektami znajduje swoje odzwierciedlenie np. w realizacji inwestycji w infrastrukturę edukacji, sportu, kultury czy stworzenia nowych obiektów pod działalność gospodarczą, a następnie realizację w tych obiektach różnych form aktywizacji i integracji.

Komplementarność problemowa została zapewniona na poziomie planowania rewitalizacji poprzez zapewnienie właściwej logiki przygotowania LPR. Oznacza to, że identyfikacja występujących zjawisk negatywnych stanowi efekt analizy aktualnych opracowań strategicznych/planistycznych istniejących w gminie oraz tendencji kryzysowych. Na ich podstawie przeprowadzono pogłębioną diagnozę zjawisk oraz wytyczono wizję, cele oraz kierunki działania. Komplementarność problemowa została zapewniona na poziomie wzajemnego dopełniania się przedsięwzięć rewitalizacyjnych głównych i uzupełniających, które dotyczą zarówno sfery społecznej (działania związane z tworzeniem nowych miejsc pracy, działaniami na rzecz grup zagrożonych marginalizacją), sfery przestrzenno – funkcjonalnej (odnowa/powstanie przestrzeni publicznych), środowiskowej (jak działania związane z termomodernizacją czy ograniczeniem CO₂). Tak zaplanowany proces rewitalizacji –

przedsięwzięcia rewitalizacyjne przeciwdziałać będą fragmentacji działań. Komplementarność problemowa oznaczająca także potrzebę określenia pożądanego stanu, do jakiego mają doprowadzić obszar rewitalizacji zakładane przedsięwzięcia, znajduje swój wyraz na poziomie wizji rewitalizacji, celów rewitalizacji, odpowiadających im kierunków działania oraz przedsięwzięć głównych i uzupełniających. Planowane do realizacji działania zostały w opisie projektów oraz na poziomie monitoringu opatrzone w parametry (wskaźniki), które pozwolą ocenić skalę rewitalizacji.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna przejawia się w systemie zarządzania jaki został zaprojektowany na potrzeby implementacji rewitalizacji. Kwestie rewitalizacji zostały merytorycznie usytuowane w Referacie ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych Urzędu Miejskiego w Wyszowie (operator rewitalizacji). Aktywność w tym zakresie wiązała się będzie z podejmowaniem szeregu zadań o wymiarze koordynacyjnym, rozliczeniowym, informacyjnym, itp. Operator rewitalizacji będzie aktywnie współpracował z władzami miasta, Zespołem ds. Rewitalizacji oraz wnioskodawcami realizującymi projekty rewitalizacyjne. Wdrażanie LPR-u opierało się będzie na szeregu procedur uwzględniających m.in. prowadzenie stosownych rejestrów, rozliczanie rewitalizacji (monitoring i ewaluacja). Komplementarność proceduralno – instytucjonalna znajduje swój wyraz także w udziale interesariuszy w procesie realizacji. Dzięki ich włączeniu za pomocą określonych mechanizmów – np. realizacji projektów rewitalizacyjnych, działalności Zespołu ds. Rewitalizacji, aktywizacji z wykorzystaniem rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi zapewnione zostanie zaangażowanie różnych sektorów.

Komplementarność międzyokresowa oznacza spójność przedsięwzięć rewitalizacyjnych podejmowanych w poprzednich okresach programowania z celami rewitalizacji, kierunkami działania oraz zaplanowanymi przedsięwzięciami określonymi w programie rewitalizacji. W tym kontekście należy przede wszystkim zwrócić uwagę, iż gmina Wyszów nie skorzystała w okresie budżetowym 2007 – 2013 z puli środków przeznaczonych na rewitalizację. Niemniej jednak podejmowane były działania/inwestycje, które świadczą o doświadczeniu istniejącym w zasobach gminy. Gmina korzystała np. ze wsparcia zewnętrznego na realizację sieci kanalizacyjnej (ZPORR WM), rozwoju społeczeństwa informacyjnego (RPO WM 2007 – 2013).

Projekty edukacyjne prowadziły szkoły z terenu gminy (RPO WM 2007 – 2013), a Ośrodek Pomocy Społecznej, jako instytucja specjalizująca się w działaniach na rzecz zagrożonych wykluczeniem realizował projekt nastawiony na aktywną integrację (PO KL). Ponadto, ta ostatnia instytucja posiada spore doświadczenie w realizacji stałych programów związanych z wyprowadzaniem wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem z trudnej sytuacji – będą to np. program przeciwdziałania przemocy w rodzinie, program wspierania rodziny, program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii.

Komplementarność źródeł finansowania LPR-u została zapewniona poprzez określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania. Przewidziano zarówno projekty rewitalizacyjne współfinansowane przez sektor publiczny jak i prywatny, sektora pozarządowego oraz wsparcie realizowane w ramach pomocy Unii Europejskiej. Wykorzystanie środków europejskich możliwe będzie z uwzględnieniem EFRR, EFS, FS. Komplementarność źródeł finansowania wynika z opisu projektów przedsięwzięć, gdzie określono potencjalne źródła finansowania działań na rzecz rewitalizacji.

5. Ramy finansowe realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

5.1. Indykatywne ramy finansowe

Tab. 28 Lista przedsięwzięć głównych wraz z kwotami i potencjalnymi źródłami finansowania

L.P	Nazwa projektu	Szacowana wartość projektu[PLN]	Szacowany okres realizacji	Potencjalne źródła finansowania
1	Modernizacja budynków komunalnych stanowiących własność Gminy Wyszków	1249000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków
2	Zagospodarowanie terenu na cele rekreacyjno - sportowe	1100000,00	2017-2018	RPO WM 2014-2020, Gmina Wyszków środki prywatne
3	Spółeczne centrum spotkań	100000,00	2019-2020	RPO WM 2014-2020 EFS Gmina Wyszków środki prywatne
4	Modernizacja i adaptacja budynku oświatowego przy ul. Sowińskiego 55	1600000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków
5	Modernizacja stadionu	18000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków budżet Państwa
6	Przebudowa budynku WOSiR	6000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków
7	Rewitalizacja nadbrzeża rzeki Bug	2000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków WFOŚ Budżet państwa
8	Rewitalizacja Parku im. K.F. Wazy w Wyszkanie	10000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków WFOŚ Budżet państwa
9	Wdrożenie pakietu rozwiązań komunikacyjnych mających na celu ograniczenie emisji CO ₂ w Wyszkanie	40000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020, POIiŚ 2014-2020
10	Modernizacja oświetlenia ulicznego	8000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków WFOŚ Budżet państwa
11	Zagospodarowanie terenu Placu Miejskiego	5000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków
12	Zagospodarowanie terenu i modernizacja budynku PKP	3300000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Gmina Wyszków
13	Zwiększenie możliwości zatrudnienia, samozatrudnienia osób pozostających bez pracy	4500000,00	2017-2023	Europejski Fundusz Społeczny Budżet Państwa
14	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej Powiatu Wyszakowskiego – etap II i etap III	10000000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Powiat Wyszakowski
15	Termomodernizacja budynków SPZZOZ w Wyszkanie	4500000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Powiat Wyszakowski
16	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez zwiększenie dostępności i jakości świadczonych usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowotnej	94650000,00	2017-2023	RPO WM 2014-2020 Powiat Wyszakowski
	SUMA	209999000,00		

6. System wdrażania lokalnego programu rewitalizacji

6.1. System realizacji

Wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszków na lata 2016-2023* stanowił będzie proces realizowany przez określone podmioty/instytucje. Poziom instytucjonalny opierać się będzie na podmiotach (Tabela 29) zaangażowanych w realizację, zarówno na poziomie decydowania o procesie rewitalizacji, jak i realizujących określone zadania o wymiarze wdrożeniowym.

Tab. 29 Struktura instytucjonalna zarządzania LPR-em

PODMIOT	ZAKRES ZADAŃ
POZIOM DECYZYJNY	
RADA MIEJSKA	• uchwała LPR Gminy Wyszków na lata 2016-2023 • przyjmuje zmiany (modyfikacje) • podejmuje inne decyzje (w tym uchwały) bezpośrednio i/lub pośrednio wpływające na sprawność realizacji • przyjmuje sprawozdania z realizacji LPR-u
BURMISTRZ WYSZKOWA	• prowadzi ogólną koordynację nad wdrażaniem • przyjmuje <i>Roczny harmonogram realizacji</i> • przygotowuje sprawozdania z realizacji • zapewnia obsługę organizacyjną Zespołu ds. Rewitalizacji • podejmuje decyzje (merytoryczne i organizacyjne) bezpośrednio i/lub pośrednio wpływające na sprawność realizacji
ZESPÓŁ ds. REWITALIZACJI	• Zespół ds. Rewitalizacji to forum współpracy i dialogu interesariuszy rewitalizacji • Zespół ds. Rewitalizacji pełni funkcję opiniodawczo – doradczą Burmistrza • Zespół ds. posiada uprawnienia do wyrażania opinii, w tym m.in. dotyczących informacji z realizacji, Rocznych harmonogramów realizacji, raportów z ewaluacji • Zespół posiada uprawnienia do wyrażania propozycji rozwiązań usprawniających proces rewitalizacji,
POZIOM WDROŻENIOWY	
Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych (operator rewitalizacji)	• Referat przygotowuje <i>Roczny harmonogram realizacji</i> • organizuje i prowadzi monitoring LPR-u we współpracy z innymi komórkami urzędu, jednostkami organizacyjnymi oraz wnioskodawcami • prowadzi monitoring zewnętrznych źródeł finansowania rewitalizacji • organizuje system informacji dotyczącej możliwości finansowania rewitalizacji z zewnętrznych źródeł • prowadzi rejestr zaświadczeń wydawanych wnioskodawcom na potrzeby składanych aplikacji (źródła zewnętrzne), potwierdzających komplementarność projektu z LPR-em • organizuje system ewaluacji • opracowuje sprawozdania z realizacji, • utrzymuje kontakt z Zespołem ds. Rewitalizacji oraz interesariuszami, • koordynuje działania promujące rewitalizację oraz wdrażanie mechanizmów włączania mieszkańców i innych podmiotów w proces rewitalizacji, • gromadzi dane (np. analizy, badania, sprawozdania, rejestry) dotyczące rewitalizacji
WNISKODAWCY PROJEKTÓW	• realizują przedsięwzięcia rewitalizacyjne spójne z wizją, celami rewitalizacji oraz wytyczonymi kierunkami działania,

REWITALIZACYJNYCH	• współpracują z operatorem rewitalizacji w zakresie prowadzenia sprawozdawczości dotyczącej poziomu zaawansowania realizowanych projektów rewitalizacyjnych
--------------------------	--

Źródło: opracowanie własne

Zgodnie z kompetencjami, w pierwszej kolejności należy wskazać organ stanowiący oraz organ wykonawczy gminy. Ten pierwszy to Rada Miejska w Wyszkanie, ten drugi to Burmistrz Wyszkania. Ponadto podmiotem pośrednim w procesie decyzyjnym jest Zespół ds. Rewitalizacji będący forum współpracy i dialogu na rzecz rewitalizacji, integrujący działalność organów gminy, lokalnej administracji, organizacji pozarządowych, lokalnych przedsiębiorców, mieszkańców – wszystkich tych interesariuszy, którzy mogą i chcą się włączyć w proces wyprowadzania obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej.

Podmiotem prowadzącym bezpośrednią koordynację nad wdrażaniem LPR-u będzie Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych Urzędu Miejskiego w Wyszkanie (operator rewitalizacji), wykonujący szereg zadań organizacyjnych, analitycznych, informacyjnych, animacyjnych, itp. (Tabela 29).

Wnioskodawcy to podmioty, które poprzez realizację zgłoszonych projektów rewitalizacyjnych będą się przyczyniały do implementacji założeń rewitalizacji. Zarówno administracja gminna, jak i pozostałe podmioty realizujące projekty rewitalizacyjne powinny pozostawać we współpracy z operatorem rewitalizacji w celu usprawniania procesów wdrażania rewitalizacji.

Logika interwencji publicznej, zmierzająca do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji, o szczególnej kumulacji negatywnych zjawisk z sytuacji kryzysowej obejmuje, zgodnie z Wytycznymi, następujące etapy: diagnozowanie (**Etap 1**), programowanie (**Etap 2**), wdrażanie (**Etap 3**), monitoring w tym zalecaną w ustawie rewitalizacyjnej ocenę rewitalizacji (**Etap 4**). Pierwsze dwa etapy – zmierzające do opracowania zostały opisane w części wprowadzającej niniejszego opracowania. W tym miejscu ujęto kwestie dotyczące wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszkań na lata 2016-2023.

Tab. 30 Działania podejmowane na etapie wdrażania oraz oceny realizacji LPR-u, z uwzględnieniem udziału interesariuszy.

Etap	Podjęmowane działania	Efekt podejmowanych działań	Formy partycypacji (włączania interesariuszy)
------	-----------------------	-----------------------------	---

PROWADZENIE REWITALIZACJI	Realizacja (wdrażanie) przedsięwzięć rewitalizacyjnych Prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej oraz aktywizacji interesariuszy	Roczne harmonogramy realizacji	Zespół ds. Rewitalizacji (<i>współdecydowanie oraz kontrola obywatelska</i>) Realizacja projektów rewitalizacyjnych przez podmioty społeczne (<i>realizacja polityk/zadań publicznych</i>) Pozostałe formy przewidziane w części dotyczącej mechanizmów włączania mieszkańców i pozostałych interesariuszy w proces rewitalizacji
MONITORING WDRAŻANIA	Prowadzenie monitoringu realizacji rewitalizacji (zgodnie z zasadami określonymi w podrozdziale poniżej) Przyjęcie sprawozdania z realizacji rewitalizacji (rokrocznie)	Informacje z realizacji Opcjonalnie modyfikacja PR	Zespół ds. Rewitalizacji (<i>współdecydowanie oraz kontrola obywatelska.</i>) Ankietyzacja interesariuszy (<i>informacja zwrotna</i>)
OCENA REWITALIZACJI	Przeprowadzenie ewaluacji <i>mid-term</i> Przeprowadzenie ewaluacji <i>ex-post</i>	Ewaluacja <i>mid-term</i> (raport) Opcjonalnie modyfikacja LPR-u (jako efekt przeprowadzonej ewaluacji) Ewaluacja <i>ex-post</i> (raport)	Zespół ds. Rewitalizacji (<i>kontrola obywatelska</i>) Ankietyzacja interesariuszy (<i>informacja zwrotna</i>)

Źródło: opracowanie własne

Najistotniejszym etapem (**Etap 2**) realizacji będzie **wdrażanie** przyjętych założeń (celów, kierunków działania, projektów). Na tym etapie szczególną rolę do odegrania mają wnioskodawcy, którzy będą realizować przedsięwzięcia bezpośrednio wpisane do LPR-u. Niezbędnym działaniem uzupełniającym, prowadzonym przez operatora rewitalizacji, będzie polityka informacyjna oraz aktywizacja interesariuszy rewitalizacji. Ta ostatnia, rozumiana jako działania animacyjne ukierunkowane na podnoszenie zaangażowania zarówno wnioskodawców/potencjalnych wnioskodawców, jak i beneficjentów. W ramach opisywanego etapu niezbędne będzie prowadzenie monitoringu postępów rewitalizacji (osiągania zakładanych celów i kierunków działania oraz opisujących je wskaźników). Informacje płynące z monitoringu, będące efektem prowadzonych prac analitycznych z wykorzystaniem narzędzi właściwych do prowadzenia badań nad wdrażaniem polityk publicznych, ukazywały będą postępy rewitalizacji, bądź też identyfikowały będą przeszkody w implementacji. Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie realizowany w cyklu dwuletnim.

Wdrażanie LPR będzie miało charakter partycypacyjny (w szerokim stopniu) ze względu na fakt, iż część przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie realizowana przez podmioty społeczne. Cyklicznie przygotowywane *Roczne harmonogramy realizacji*, opiniowane przez Zespół ds. Rewitalizacji traktować należy jako plany opracowane w formule współdecydowania.

Monitoring, jako zbiór określonych czynności będzie stanowił element **Etapu 2** rewitalizacji. Z drugiej jednak strony, efektem prowadzonego monitoringu będą sprawozdania z realizacji rewitalizacji, co przyczyni się do oceny rewitalizacji (**Etap 3**). Proces monitoringu będzie miał charakter partycypacyjny, także w kontekście dokonywania oceny rewitalizacji – Zespół ds. Rewitalizacji opiniował będzie informację z realizacji. Takie usytuowanie Zespołu ds. Rewitalizacji, jako podmiotu o reprezentatywnym składzie interesariuszy, zapewniać będzie realizację szerokiej partycypacji społecznej.

Dodatkowym narzędziem oceny rewitalizacji będzie ewaluacja przeprowadzana dwukrotnie – w połowie okresu realizacji (2020). Będzie to tzw. ewaluacja *mid-term*, która w uzasadnionych sytuacjach, może skutkować modyfikacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszków na lata 2016-2023. Druga ewaluacja – *ex-post* zostanie przeprowadzona w roku 2023 r. Obie oceny będą zasilone informacjami pochodzącymi od interesariuszy rewitalizacji (ankietyzacja interesariuszy) oraz zaopiniowane przez Zespół ds. Rewitalizacji, co przyczyni się do uspołecznienia wskazanego etapu z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej. Szczegółowe wytyczne dotyczące monitoringu oraz oceny (ewaluacji) znajdują się w kolejnym rozdziale.

Harmonogram realizacji działań organizacyjnych znajduje swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w opisanym powyżej cyklu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Podmiotem bezpośrednio koordynującym wdrażanie będzie Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych (operator rewitalizacji), realizujący swoje zadania zgodnie z przypisanym mu zakresem kompetencji, w ogólnym zarysie opisanych w ramach struktury instytucjonalnej zarządzania rewitalizacją (Tabela 29). Głównym narzędziem zarządzania procesem wdrażania będą *Roczne harmonogramy realizacji*, określające intensywność oraz przestrzenne rozmieszczenie realizowanych przedsięwzięć w czasie (w skali roku). Plany określone w *Rocznych harmonogramach...* wynikać będą z: 1) poziomu zaawansowania realizowanych projektów; 2) dostępności zewnętrznych środków finansowych; 3) zakresu osiągania założonych wskaźników rewitalizacji.

Harmonogram realizacji projektów rewitalizacyjnych stanowił będzie pochodną gotowości wnioskodawców do realizacji zgłoszonych do projektów oraz dostępności środków finansowych możliwych do pozyskania ze źródeł zewnętrznych. Sprawna realizacja projektów zależała będzie także od sukcesów w pozyskiwaniu środków finansowych przez wnioskodawców. Na podstawie zgłoszonych przez wnioskodawców oczekiwanych projektów rewitalizacyjnych (poprzez wypełnienia tzw. fiszki projektowej) przygotowano ramowy harmonogram realizacji, który został zamieszczony w rozdziale dotyczącym indykatorywnych ram finansowych, poniżej uwzględniono natomiast działania związane z zarządzaniem realizacją.

Tab. 31 Ramowy harmonogram realizacji

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Zarządzanie realizacją PR								
monitoring realizacji PR								
ewaluacja <i>mid-term</i>								
ewaluacja <i>ex-post</i>								
monitoring zewn. źródeł finansowania								
aktywizacja interesariuszy rewitalizacji								
promocja efektów rewitalizacji								

6.2. System monitorowania i oceny Lokalnego Programu Rewitalizacji

6.2.1. Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji

Monitoring zmierza do oceny stopnia wdrożenia założeń rewitalizacji określonych w *Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023*. Prowadzony on będzie w oparciu o następujące zasady:

1. Realizowany będzie w cyklu dwuletnim.
2. Prowadzony będzie w oparciu o wskaźniki rewitalizacji.
3. Źródłem weryfikacji wskaźników będą dane statystyczne oraz dane źródłowe.
4. Źródłem danych pozwalających weryfikować osiągnięcie celów rewitalizacji (wskaźników) będą informacje gromadzone przez Wnioskodawców i Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych,

5. Punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane pochodzące z końca 2015 r., bądź też inne – w uzasadnionych przypadkach.
6. W procesie monitoringu uwzględniane będą plany wdrażania rewitalizacji określone w *Rocznych harmonogramach realizacji*.
7. W procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o wdrażaniu LPR-u, identyfikowane będą bariery wdrażania.
8. Wyniki monitoringu przyjmowały będą postać sprawozdań z realizacji LPR-u
9. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialny będzie Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych.
10. Proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej – poprzez zaangażowanie Zespół ds. Rewitalizacji.
11. Informacja z realizacji PR przedkładana będzie Radzie Miejskiej w Wyszowie.
12. W uzasadnionych przypadkach, na podstawie wniosków wynikających z monitoringu, wprowadzane będą modyfikacje.
13. Wprowadzanie modyfikacji do LPR-u poprzedzone będzie konsultacjami z interesariuszami rewitalizacji.

6.2.2. Ocena Lokalnego Programu Rewitalizacji

Ocena zaawansowania realizacji *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszów na lata 2016-2023*, będzie prowadzona z wykorzystaniem dwóch mechanizmów – oceny wewnętrznej oraz oceny zewnętrznej. **Ocena wewnętrzna** przygotowywana będzie jako efekt prowadzonego monitoringu wdrażania. Ich treść będzie konsultowana/opiniowana przez Zespół ds. Rewitalizacji.

Ocena zewnętrzna prowadzona będzie w formule **ewaluacji**. Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o następujące **zasady**:

- Ewaluacja będzie miała charakter przedmiotowy – analizie zostanie poddany stopień realizacji kierunków działania oraz celów rewitalizacji określonych w LPR.
- Ewaluacja zostanie przeprowadzona dwukrotnie na przestrzeni obowiązywania. Pierwsza ewaluacja (typu *mid-term*) obejmowała będzie lata 2017 – 2019. Druga ewaluacja (typu *ex-post*) obejmowała będzie lata 2017 – 2023.

- Ewaluacja uwzględniała będzie analizę wpływu czynników wewnętrznych oraz zewnętrznych na realizację LPR.
- Ewaluacja przygotowana zostanie przez podmiot niezależny (niezaangażowany merytorycznie we wdrażanie LPR).
- W uzasadnionych przypadkach, na potrzeby ewaluacji właściwe może być przeprowadzenie stosownych badań czy opracowanie dodatkowych ekspertyz.
- Za organizację ewaluacji odpowiedzialny będzie Referat ds. Pozyskiwania Środków Zewnętrznych - operator rewitalizacji.
- Wyniki ewaluacji przyjmą postać raportów.
- Wyniki ewaluacji będą opiniowane przez Zespół ds. Rewitalizacji.
- Raporty z ewaluacji przedkładane będą Radzie Miasta Wyszkowa.

6.3.3. Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

Wskaźniki realizacji niniejszego LPR obejmują trzy poziomy analizy postępu wdrażania celów rewitalizacji. Najniższy poziom obejmuje produkty, jakie zostaną wytworzone w wyniku realizacji projektów rewitalizacyjnych. Kolejny poziom dotyczy rezultatów jakie przyniosą ww. produkty. Ostateczny wpływ realizacji będzie badany na poziomie oddziaływania. Pierwszy i drugi poziom analizy odzwierciedlają realizację projektów i będą bazowały na danych pozyskiwanych w głównej mierze od organizatorów wsparcia/inwestorów. Wskaźniki oddziaływania będą mierzone na podstawie danych gromadzonych przez instytucje zewnętrzne (jak: GUS, MOPS, SP, KP) oraz wzmacniane badaniami własnymi (w granicach potrzeb). Wskaźniki realizacji znajdują się w poniższej tabeli. Wskaźniki zostały ujęte w formułę obejmującą: 1) nazwę wskaźnika (w tym jednostkę miary); 2) informację dotyczącą powiązania wskaźnika z konkretnym celem rewitalizacji (w ujęciu numeracji kierunków działania); 3) wartość początkową; 4) wartość docelową oraz 5) źródło pozyskiwania danych.

Tab. 32 Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023

wskaźnik	Nazwa wskaźnika (jednostka miary, tendencja)	Powiązanie z celem rewitalizacji	Wartość początkowa	Wartość docelowa (2023)	Źródło pozyskiwania danych
produkt	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją [ha]	Cel 1 Kierunek 1.1	8,3	15,55	Faktury, protokoły odbioru
	Budynki publiczne lub komercyjne wybudowane lub wyremontowane na obszarach miejskich [szt.]	Cel 1 Kierunek 1.1	0	7	Faktury, protokoły odbioru
	Liczba odnowionych budynków mieszkalnych [szt.]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	6	Faktury, protokoły odbioru
	Liczba wymienionych lub powstałych punktów oświetlenia ulicznego [szt.]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	803	Listy obecności, protokoły odbioru, wyniki egzaminów
	Liczba bezrobotnych objętych wsparciem w programie [os.]	Cel 2 Kierunek 2.2	0	200	Baza SYRIUSZ STD, rejestry/raporty/listy osób. Wskaźnik monitorowany raz w m-cu. Weryfikacja na podstawie wpisu do CEiDG
	Liczba zorganizowanych wydarzeń/inicjatyw [szt.]	Cel 2 Kierunek 2.2	5	10	Listy obecności, certyfikaty, ankiety pre test i post test, sprawozdania
	Liczba wybudowanych lub przebudowanych obiektów postojowych typu „Parkuj i jedź” [szt.]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	2	Faktury, protokoły odbioru
rezultat	Liczba użytkowników korzystających z obiektu [os/rok]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	7900	Faktury, protokoły odbioru
	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych [kwh/rok]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	4 240 351,28	Faktury, protokoły odbioru
	Ilość osób korzystających z projektu [os./rok]	Cel 2 Kierunek 2.2	0	200	Faktury, protokoły odbioru
	Liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „parkuj i jedź” [szt.]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	200	Faktury, protokoły odbioru
	Spadek rocznej liczby przestępstw w obszarze rewitalizowanym [%]	Cel 1 Kierunek 1.1	48,9	38,9	Faktury, protokoły odbioru

	Wskaźnik efektywności zatrudnieniowej [beneficjent projektu]	Cel 2 Kierunek 2.2	0	80	Baza SYRIUSZ STD, rejstry/raporty/listy osób. Wskaźnik monitorowany raz w m-cu. Weryfikacja na podstawie wpisu do CEiDG
	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej[Gj/rok]	Cel 1 Kierunek 1.2	0	21 145	Faktury, protokoły odbioru
	Liczba pacjentów korzystających z infrastruktury ochrony zdrowia	Cel 2 Kierunek 2.1	18000,00	19914,00	Faktury, protokoły odbioru, kontrakty
Odziaływanie	Udział bezrobotnych w liczbie ludności ogółem [%]	Cel 2 Kierunek 2.2	8,1	7,0	Dane PUP
	Osoby korzystające z pomocy społecznej na 100 mieszkańców [osoby]	Cel 2 Kierunek 2.2	46,6	30,00	Dane Ośrodka Pomocy Społecznej
	Czyny karalne na 1000 mieszkańców [czyny karalne]	Cel 2 Kierunek 2.2 Cel 1 Kierunek 1.2	48,9	32,0	Dane statystyczne Policji
	Liczba niebieskich kart oraz liczba osób korzystających z pomocy społecznej z uwagi na alkoholizm i narkomanię na 1000 mieszkańców [osoby]	Cel 2 Kierunek 2.2	9,8	7,0	Dane Ośrodka pomocy społecznej
	Średni wynik sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej [%]	Cel 2 Kierunek 2.1	69,8	71,0	Wyniki Komisji Egzaminacyjnej
	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego (język polski, historia i WOS, matematyka, przedmioty przyrodnicze) [%]	Cel 2 Kierunek 2.1	56,2	57,0	Wyniki Komisji Egzaminacyjnej
	Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców podmioty gospodarcze	Cel 2 Kierunek 2.2	74,0	77,00	Dane GUS, CDEiG
	Oświetlenie uliczne na 100 mieszkańców [lampy]	Cel 1 Kierunek 1.2	10,7	16,00	Faktury, protokoły odbioru

6.3. Mechanizmy włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji

Mechanizmy włączania mieszkańców oraz pozostałych interesariuszy rewitalizacji w proces przygotowania rewitalizacji został opisany w części wprowadzającej. Uspołecznianie procesu wdrażania i oceny częściowo zostało opisane w rozdziałach dotyczących zarządzania oraz monitoringu i oceny.

Włączanie mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces wdrażania *Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszków na lata 2016-2023* zostanie zapewnione poprzez:

- Realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych przez sektor społeczny i/lub gospodarczy.
- Funkcjonowanie Zespołu ds. Rewitalizacji, o reprezentatywnym składzie, która będzie organizacyjnym łącznikiem między organami gminy a pozostałymi interesariuszami rewitalizacji.
- Organizację konsultacji społecznych w ważnych kwestiach dotyczących wdrażania (np. w sytuacji aktualizacji LPR-u).
- Wsparcie zawiązywania partnerstw projektowych integrujących sektory.
- Prowadzenie aktywnej polityki informacyjnej promującej potencjalne źródła finansowania rewitalizacji oraz efektów podejmowanych działań rewitalizacyjnych.
- Aktywizację sektora społecznego poprzez ujęcie rewitalizacji w rocznych programach współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Spis Tabel

Tab. 1. Wskaźniki wykorzystane do wyznaczenia obszarów zdegradowanych w gminie Wyszaków	10
Tab. 2. Liczba ludności w miejscowościach wiejskich w gminie Wyszaków.....	12
Tab. 3. Wskaźniki obrazujące poszczególne sfery w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Wyszaków	13
Tab. 4. Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Wyszaków w latach 2011-2014 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego	14
Tab. 5. Gospodarstwa domowe korzystające ze świadczeń społecznych w gminie Wyszaków w latach 2011-2014 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego	15
Tab. 6. Poziom edukacji i frekwencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w gminie Wyszaków w 2015 roku na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego	15
Tab. 7. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem w gminie Wyszaków w latach 2011-2015 na tle danych dla Powiatu Wyszakowskiego i województwa mazowieckiego.....	16
Tab. 8. Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców w gminie Wyszaków w latach 2011-2015 na tle danych dla powiatu wyszkowskiego i województwa mazowieckiego.....	17
Tab. 9. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu bezrobocia	21
Tab. 10. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu ubóstwa	22
Tab. 11. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu przestępczości.....	24
Tab. 12. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu patologii społecznej.....	25
Tab. 13. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu edukacji	26
Tab. 14. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu aktywności społecznej.....	28
Tab. 15. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu kapitału ludzkiego	30
Tab. 16. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu przedsiębiorczości	31
Tab. 17. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie poziomu kondycji przedsiębiorstw	32
Tab. 18. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery społecznej.....	46
Tab. 19. Miejscowości wiejskiej w gminie Wyszaków wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery gospodarczej.....	47
Tab. 20. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery gospodarczej.....	47
Tab.21. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery środowiskowej.....	47
Tab. 22. Ulice Wyszakowa wykazujące niekorzystną sytuację w zakresie sfery przestrzenno-funkcjonalnej	49
Tab. 23. Obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji w gminie Wyszaków.....	50
Tab.24. Charakterystyka obszarów zdegradowanych (OZ) i obszarów rewitalizacji (OR) w gminie Wyszaków	51
Tab. 25 Lista przedsięwzięć głównych.....	59
Tab. 26 Lista przedsięwzięć uzupełniających.....	65
Tab. 27 Matryca powiązań projektów rewitalizacyjnych oraz pakietów przedsięwzięć z potrzebami rewitalizacyjnymi i z wyznaczonymi celami i kierunkami działania	67
Tab. 28 Lista przedsięwzięć głównych wraz z kwotami i potencjalnymi źródłami finansowania	71
Tab. 29 Struktura instytucjonalna zarządzania LPR-em	72
Tab. 30 Działania podejmowane na etapie wdrażania oraz oceny realizacji LPR-u, z uwzględnieniem udziału interesariuszy.....	73
Tab. 31 Ramowy harmonogram realizacji.....	76
Tab. 32 Wskaźniki realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Wyszaków na lata 2016-2023	79

Spis rycin

Ryc. 1. Poziom bezrobocia w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	21
Ryc. 2. Poziom ubóstwa w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	22
Ryc. 3. Poziom przestępczości w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	23
Ryc. 4. Poziom patologii społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	25
Ryc. 5. Poziom edukacji w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	26
Ryc. 7. Poziom aktywności społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	28
Ryc. 8. Poziom kapitału ludzkiego w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	29
Ryc. 9. Poziom przedsiębiorczości w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	31
Ryc. 10. Poziom kondycji przedsiębiorstw w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	32
Ryc. 11. Poziom rozwoju sfery społecznej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	46
Ryc. 12. Poziom rozwoju sfery środowiskowej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	48
Ryc. 13. Poziom rozwoju sfery przestrzenno-funkcjonalnej w miejscowościach wiejskich gminy Wyszaków	48

Załącznik nr 1 Mapy